

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2011:41
ISSN 1654-0247

Informationssökning under graviditet

En kvalitativ studie om gravida kvinnors informationssökning via sociala
kontakter

EMMA ANDERSSON
JOSEFIN ÖLLER

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Författaren/Författarna**
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Informationssökning under graviditet: en kvalitativ studie om gravida kvinnors informationssökning via sociala kontakter

Engelsk titel: Information seeking during pregnancy: a qualitative study on pregnant womens' information seeking through social contacts

Författare: Emma Andersson och Josefin Öller

Kollegium: 3

Färdigställt: 2011

Handledare: Lars Seldén under 2007

Abstract: The aim of this thesis is to gain a deeper understanding of how social contacts can serve as information sources for pregnant women. Furthermore, we wanted to examine how women's context influences their information seeking and the barriers that can occur during information seeking. The theoretical framework is founded on Tom Wilson's model of information needs as context dependent, and Pamela J. McKenzie's model of information practices in accounts of everyday-life information seeking. In order to answer our questions, eight qualitative interviews with pregnant women were conducted. Four were expecting their first child and the other four were pregnant for the second time. The empirical material was compared and divided into nine categories. By analyzing their context and statements about their information seeking, we could demonstrate how parts of their context affect their information seeking and what women usually do when they use social contacts as an information source. The results show that most women use people who have personal experience of pregnancy as information source. Information is mainly sought by actively seeking or getting information by proxy from their social contacts. They were interested in knowing how other women had experienced pregnancy. The women in this study wanted to know more about how other women felt, rather than to seek medical facts. Furthermore, we found several barriers that prevented women from seeking information, such as lack of useful social contacts and time. In addition, the issue is a sensitive and a personal topic, and personal and cultural differences were also mentioned.

Nyckelord: graviditet, informationssökning, sociala kontakter, kvinnor

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Förförståelse.....	2
1.2 Syfte och frågeställningar.....	2
1.3 Avgränsningar.....	3
1.4 Relevans.....	3
1.5 Definitioner.....	3
1.6 Ansvarsfördelning.....	3
1.7 Disposition.....	4
2. Bakgrund.....	5
2.1 Utveckling från tabu till vardagligt samtalsämne.....	5
2.2 Mödravård.....	6
2.3 Graviditet – en livsförändring.....	7
3. Tidigare forskning.....	8
3.1 Informationssökning i vardagen.....	8
3.2 Slumpmässigt informationspåträffande.....	9
3.3 Kontext.....	11
3.4 Sociala kontakter.....	12
3.4.1 Betydelsen av sociala kontakter.....	12
3.4.2 Kunskapsförmedling via sociala kontakter.....	13
3.5 Gravida kvinnors informationssökning.....	14
3.5.1 Gravida kvinnors informationskällor.....	14
3.5.2 Gravida kvinnors informationsbehov.....	16
3.5.3 Information som gravida kvinnor får via sociala kontakter.....	17
3.5.4 Barriärer.....	18
4. Teori.....	20
4.1 Wilsons modell.....	21
4.2 McKenzies modell.....	23
4.2.1 Fyra informationssökningssätt.....	24
4.2.2 Två stadier i informationsprocessen.....	24
4.3 Tillämpning av teorierna.....	27
5. Metod.....	28
5.1 Litteratursökning.....	28
5.2 Intervjuer.....	28
5.3 Urval.....	29
5.4 Intervjufrågor.....	30
5.5 Genomförande av intervjuer.....	31
5.6 Reflektioner kring intervjusituationerna.....	33
5.6.1 Samtalen.....	33
5.6.2 Störande moment.....	35
5.6.3 Platserna för intervjuerna.....	35
5.7 Bortfall.....	35
5.8 Analys och tolkning.....	36
6. Resultatredovisning.....	37
6.1 Informanterna.....	37
6.2 Resultat av intervjuerna.....	39
6.2.1 Användning av sociala kontakter.....	39
6.2.2 Informationsbehov.....	40
6.2.3 Om kvinnan inte får svar.....	41

6.2.4 Omgivningens intresse	41
6.2.5 Oombedd information	42
6.2.6 Informationssökning från främlingar	43
6.2.7 Kvinnornas tankar kring informationen	44
6.2.8 Betydelsen av sociala kontakter	45
6.2.9 Barriärer	46
7. Analys.....	48
7.1 Analys utifrån Wilsons modell.....	48
7.1.1 Kontext.....	48
7.1.2 Behov	49
7.1.3 Barriärer	50
7.2 Analys utifrån McKenzies modell.....	52
7.2.1 Aktiv sökning	52
7.2.2 Aktiv scanning.....	53
7.2.3 Spontant fynd	54
7.2.4 Via mellanhand	54
8. Diskussion och slutsatser	56
8.1 Hur uttrycker gravida kvinnor att de söker information via sociala kontakter?.....	56
8.2 Påverkar kvinnornas kontext deras informationssökning?.....	57
8.3 Vilka sociala kontakter använder de?.....	59
8.4 Vilken information söker kvinnorna via sociala kontakter?	61
8.5 Vilka barriärer kan hindra kvinnorna från att söka information via sociala kontakter?.	62
8.6 Metod och genomförande.....	64
8.7 Förslag på vidare forskning.....	65
9. Sammanfattning	66
10. Käll- och Litteraturförteckning	68
Bilaga 1	71

1. Inledning

De allra flesta människor utbyter information med sina sociala kontakter. Då en fråga eller ett problem uppstår tror vi att det är vanligt att söka råd, stöd och hjälp från sin omgivning och att det oftast sker genom att vi samtalar med varandra. Framförallt tror vi att behovet av att prata med andra människor ökar i och med ett besked om något som kommer att innebära en livsförändring. Ett sådant besked kan vara ett positivt graviditetstest. Alla reagerar inte likadant på ett sådant besked, men gemensamt för alla som blivit gravida torde vara att många frågor uppstår som en följd av detta. Vi förmodar att den gravida kvinnan gärna använder sina sociala kontakter för att söka och utbyta information. Vi har ofta hört människor säga: ”Att skaffa barn är det största jag gjort” och därmed har vi anledning att tro att informationsutbytet kring graviditeten kan vara omfattande.

Majoriteten av de gravida kvinnorna i Sverige går på regelbundna besök på mödravårdscentralen. Där har de kontakt med en barnmorska som har till uppgift att kontrollera fostrets och kvinnans hälsa samt ge information om frågor som rör graviditeten. Vi ser på mödravården som en formell informationskälla eftersom barnmorskan har en professionell relation till kvinnorna och ger dem information som är grundad på yrkesexpertis. Vi menar att mödravården är motsatsen till det informella informationssökningssättet som utbytet av information med bekantskapskretsen innebär. I mötet med barnmorskan är det upp till kvinnan att bestämma sig för vilken sorts frågor hon vill ställa där och vilka frågor hon hellre vill ta upp med någon i bekantskapskretsen.

Då kvinnan söker information angående graviditeten och livet som kommer därefter handlar det både om henne själv och om barnet. Kvinnans informationssökning kan kanske sägas vara bidragande till nästa generations hälsa och välmående. Genom att söka och ta till sig information om till exempel hur hon ska äta, om fysisk aktivitet, om alkohol- och tobaksanvändning under graviditeten, om amning och om barnavård ökar chanserna för att det barn som föds är friskt och utvecklas som det ska. Just detta, menar vi, gör kvinnans informationssökning oerhört viktig såväl för den enskilda familjen som för samhället. Då informationen som kvinnan samlar in är såpass viktig är det intressant att se vilka olika hinder som kvinnan kan stöta på vad det gäller informationssökning från sociala kontakter, vilka kan bidra med sina egna upplevelser men kanske inte med ren fakta.

Vårt intresse för ämnet väcktes eftersom vi själva var i den åldern då många av våra vänner och bekanta började bilda familj, vilket gör att det för oss kändes som en aktuell fråga. Dessutom var vi intresserade av hur en kontext kan skapa behov av information. Vi uppfattar en graviditet som en kontext som i allra högsta grad skapar ett behov av information vilket gjorde att vi kunde förena dessa två områden. Eftersom vi, som tidigare nämnts, tror att det är vanligt att människor vänder sig till varandra när de behöver information av något slag, tyckte vi det kunde vara intressant att studera detta närmare.

Vi påbörjade vår undersökning våren 2007. Som så ofta händer drog uppsatsarbetet ut på tiden och andra projekt påbörjades. Vi hade dock alltid som mål att avsluta arbetet och nu, hösten 2011, har vi nått dit.

1.1 Förförståelse

Genom såväl vänner som arbetskamrater har vi förstått att en pågående graviditet ofta blir föremål för diskussion. Vi har ofta hört gravida kvinnor prata med andra gravida eller med kvinnor som redan fött barn för att få svar på frågor, jämföra eller bara dela med sig av sina upplevelser. Då det endast är de som själva har upplevt en graviditet som kan berätta om hur det kan kännas att vara gravid, finner vi det troligt att kvinnan gärna vänder sig till dessa när hon har frågor om just upplevelsen av graviditeten. De som inte har någon erfarenhet av att vara gravid kan av naturliga orsaker inte bidra med några upplysningar om hur det kan vara. Däremot kan det tänkas att de skulle kunna bidra med annan relevant information. Till exempel tror vi att män som är pappor skulle kunna berätta om tiden efteråt, om hur det är att leva med barn, hur arbete och familjeliv kan kombineras och så vidare.

Vi hade under materialinsamlingen inte själva varit gravida. Under uppsatsarbetets gång har dock vår förförståelse ändrats. En av oss har nu upplevt en graviditet och har därmed fått ytterligare förståelse för kvinnornas utsagor. Vi återkommer med ett resonemang kring vår förändrade förförståelse i metodkapitlet.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår magisteruppsats är att nå en djupare förståelse för hur sociala kontakter kan fungera som källor till information för gravida kvinnor under deras graviditeter. Det är kvinnornas egna beskrivningar av deras informationssökning inom ämnet graviditet och det som följer den, som är av intresse för oss. Vidare vill vi få en uppfattning om hur den kontext som kvinnorna normalt verkar i påverkar deras informationssökning under graviditeten samt vilka hinder som kan uppstå vid användandet av sociala kontakter som informationskällor.

För att uppnå vårt syfte har vi använt oss av följande frågeställningar:

- **Hur uttrycker gravida kvinnor att de söker information via sociala kontakter?**
- **Hur påverkar kvinnornas kontext deras informationssökning?**
- **Vilka sociala kontakter använder de?**
- **Vilken information söker kvinnorna via sociala kontakter?**
- **Vilka barriärer kan hindra kvinnorna från att söka information via sociala kontakter?**

1.3 Avgränsningar

Vi har valt att enbart undersöka hur gravida kvinnor söker och får information från sina sociala kontakter. Hur de söker information i andra källor behandlas alltså inte i undersökningen. Den här avgränsningen har vi gjort eftersom materialet i annat fall skulle ha blivit alltför omfattande såväl med tanke på uppsatsens omfång som tidsåtgång.

1.4 Relevans

Inom Biblioteks- och Informationsvetenskap är det vanligt att undersöka hur olika grupper söker information. För det mesta brukar fokus ligga på informationssökning i formella källor, framförallt skriftliga men även muntliga sådana. Vi har fått uppfattningen att studierna ofta utgår från individens mer formella roll i samhället, till exempel utifrån att personen är student eller utifrån personens yrke. Det är dock inte lika vanligt att undersökningar fokuserar på hur en person söker information utifrån sin mer informella roll och inte heller på informationssökning i informella källor. En gravid kvinna menar vi har en informell roll och hon söker efter information i bland annat informella källor. Gravida kvinnor ses (hörs) ofta samtala med andra kring frågor om graviditeten och om livet som kommer därefter.

Det finns en uppsjö av litteratur som behandlar graviditeten såväl ur ett medicinskt som psykologiskt perspektiv. Däremot finns det förhållandevis få studier som behandlar gravidas informationssökning, -användning och -behov. Då det inom biblioteks- och informationsvetenskapen förekommer få undersökningar om gravida kvinnor så tycker vi att mer forskning om denna grupp borde vara av intresse.

1.5 Definitioner

Med *social kontakt* menar vi de personer som informanten diskuterar med i vardagen. Hit räknar vi familj, vänner, bekanta och arbetskamrater. Även personer som informanten sedan tidigare inte känner räknar vi som sociala kontakter. De som diskuterar med informanten utifrån sin yrkesroll, exempelvis läkare, barnmorskor och annan vårdpersonal räknar vi inte som en social kontakt.

Med *information* menar vi, i den här uppsatsen, fakta, upplysningar, råd och tips.

1.6 Ansvarsfördelning

Författarna har ett gemensamt ansvar för texten i denna uppsats. Båda har varit engagerade i samtliga delar, men vissa delar har dock en huvudförfattare.

Vi har skrivit kapitel 1, 5, 6, 8, 9 och 10 gemensamt. Kapitel 2, 3, 4 och 7 har vi skrivit hälften var. Emmas texter har inlett dessa kapitel och Josefins texter har avslutat dem.

Avslutningsvis har vi bearbetat hela uppsatsen tillsammans och på så vis utformat den slutliga versionen.

1.7 Disposition

Uppsatsens fortsatta upplägg inleds med ett bakgrundskapitel och följs av kapitel tre, där vi presenterar den tidigare forskning som vi har funnit relevant för vårt ämnesområde.

I kapitel fyra presenterar vi de teorier som vi kommer använda oss av i analysen samt hur vi kommer att tillämpa dessa.

I kapitel fem redogör vi för vårt val av metod, hur vi har gått till väga för att genomföra undersökningen samt reflekterar över intervjusituationerna.

I kapitel sex presenterar vi vårt resultat, som därefter analyseras i kapitel sju utifrån de tidigare presenterade teorierna. I kapitel åtta följer sedan våra slutsatser och en diskussion av dem. Dessutom för vi en diskussion om metod och genomförande och ger sedan förslag på vidare forskning.

I kapitel nio finns en sammanfattning av studien och vårt resultat. Därefter följer kapitel 10, där litteraturförteckningen återfinns. Vi avslutar med en bilaga med våra intervjufrågor.

2. Bakgrund

I det här kapitlet ger vi först en bild av hur graviditet och förlossning kom att gå från att vara tabu att prata om till att bli ett vardagligt samtalsämne. Detta gör vi med hjälp av de finska sociologiforskarna Kristin Mattson och Sirpa Wredes texter. Vi är medvetna om att forskningen är utförd i Finland, men finner den ändå relevant med tanke på att den behandlar nordiska förhållanden.

Därefter gör vi en kort presentation av mödravårdens arbete. Det gör vi eftersom samtliga kvinnor i vår studie har uppgett att de använder sig av sin barnmorska som en informationskälla. Vi har inte för avsikt att behandla ämnet mödravård närmare i vår studie eftersom vi inte räknar barnmorskan som en social kontakt, men vi vill visa vilken hjälp kvinnorna redan har och vilken sorts information de får från mödravården. För att belysa detta ämne har vi använt oss av texter av barnmorskan Bodil Knutsson som vi har hämtat från www.growingpeople.se samt information från uppslagsverket www.ne.se.

För att visa på den stora livsförändring som en kvinna genomgår i och med en graviditet har vi valt att använda oss av boken *Graviditetens möjligheter: En tid då relationer skapas och utvecklas*, av barnpsykologen och leg psykoterapeuten Margareta Brodén. Dock vill vi påpeka att Brodéns text kan uppfattas som att graviditet och föräldraskap är något som alla kvinnor både vill och också kommer att uppleva. Vi delar inte den uppfattningen, men vi anser ändå att boken på ett bra sätt belyser livsförändringen som graviditeten innebär för en kvinna som väljer att bli mor.

2.1 Utveckling från tabu till vardagligt samtalsämne

Man behöver inte gå särskilt långt tillbaka i tiden för att märka att graviditet inte var ett ämne som diskuterades allmänt då det ansågs allt för skamligt. I sociologiforskarna Kristin Mattson och Sirpa Wrede respektive artiklar *Från värkar till sammandragningar: Olika sätt att tala om graviditet och förlossning* och *"Hon är inte en i hopen": Barnmorskor publicerar minnen*, fås en insyn i hur graviditet som ämne har gått från att ha varit någonting som var tabu att prata om, till att idag vara som vilket samtalsämne som helst. Det räcker att gå tillbaka till 1940-50 talets Finland för att se hur graviditet och allt som rör den var ett ämne det inte pratades öppet om. Den gravida kvinnan skulle behandlas på samma sätt som innan sin graviditet och det var inte ovanligt att hon arbetade ända fram tills det var dags för henne att föda.¹

Idag ser det annorlunda ut och enligt både Mattsson och Wrede finns det en tydlig generationsskillnad i sättet att tala om frågor som rör kroppen och födandet. Vilket har lett till att tabun kring ämnet långsamt har försvunnit. Mattson menar att det finns flera olika anledningar till denna förändring. En av dem är att kvinnan idag, i alla fall i västvärlden, har en helt annan kontroll över om och när hon ska bli gravid. En annan anledning är att graviditet och förlossning inte längre är något som bara angår kvinnor och som sköts i hemmet, eftersom det idag är ett ämne för medicinsk behandling och kan definieras med medicinska termer. Att barn- och mödravårdcentraler har inrättats är ytterligare en anledning. I och med att mödravården blev något allmänt, öppnade det

¹ Mattsson, Kristin 1998, s. 174, Wrede Sirpa 1998, s.113f.

upp för ett nytt sätt att prata om graviditet och förlossning där mer medicinska termer användes. Den första generationen kvinnor som hade tillgång till mödravård under sin graviditet blev van att prata om sin graviditet med medicinska termer. De fick inte heller uppfattningen att graviditeten var tabu eller skamlig, vilket har det lett till att det med åren har blivit allt mer legitimt och naturligt att prata om graviditet och förlossning. Mattson anser också att massmedia och populärpsykologin har bidragit med en stor del till att det idag kan diskuteras öppet kring graviditet och förlossning, eftersom dessa media tar upp ämnet helt öppet. Unga kvinnor växer upp med detta och kan inte se att det skulle vara något konstigt att diskutera graviditetsrelaterade frågor.²

2.2 Mödravård

En graviditet är en stor händelse i kvinna och hennes partners liv och innebär i stort sett alltid ett behov av förberedelser, både inför förlossningen och inför det stundande föräldraskapet. Det vanligaste sättet att lära sig om graviditet, förlossning och barnavård var länge via den egna mamman och andra kvinnor i personens sociala nätverk. I många länder i världen är det fortfarande så men i Sverige, bland många andra länder, har barn- och mödravård införts. Svenska staten ansåg att födelsetalet var för lågt och införde därmed en kostnadsfri förebyggande mödra- och barnhälsovård 1937 som ett försök till att uppmuntra kvinnor att föda barn. Vid samma tidpunkt infördes även moderskapspenning. Nya riktlinjer för mödra- och barnavården kom 1955 och då var ambitionen att visa kvinnan hur hon bäst skulle ta hand om sig själv och fostret under graviditeten samt hur barnet skulle skötas efter att det hade fötts. Som ett led i detta infördes även mödragymnastik och hälsovårdsundervisning. Under 1970-talet tog socialstyrelsen över ansvaret för föräldrautbildningen och de råd och anvisningar de gav under 1980-talet ligger ännu idag till grund för hur arbetet med blivande föräldrar ser ut. Detta är dock problematiskt då dagens samhälle inte längre ser ut som på 1980-talet, bland annat ser önskemål och livsmönster annorlunda ut. Många kvinnor väljer idag att föda barn senare i livet av anledningen att de vill utbilda sig och skapa en karriär först. Detta gör att det finns ett behov av att ändra sättet att arbeta med blivande föräldrar så att det blir ett mer individuellt omhändertagande.³ Idag bedrivs mödravård i både statlig och privat regi.⁴

Idag vänder sig nästan alla kvinnor, och många blivande pappor, till mödravården då de blir gravida. Mödravården arbetar med förebyggande hälsovård för kvinnan under och efter graviditeten och syftet är att stödja kvinnan, förebygga komplikationer hos henne och fostret och att åtgärda eventuella avvikelser tidigt. Det är vanligt att kvinnans besök hos mödravården följer ett visst basprogram och som innebär kontroller hos barnmorskan, ett läkarbesök, förberedelser inför förlossningen, föräldrautbildning samt kontroller och preventivmedelsrådgivning efter förlossningen. I dag används termen mödravård mer sällan utan ofta benämns det som barnmorskemottagning, vilket är precis samma sak. Utöver att arbeta med gravida kvinnor erbjuder barnmorskemottagningen även hjälp med preventivmedel, rådgivning och provtagning för könssjukdomar samt cellprovtagning.⁵

² Mattsson Kristin 1998, s 168, 184, Wrede Sirpa 1998, s.113f.

³ http://www.growingpeople.se/templates_GP/GP_page.asp?id=3968. [2007-05-04]

⁴ www.ne.se [2007-05-04]

⁵ http://www.growingpeople.se/templates_GP/GP_page.asp?id=3961 , www.ne.se [2007-05-04]

2.3 Graviditet – en livsförändring

Att vara gravid är oftast en stor och omtumlande period i en kvinnas liv och detta ämne tar Margareta Brodén, barnpsykolog och leg psykoterapeut, upp i sin bok *Graviditetens möjligheter: En tid då relationer skapas och utvecklas*. Hon skriver att en människa går igenom perioder i livet som innebär olika identitetsförändringar och att vissa författare kallar det för livskriser men att Brodén själv föredrar termen övergångsperioder för att på så sätt betona utvecklingsprocessen i dessa livsförändringsperioder. Hon menar att en övergångsperiod ofta leder till mognad och att personen blir bättre rustad för nästa period i sitt liv.

Enligt Brodén finns det tre centrala övergångsperioder i en människas liv, den första är tonåren, den andra är föräldraskapet och den tredje är övergångsåldern. I samband med att bli förälder, framförallt första gången, är det många saker som förändras i personens identitet. Plötsligt har identiteten, som är en stor del av en själv, förändrats och nu rymmer den andra aspekter än förut. Bland annat det att personen går från att vara någons barn till att nu också vara någons förälder. För en kvinna som är gravid för första gången utgör graviditeten ett slags gränstillstånd mellan två olika identiteter, där hon är på väg in i sin nya roll som mamma och då inte längre kan ses som en, vad Brodén kallar icke-mor, men där hon heller ännu inte är mamma. Att befinna sig i detta gränstillstånd mellan två identiteter kan upplevas som svårt. Ytterligare en sak som förändras är relationen mellan de blivande föräldrarna som nu går från att vara man och kvinna till att också bli mamma och pappa.

Övergångsperioder av olika slag innebär såväl kroppsliga som psykiska förändringar, vilket är tydligt under en graviditet, och dessa förändringar kan väcka både förundran och rädsla. De tydliga kroppsliga förändringarna hos en gravid kvinna påverkar på olika sätt både hennes personlighet och känslomässiga tillstånd. Under en övergångsperiod är människor mer psykiskt sköra och sårbara än vanligt vilket leder till att personen oftast vågar, eller tvingas, att se inåt och möta sig själv för att lära sig vem hon eller han egentligen är. Detta menar Brodén leder till utveckling och mognad hos personen. Övergångsperioder är något som brukar ses som antingen positivt eller negativt. Om perioden upplevs som negativ kan det leda till att personen hamnar i en kris vilket i sin tur i värsta fall kan leda till psykiska problem av varierande grad. En graviditet kan självklart uppfattas som något negativt om den till exempel inte är önskad eller om det finns komplikationer av något slag, men oftast brukar den upplevas som en positiv och livsbejakande period i kvinnans, och hennes partners, liv.⁶

⁶ Brodén, Margareta 2004, s. 28ff.

3. Tidigare forskning

I detta kapitel presenterar vi den tidigare forskning som vi funnit relevant för vårt ämnesområde. Vi börjar med **informationsökning i vardagen** där vi redogör för Amanda Spink och Charles Coles samt Reijo Savolainens forskning kring ELIS- Everyday Life Information Seeking. Därefter fortsätter vi med **slumpmässigt informationspåträffande** där vi redogör för Sanda Erdelez studie där hon presenterar begreppet ”information encountering”, samt Kirsty Williamsons studie om 60-åringars informationsökning via telekommunikation, men även andra sorters sociala kontakter. När det gäller Williamssons studie hade vi vissa betänkligheter på grund av ålderskillnaden mellan hennes och våra informanter. Vi finner dock att studien, liksom Erdelez undersökning, är relevant då den belyser informell informationsökning i informella källor, vilket är en stor del av vår studie.

Vidare redogör vi för begreppet **kontext** genom att ta del av Kari och Savolainen, Savolainen, Brenda Dervin och Roger Säljös definitioner och resonemang kring begreppet och deras syn på hur kontexten skapar och påverkar individens informationsbehov och informationsökning. Vi anser att det är viktigt att göra ett försök att reda ut begreppet då vi längre fram i uppsatsens teori refererar till det. Därefter fortsätter vi med **sociala kontakter** där vi redogör för både **betydelsen av sociala kontakter** och **kunskapsförmedling genom sociala kontakter**. Vi presenterar detta genom att visa på Roger Säljö, Gyrih Wiktozell och Ing-Britt Saveman, Peter Währborg samt Rob Cross, Ronald E Rice och Andrew Parkers olika forskning inom ämnet. Vi anser dessa vara av intresse då vi har valt att fokusera på informationsökning från just sociala kontakter.

Vi avslutar med att redogöra för tidigare forskning om **gravida kvinnors informationsökning**. För att belysa detta ämne har vi valt att ta upp följande områden: **informationskällorna de använder, frågorna och ämnena de pratar om, informationen som de får via sociala kontakter** och slutligen vilka **barriärer** som kan uppstå i deras informationsökning. Vi presenterar här Pamela McKenzies avhandling om informationsbehovet hos kvinnor gravida med tvillingar, som vi tycker är särskilt relevant, med tanke på att den handlar om gravida kvinnors informationsökning, -behov och -källor. Vi presenterar även Lauren S Aaronson, Carol M Macnee Mural och Susan K Pfoutzs studie om vart gravida kvinnor vänder sig för att söka efter information rörande sin graviditet.

Därutöver har vi med Fredrike H Henriksson och Annica Klahrs magisteruppsats som bland annat handlar om småbarnsföräldrars informationsbehov. Deras uppsats handlar om småbarnsföräldrar men trots detta anser vi den vara relevant för vår undersökning då den även behandlar områdena informationsökning och -behov under graviditeten.

3.1 Informationssökning i vardagen

När det talas om informationsökning så är det oftast sökning utifrån en formell roll, så som skol- eller yrkesroll, i en formell källa som åsyftas. Individen ifråga har ett medvetet behov av information och är både engagerad och medveten i sin sökning av informationen som sedan oftast används till rapporter, essäer och liknande

presentationer. Den sortens informationssökning sker oftast utifrån en ålagd uppgift, i en kontrollerad miljö och det finns ett tydligt slut. När önskad information är inhämtad och använd är informationssökningen över.⁷ Informationssökning kan även ske i en helt annan kontext, i en vardagskontext, och informationsvetarna Amanda Spink och Charles Cole samt Reijo Savolainen tar i *Introduction to the special issue: Everyday life information-seeking research* respektive *Everyday life information seeking: Approaching information seeking in the context of "way of life"* upp begreppet *Everyday life information seeking* (ELIS), som är en informationssökning som är inriktad på vardagliga aktiviteter. ELIS är mer flytande till sin karaktär, än informationssökningen utifrån en formell roll, och påverkas bland annat av individens utbildning, motivation och känslor. Enligt Savolainen är ELIS ett sätt att samla in information av olika slag vilken sedan används för att lösa problem som är kopplade till individens vardag, så som dennes konsumtion av olika slag eller dennes hälsa. Detta kallar han för *mastery of life*, vilket är det sätt som en individ styr sitt liv på.⁸ *Mastery of life* kan vara antingen passivt när individen är nöjd och tillfreds med livet, eller aktivt om saker förändras som leder till att individen ifråga söker efter information för att kunna lösa problemet och därmed återställa ordningen i livet. Utifrån den kontext som individen befinner sig i väljs den eller de källor som känns mest förtroendeingivande, effektiva eller naturliga i just den situationen.⁹

Savolainen använder sig av begreppet *way of life* när han vill förklara det som ligger till grund för begreppet ELIS. Han har Bourdieus begrepp habitus som utgångspunkt men anser att det begreppet ligger på en allt för hög abstraktionsnivå och har därför valt att istället använda sig av begreppet *way of life*. Enligt Bourdieu visar habitus på vilket beteende som är mest naturligt och önskvärt i den sociala och kulturella grupp som individen tillhör och detta påverkar bland annat individens tänkande och perception som i sin tur ligger till grund för de bedömningar som görs. Man kan säga att habitus är det som formar den bas som individen organiserar sitt liv efter.¹⁰

Ett annat begrepp som Savolainen använder sig av är *order of things*, som kan översättas till tingens ordning i livet. Denna ordning baseras på de val som individen gör varje dag och dessa val kan vara antingen jobbrelaterade, vardagsrelaterade så som hushållsarbete, eller fritidsrelaterade. Dessa val görs utifrån både subjektiva och objektiva grunder. En objektiv grund kan vara hur många timmar som läggs på arbetet vilket i sin tur avgör hur många timmar som finns över till fritid varje dag. En subjektiv grund kan vara uppfattningen om vad fritiden ska ägnas åt och skiljer sig från individ till individ. Att skapa ordning av tingen i livet innebär att försöka få ett sammanhang mellan dess olika delar för att på så sätt kunna få möjligheter till att planera och skapa ordning i livet.¹¹

3.2 Slumpmässigt informationspåträffande

Biblioteks- och Informationsvetaren Sanda Erdelez har genomfört en studie om hur människor stöter på information slumpmässigt utan att först ha bett om den. Studien

⁷ Erdelez Sanda 1995, s. 4.

⁸ Spink Amanda & Cole Charles 2001, s. 301f, Savolainen Reijo 1995, s. 261, 267.

⁹ Savolainen 1995, s. 264ff.

¹⁰ Savolainen 1995, s. 261f.

¹¹ Savolainen 1995, s. 262.

presenteras i *Information encountering: It's more than just bumping into information*. Fenomenet att få information utan att ha bett om det kallar hon för *information encountering* och hon menar att det är vanligt att slumpmässigt stöta på information som är både intressant och användbar, och att det ofta sker under helt vardagliga rutiner, som till exempel under sökning efter annan information eller i affären.¹² Erdelez menar att vi lever i ett samhälle där vi dagligen överöses av information som vi inte har efterfrågat. Det som kännetecknar slumpmässigt informationspåträffande är att individen ifråga inte är engagerad i sökandet och därmed inte har några förväntningar på att få någon information. Här ser man en tydlig skillnad jämfört med medveten informationssökning där individen är engagerad och förväntar sig en viss typ av information för att tillfredsställa sitt informationsbehov som oftast är kopplat till en skol- eller yrkeskontext.¹³ Inom Biblioteks- och Informationsvetenskapen är inte forskningen kring slumpmässig informationssökning så utbredd men desto mer utbredd är den inom ämnen som utbildning, där termen *incidental learning* används för att beskriva hur eleverna lär sig något under en aktivitet som inte i första hand är till för lärande.¹⁴

Informanterna i Erdelez studie uppgav flera olika platser där de hade upplevt att de hade fått information utan att de egentligen hade efterfrågat den. Några av informanterna uppgav bibliotek och internet, platser som brukar kopplas samman med informationssökning, men även affären och busshållplatsen nämndes.¹⁵ Informanterna uppgav även att de regelbundet stötte på information när de var i kontakt med andra personer i deras omgivning.¹⁶ Informationsvetarna Pamela McKenzie och Kirsty Williamson har även de, i sina respektive studier, kommit fram till att deras informanter fått information som de inte hade efterfrågat när de varit i kontakt med andra personer på olika sätt.¹⁷

Av informanterna i Williamsons studie sade de flesta sig ha kontinuerlig kontakt med medlemmar av familj och vänner vilket resulterade i ett utbyte av information som de ansåg vara användbar i deras vardagsliv. De sade sig medvetet söka information från sin familj, vänner och kollegor men att de även kunde komma på flera tillfällen då de slumpmässigt hade fått intressant och användbar information från dessa utan att de själva hade bett om det. De sa att informationen som de hade fått kanske inte alltid hade varit till användning just då men att de hade samlat på sig den och ofta fått användning av den senare. En intressant slutsats som Williamson kom fram till var att det visade sig att de källor som informanterna uppgav att de använde sig mest av i sin medvetna informationssökning också var de källor som gav dem mest slumpmässig och icke efterfrågad information.¹⁸

Erdelez studie visar att individer har olika benägenheter att ta till sig information från sin omgivning och denna benägenhet beror på individens personliga egenskaper. Vissa har lätt att stanna upp i det som de gör och ta till sig intressant och användbar information som de har råkat stöta på. Medan andra är fokuserade på det som de gör och

¹² Erdelez, Sanda 1999, s 26.

¹³ Erdelez, Sanda 1995, s 3f.

¹⁴ Erdelez, Sanda 1999, s.25.

¹⁵ Erdelez, Sanda 1999, s. 26.

¹⁶ Erdelez, Sanda 1995, s. 97.

¹⁷ McKenzie, Pamela J. 2002, s. 168, Williamson 1998, s. 27.

¹⁸ Williamson, Kirsty 1998, s. 31.

därmed låter informationen glida dem förbi. När det gäller att ta till sig den information som getts från omgivningen kunde Erdelez urskilja fyra olika grupper. Den första är individer som säger sig ha svårt att minnas att de någon gång har stött på icke önskad information. Den andra är individer som säger sig minnas att de någon gång har fått sådan information men att de bara har sett detta som rena tillfälligheter. Den tredje är de som säger sig stöta på icke efterfrågad information ofta och som uppskattar dessa upplevelser, men som inte ser något samband mellan att råka stöta på information och andra aspekter av sitt informationsbehov. Den fjärde är individer som säger sig räkna med att stöta på information och som ser det som en viktig del av deras sätt att få information. Dessa tar till sig informationen både för sin egen skull men också om för andra personer i sin omgivning som de identifierar som potentiella mottagare för informationen.¹⁹

3.3 Kontext

Begreppet kontext används av de samhälls- och humanvetenskapliga disciplinerna när de försöker hitta meningen med ett fenomen. Trots att begreppet används frekvent i olika forskningssammanhang är det sällan definierat, och om så skulle vara fallet, definieras det olika av olika forskare.²⁰ I artikeln *Given a context by any other name: Methodological tools for taming the unruly beast* försöker informationsforskaren Brenda Dervin reda ut begreppet och definierar det som "*Context is something you swim in like a fish. You are in it. It is in you*".²¹ För att kunna förstå en människas beteende är det viktigt att först förstå kontexten som det sker i. Dervin menar att kontext måste ses ihop med olika faktorer så som situation, person, struktur och beteende därför att kontexten är allt som finns runt fenomenet som studeras, kontexten omger fenomenet.²²

Jarkko Kari och Reijo Savolainen har skrivit artikeln *Relationships between information seeking and context: A qualitative study of Internet searching and the goals of personal development*, i vilken de diskuterar begreppet kontext. De menar att det finns en generell definition som kan användas utifrån ett Biblioteks- och Informationsvetenskapligt perspektiv och det är att kontexten är bakgrunden till alla informationsfenomen. Kontexten är något som har en relation till fenomenet utan att vara en del av det och att utan kontexten tappar fenomenet i fråga sin mening. Vidare menar de att informationssökning är tätt sammanlänkat med den kontext som den sker i och att det går att skilja dem åt endast i vetenskapliga studier, dock inte i verkliga livet och att det är av största betydelse att förstå kontexten för att kunna förstå informationssökningen.²³

Även Roger Säljö, professor i pedagogisk psykologi, försöker definiera begreppet och i sin bok *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv* skriver han att kontext ordagrant betyder *det som omger*, men att det är svårt att göra en närmare precisering. Säljö menar att begreppet används på så många olika sätt i många olika sammanhang och att det sker på ett alldeles för generellt sätt. Han menar att individer inte agerar på

¹⁹ Erdelez, Sanda 1999, s. 26.

²⁰ Dervin, Brenda 1997, s. 13f.

²¹ Dervin, Brenda 1997, s. 32.

²² Dervin, Brenda 1997, s.14.

²³ Kari, Jarkko & Savolainen, Reijo 2007, s. 48.

ett visst sätt utifrån en viss kontext eftersom det inte först finns en kontext och sedan en handling av något slag. Säljö ser på kontext som något som skapas och återskapas av individers handlingar och att dessa handlingar, och individens förförståelse, är en del av kontexten. Kontexten är det som väver samman del och helhet och att påstå att människor påverkas av kontexten är att säga att alla människor påverkas på samma sätt av saker runt omkring dem och detta stämmer inte då individer både ”tolkar och reagerar olika på liknande situationer och för liknande typer av utmaningar”.²⁴

3.4 Sociala kontakter

3.4.1 Betydelsen av sociala kontakter

Peter Währborg, fil.dr i psykologi, menar i *Stress och den nya ohälsan* att det vanligaste och oftast viktigaste sociala nätverket är den egna familjen då individen vanligtvis skapar betydelsefulla relationer till sin närmast anhöriga under uppväxten. Under individens vuxna liv fungerar oftast familjen som en källa både för stöd och för återhämtning. Dock tror Währborg inte att familjen längre har samma stora roll som tidigare men att den fortfarande är ”den centrala sociala struktur kring vilket samhället kretsar”.²⁵ Han skriver vidare att det finns vetenskapliga studier som visar att ett socialt stöd främjar hälsan och att avsaknaden av detsamma kan innebära en risk att drabbas av sjukdom eller annan ohälsa och att avsaknaden av socialt stöd räknas som en stressfaktor. Währborg visar på att det ibland talas om att socialt stöd kan ha en ”buffrande” effekt då en individ med ett socialt stöd inte reagerar lika kraftigt på stress som en som saknar sådant stöd. Han betonar vikten av att ha någon att vända sig till vid behov för att få stöd, råd och hjälp.²⁶

Vi har funnit flera studier som visar på vikten av att ha sociala kontakter. Ett exempel är att kvinnorna i Lena Marander-Eklunds, forskare inom religionshistoria och folkloristik, avhandling *Berättelser om barnafödande: Form, innehåll och betydelse i kvinnors muntliga skildring av födsel*, kände att de genom sina sociala kontakter kunde berätta om sina förlossningar. Därmed kunde de visa att de klarade av den prestation det är att föda barn och att de genom detta kommit med i mödragemenskapen. Marander-Eklund menar att dessa kvinnors berättelser handlar om ”kvinnornas identitet som kvinnor, som föderskor och som nyblivna mammor”.²⁷ En av kvinnorna i studien menar att hon upplevde det som terapeutiskt för henne att diskutera och klaga över sin förlossning med sina vänner.²⁸ I Gyrih Wikorells, högskoleadjunkt vid Kalmar läns vårdhögskola, studie *Tre generationer mödrars kunskapsöverföring vid graviditet, förlossning och moderskap* uppger samtliga kvinnor även de att deras närmsta sociala nätverk hade betydelse för dem beträffande kunskapsförmedling under deras graviditeter, förlossning och moderskap. Både deras egna mammor och andra kvinnor i familjen uppgavs vara betydelsefulla i sammanhanget.²⁹ Även några av informanterna i Pamela McKenzies studie nämnde att deras sociala kontakter gav dem emotionellt stöd under graviditeten. Exempel som gavs, där det emotionella stödet upplevdes som viktigt, var bland annat

²⁴ Säljö, Roger 2000, s. 129 ff.

²⁵ Währborg, Peter 2002, s. 76.

²⁶ Währborg, Peter 2002, s. 74f.

²⁷ Marander-Eklund, Lena 2000, s. 182.

²⁸ Marander-Eklund, Lena 2000, s. 96.

²⁹ Wikorell, Gyrih 1997, s. 11.

inför ett test för graviditetsdiabetes. Där kvinnor i hennes närhet kunde lugna henne med att även de hade genomgått testet utan att de hade varit sjuka, trots att även de hade befunnit sig inom riskzonen.³⁰ Kvinnorna i Wiktoresell och Savemans studie *Tre generationer mödrars upplevelser av graviditet, förlossning, moderskap och kunskapsöverförande* uppskattade även de sina sociala kontakter då det visade sig att personer i kvinnornas närhet tycktes ha haft en positiv inverkan på kvinnornas förmåga och tillit till sig själva vad gäller att hantera och klara av sitt nyfödda barn samt att ge barnet adekvat vård.³¹

3.4.2 Kunskapsförmedling via sociala kontakter

Människan som art skiljer sig på många sätt från djuren och en av de främsta skillnaderna är, enligt Säljö, vårt språk. Språket ger människan den unika förmågan att samtala och på det sättet kunna dela sina erfarenheter med andra. Säljö menar att individen ständigt har ett utbyte av information, kunskap och färdigheter i interaktion med andra och att språket är en unik beståndsdel i den mänskliga kunskapsbildningen. En annan viktig faktor är att människan är läroaktig och att individen i varje samtal, handling eller händelse har en möjlighet att ta med sig olika erfarenheter som kan komma till användning i framtiden. Detta är ett annat sätt att se på kunskapsförmedling jämfört med den vanligaste bilden av den då den associeras till skola och andra sorters utbildningar. Säljö menar att den sortens lärande har både en stor och viktig roll i samhället, men samtidigt vill han påpeka att kunskapsförmedling inte enbart sker via traditionell utbildning utan att individen lär sig mycket i helt andra sammanhang och miljöer där syftet inte är att förmedla kunskap. Lärande sker genom interaktion mellan människor och detta innebär att familjen, vänskretsen och arbetsplatsen är exempel på lärande miljöer där lärande kan ske under samtalet vid middagsbordet eller vid diskussioner vänner emellan.³²

Marander-Eklund nämner Arthur Asa Berger som menar att ”berättandet är ett effektivt sätt att förmedla idéer eftersom de ger oss redskap att dels lära oss något om livet, dels förmedla det vi lärt oss”.³³ Vidare skriver Marander-Eklund om folkloristen Alf Arvidsson som betonar vikten av vardagsberättelser, och menar att dessa ger ett uttryck för de gemensamma värderingar som berättare och lyssnare har. Berättaren väljer att antingen ta fast på sådant som denna och lyssnaren har gemensamt eller på något som är annorlunda, till exempel annorlunda tider eller situationer.³⁴ Även i Wiktoresells studie ser vi exempel på kunskapsförmedling via sociala kontakter då flera av kvinnorna i studien berättade att de hade fått en kunskap om graviditet, förlossning, mödraskap och barnavård när de bodde hemma som yngre. Genom att de hade lyssnat då deras mammor eller systrar pratade om just dessa ämnen eller att se hur deras mammor ammade och tog hand om barn, hade de lärt sig detta.³⁵

Säljö nämner psykologen Lev Vygotskys resonemang om att en individ ofta klarar att lösa ett problem utan tillräcklig kunskap bara denne får lite handledning eller hjälp av

³⁰ McKenzie, Pamela J. 2001, s. 131f.

³¹ Wiktoresell, Gyrith & Saveman, Britt-Inger 1996, s. 11.

³² Säljö, Roger 2000, s. 12f, 34, 82.

³³ Marander-Eklund, Lena 2000, s. 28.

³⁴ Marander-Eklund, Lena 2000, s. 28.

³⁵ Wiktoresell, Gyrith 1997, s. 14.

någon som är mer kompetent. Detta innebär att den som är mer kompetent inom ett område vägleder den som är mindre kompetent under problemlösningen och Säljö menar att detta kan ses som en guidning inom ämnet.³⁶ Vidare menar han att individer blir beroende av andra då de saknar kunskap inom olika ämnen. Exempel på detta är att alla måste gå till tandläkaren eller läkaren ibland då dessa har den kunskap som individen kanske saknar för att kunna lösa det aktuella problemet på egen hand.³⁷

Forskarna Rob Cross, Ronald E Rice och Andrew Parker har genomfört en studie där de intervjuade personer med ledande befattningar inom en konsultorganisation angående deras tre viktigaste relationer i sitt arbete. Genom att lägga samman sitt resultat med resultat från tidigare studier har de funnit fem olika kategorier av fördelar med kunskapsförmedling genom sina sociala kontakter.

Kategori 1: Genom att vända sig till andra personer kan specifik information fås. Informationen kan antingen vara förklarande eller förevisande och hjälper till att hitta en lösning på det aktuella problemet.

Kategori 2: Sociala kontakterna kan hänvisa till andra personer eller källor där den eftersökta informationen kan ges. På detta sätt ökar kunskapen om vart relevant information kan hittas, vilket leder till att informationssökningen blir effektivare.

Kategori 3: Genom diskussion med andra personer kan nya tankar och idéer dyka upp kring det aktuella problemet. Vilket leder till att problemet kanske kan ses på ett nytt sätt. Diskussionen kan hjälpa personen att överväga problemets dimensioner eller konsekvenserna av en tänkt plan.

Kategori 4: Diskussionen med andra personer är värdefull på det sätt att problemet, eller lösningen på problemet, ventileras och blir bekräftat av andra även om dessa inte sitter inne med lösningen. Att få sitt problem bekräftat kan leda till att personen i fråga blir mer självsäker och effektiv i att presentera sina problem eller lösningar för andra.

Kategori 5: Genom att vända sig till en respekterad person går det att citera denne när lösningen på problemet ska presenteras. Detta i sin tur ger en tyngd och större trovärdighet till problemets lösning.³⁸

3.5 Gravida kvinnors informationssökning

3.5.1 Gravida kvinnors informationskällor

I artikeln *Seeking information: Where do pregnant women go?* beskriver professorerna Lauren S. Aaronson, Carol Macnee Mural och Susan K. Pfoutz en studie som de har genomfört på 529 kvinnor i åldrarna 18 till 41 år. Denna studie är en del av en större studie angående beteende och uppfattningar angående hälsan under en graviditet och syftet var bland annat att ta reda på vilka källor som gravida kvinnor använde mest, för

³⁶ Säljö, Roger 2000, s. 120ff.

³⁷ Säljö, Roger 2000, s. 102.

³⁸ Cross, Rob, Rice, Ronald E & Parker, Andrew 2001, s. 439f.

att få information om vad de bör och inte bör göra under graviditeten. Kvinnorna ombads att nämna de fem källor de använder mest, och därefter ranka dem efter hur mycket de använder dem och hur viktiga de tycker att de är. I studien framkom det att över 60 % av kvinnorna uppgav att personal inom vården och böcker var deras första- eller andrahandsval av källa. Dock visar studien att de flesta deltagarna aktivt söker efter mer information utöver den de fått från sjukvårdspersonalen. Kvinnorna uppgav att de inte var nöjda med mängden information de får utan vill ha mer, vilket, enligt författarna, pekar på att läkare underskattar patienternas behov och önskemål av information. Nästan 40 % av kvinnorna uppgav att vårdpersonal varken var deras första- eller andrahandsval, vilket författarna inte har någon bra förklaring till men de tror att det bland annat skulle kunna bero på att dessa kvinnor inte vågar fråga sin medicinska kontakt och att de därför väljer att vända sig till familj, vänner och andra källor för att få svar på sina frågor.

Förutom vårdpersonal och böcker uppgav kvinnorna att de använde sig av vänner, tryckt media, familjen, sig själv samt audiovisuell media för att få information. Valet av förstahandskälla visade sig vara tydligt relaterat till kvinnans familjs totala inkomst. Det visade sig genom att kvinnor från familjer inom den högre inkomstgruppen inte använde sig själv, familj eller vänner som informationskälla i någon större utsträckning. Däremot använde de sig mer av böcker och andra media. Kvinnor från familjer inom de andra grupperna använde sig främst av sig själv, familjen och sina vänner som källa. Valet av kvinnornas andra källa var relaterat till kvinnornas utbildning på det sätt att kvinnorna med högre utbildning litade mer på böcker och på vårdpersonalen medan kvinnorna med lägre utbildning i större utsträckning litade mer på sig själva och sin familj. De kvinnor i studien som hade varit med om en tidigare graviditet uppgav sig själva som en viktig källa. Så viktig att de satte sig själva på plats ett eller två. De källor som gav kvinnan mest stöd under graviditeten verkar, enligt författarna, vara de källor som anses vara mest viktig för dem. I studien visade det sig att de kvinnor som under sin graviditet hade upplevt mycket stöd från personalen inom vården uppgav den som viktigaste källan medan de kvinnor som upplevt familjen som det största stödet angav den som viktigast.³⁹

Utifrån resultatet i McKenzie studie kan vi utläsa att muntliga källor verkar vara uppskattade och ofta använda av dessa kvinnor. Kvinnorna sökte information, tips och råd från partnern, den egna mamman, övriga familjemedlemmar, vänner, bekanta grannar och arbetskamrater. Informationssökningen skedde både då de träffades, via telefon och e-post. Den viktigaste muntliga källan visade sig vara den person som hade egen tidigare erfarenhet av graviditet och allt som rörde den, alltså personer som har egna barn. Några av de kvinnor som själva hade barn sedan tidigare uppgav att de kunde använda sig själv som källa samt sitt sunda förnuft. Även i Fredrike H Henrikssons och Annica Klahrs magisteruppsats *Föräldrar i fokus! En studie av småbarnsföräldrars informationsbehov och barnbibliotekariers intentioner med föräldrträffar* visade det sig att kvinnorna gärna vände sig till sin familj och sina vänner för att få information, råd och tips. Detsamma visade sig hos kvinnorna i Wiktorrells undersökning. Kvinnorna i McKenzies undersökning beskrev även att de ibland tog kontakt med personer som de inte kände sedan tidigare. Som exempelvis tvillingföräldrar som var ute med sina barn, eller via internet där de använde sig av forum för blivande tvillingföräldrar. Det omvända hände också; okända tog kontakt med dem genom att exempelvis kommentera

³⁹ Aaronson, Lauren S., Mural, Carol Macnee & Susan K. Phoutz 1988, s. 335ff.

deras mage och därefter komma med råd och tips. Det visade sig även vara vanligt att familjemedlemmarna eller andra personer i kvinnans närhet försåg kvinnorna med information genom att exempelvis söka på internet eller klippa ut artiklar. Kvinnorna blev identifierade som potentiella informationssökare av en viss sorts information och blev informerade och hänvisade till olika användbara källor. Det var nästan som om personer i kvinnornas omgivning gjorde kvinnornas behov till sitt eget och därför samlade information åt dem.⁴⁰ Utöver sina sociala kontakter vände sig kvinnorna i studien även till sin läkare eller annan sjukvårdspersonal. De sökte även efter information i böcker, tidskrifter, dagstidningar och internet. TV och video uppgavs också, men användes inte i samma utsträckning som de tryckta medierna.⁴¹

3.5.2 Gravida kvinnors informationsbehov

Aaronson, Mural och Pfoutz skriver att en individs behov av att söka efter information uppstår på grund av olika stimuli. Graviditet menar de är ett sorts stimuli som leder till ett ökat behov av information hos kvinnan. En graviditet är en period som är väldigt påtaglig för kvinnan och många frågor dyker upp rörande såväl kvinnans egen hälsa som barnets. De menar att det är viktigt att kvinnan får den information hon behöver för att kunna fatta de beslut som krävs eftersom dessa beslut påverkar både henne själv och barnet i hög grad.⁴²

Informanterna i Henriksson och Klahrs magisteruppsats uppgav att de hade ett stort behov av information i början av sin graviditet, men eftersom besöken på mödravårdscentralen inte gjordes förrän längre fram, uppstod situationer där kvinnorna hade mängder med frågor men inte tillgång till barnmorskans expertis. Detta ledde till att kvinnorna fick hitta andra källor för att tillfredsställa sina informationsbehov. I undersökningen framkom att alla kvinnorna i stort sett hade behov av samma sorts information då de ”ville veta allt” och de alla sökte aktivt efter information. Dock fann Henriksson och Klahr att det fanns en stor skillnad i kvinnornas informationsbehov, vilken kunde härledas till huruvida de var första- eller andragångsfödelskor. De som skulle ha barn för första gången hade ett större behov av information då de saknade erfarenhet av såväl graviditet som förlossning, medan de kvinnor som redan hade fött barn kunde använda sig själva som en källa till information.⁴³ Detta kan vi koppla till Savolainen, som menar att erfarenheten är en informationskälla och att det ofta är tillräckligt att ta del av sina egna erfarenheter för att få information.⁴⁴

McKenzie fann även hon att kvinnorna i hennes studie hade många frågor rörande graviditeten. Utifrån sitt material kunde hon dela in frågorna i fyra teman. Det första temat handlade om *kvinnan själv och hennes tillstånd*. Frågor angående kvinnans hälsa, om graviditetsbesvär, om symptom och om dessa var allvarliga framkom, samt frågor rörande förlossningen. Det andra temat rörde *fostren*. Kvinnorna funderade kring sin hälsa och det var också vanligt att de undrade om barnen skulle födas för tidigt eller om

⁴⁰ Wiktoress, Gyriht 1997, s. 11, Henriksson, Fredrike H. & Klahr, Annica 2004, s. 56, McKenzie, Pamela J. 2002., s 165ff.

⁴¹ McKenzie, Pamela J. 2001, s. 98ff.

⁴² Aaronson, Lauren S., Mural, Carol Macnee & Susan K. Phoutz 1988, s. 335f.

⁴³ Henriksson, Fredrike H. & Klahr, Annica 2004, s. 51ff.

⁴⁴ Savolainen, Reijo 2003, s. 72.

de skulle få missfall. Nästföljande tema handlade om vad *kvinnorna behövde göra* och frågor rörande kost och fysisk aktivitet kom upp. Kvinnorna hade också frågor om medicinering för olika symptom och om deras arbete var för fysiskt krävande för dem. Det förekom också undringar om vem de skulle ringa då värkarna satte igång och om vilken läkare kvinnan skulle få. Det sista temat handlade om *livet efter det att barnen fötts*. Kvinnorna funderade över såväl ekonomiska som materiella frågor, som om de kommer att kunna försörja barnen eller om de får plats i den bostad de har för närvarande. Därutöver tillkom frågor angående hur det skall fungera i familjelivet. Exempelvis hur de skall ta hand om barnen, hur de skall klara amningen, få balans mellan arbete och familjeliv och så vidare.⁴⁵ Ett liknande resonemang om vikten av att vara förberedd kan vi även finna hos Wiktoresell och Saveman som skriver att kvinnornas berättelser avslöjade både positiva och negativa inställningar till graviditet, barnafödande och moderskap. De fann att den aktuella inställningen bottnade i hur ”väl förberedda och informerade de var”. Det vill säga de kvinnor som kände sig välinformerade var också positivt inställda.⁴⁶

Hos Henriksson och Klahr fann vi likheter mellan deras och McKenzies informanter just beträffade kvinnornas frågor och funderingar. I alla fokusgrupper hos Henriksson och Klahr framkom det att kvinnorna funderade kring barnets utveckling i magen. Andra funderingar rörde vilka saker som behövde inhandlas till barnet, vad kvinnorna fick och inte fick äta under sina graviditeter, barnets hälsa samt den stundande förlossningen. I en fokusgrupp där samtliga var förstföderskor, var frågor angående förlossningen dominerande.⁴⁷

3.5.3 Information som gravida kvinnor får via sociala kontakter

I Wiktoresells studie visade det sig att kvinnorna hade fått information rörande både sin graviditet, förlossning, mödraskap och barnavård från sina sociala kontakter. De hade fått information kring hygien, vad de skulle undvika att äta både under graviditet och under amning, om hur barnet skulle skötas och vad även det skulle äta. Vidare hade kvinnorna även fått information kring förändringar i kroppen, om graviditetskomplikationer, fosterutveckling och de hade även pratat om olika känslor som kvinnan kan uppleva i samband med en graviditet, om förlossningssmärter och om smärtlindring under förlossningen.⁴⁸

I Wiktoresell och Savemans studie var det en kvinna som upplevde att informationen från omgivningen inte alltid var något positivt då hon tyckte att det var ”*otäckt, andra mammor berättade sina rövarhistorier*”.⁴⁹ Detta kunde vi även se hos McKenzie där en kvinna berättade att hon hade fått höra en hemsk historia om en kvinna som hade mist sina tvillingar i 6:e månaden och det tyckte hon var jobbigt att höra i den situation som hon själv befann sig i just då. Dock upplevde de flesta av kvinnorna personernas berättelser som något positivt och sade att de hade tyckt att det varit intressant att lyssna, framförallt om det var personer med egen erfarenhet av tvillingar som berättade. Även kvinnorna i McKenzies studie uppgav att de hade fått information från

⁴⁵ McKenzie, Pamela J. 2001, s. 95ff.

⁴⁶ Wiktoresell, Gyrith & Saveman, Britt-Inger 1996, s. 5.

⁴⁷ Henriksson, Fredrike H. & Klahr, Annica 2004, s. 51.

⁴⁸ Wiktoresell, Gyrith 1997, s. 14ff.

⁴⁹ Wiktoresell, Gyrith & Saveman, Britt-Inger 1996, s. 6.

omgivningen om till exempel vad olika symptom betyder eller om vad kvinnorna kan vänta sig rent fysiskt under sin graviditet. Enligt en kvinna så vill alla prata om barn och graviditet med henne under graviditeten och de vill gärna berätta om hur deras graviditet hade varit och vad som hade skett med dem.⁵⁰ En av McKenzies informanter berättade att hon fått information om ultraljud från en kvinna som hon träffat av en slump. Kvinnan uppfattade det dock som en personlig åsikt och frågade därför några andra om saken samt kontrollerade uppgifterna i en bok.⁵¹

Wiktorell och Saveman menar att när en kvinna blir gravid och sedermera får barn stärks banden till den egna modern. Kvinnorna gör omedvetet på samma sätt som deras egna mammor gjort med dem, vilket mammorna i sin tur har lärt sig av sina mammor. En gravid kvinnas mamma minns sina egna upplevelser av graviditet, förlossning och mödraskap och dessa upplevelser och kunskaper för de sedan vidare till sina döttrar.⁵²

3.5.4 Barriärer

McKenzie fann att kvinnorna i hennes studie hade problem att hitta lämpliga informationskällor rörande sina tvillinggraviditeter. En av kvinnorna ifrågasatte till exempel om hennes svägerska verkligen kunde ge relevant information då denna visserligen hade varit gravid, men inte med tvillingar.⁵³ Informanterna upplevde även att de hade svårigheter med att komma i kontakt med vissa informationskällor. Som exempel på detta anger hon att en organisation för tvillingföräldrar var stängd över sommaren då kvinnan ville komma i kontakt med den. Ett annat exempel var att en viss rekommenderad bok inte fanns tillgänglig. Ett problem som en av kvinnorna nämnde, var att hon kände till några andra kvinnor som var mödrar till tvillingar men att de var svåra att komma i kontakt med. De var så upptagna med sina barn att de knappt hann prata med henne. Samma problem uppgav flera av kvinnorna vad gällde både vänner och familjemedlemmar, att alla hade så mycket att göra att de varken hade tid att ringa eller träffas.

Kvinnorna i McKenzies studie upplevde även barriärer av mer praktisk karaktär, såsom att en kvinna inte hade pengar till bussbiljetten och därmed inte åkte till vänta-barngruppen. Eller att en kvinna, som tidigare fått flera missfall och nu fått rådet att undvika stötar, inte ville lämna sitt hus eftersom hon då skulle bli tvungen att köra bil över farthinder. Hon var orolig att stötarna som följer ett farthinder skulle kunna förorsaka ytterligare ett missfall. Ett annat problem hade en kvinna som gärna ville åka till biblioteket för att låna böcker om tvillingar men att hon inte kunde åka dit eftersom hon hade en skuld där sedan tidigare, vilken hon inte kunde betala.⁵⁴

Flera av kvinnorna i studien upplevde det som att deras läkare hade mycket att göra vilket gjorde att de avstod från att ställa alla de frågor de ville eftersom de inte ville ta upp deras tid.⁵⁵ Det var flera av kvinnorna som berättade att de inte brukade ringa sin läkare mellan de inbokade besöken då de inte ansåg att de kunde ringa så fort det var

⁵⁰ McKenzie, Pamela J. 2001, s. 219f.

⁵¹ McKenzie, Pamela J. 2001, s. 114.

⁵² Wiktorell, Gyrih & Saveman, Britt-Inger 1996, s. 4.

⁵³ McKenzie, Pamela J. 2001, s. 169f.

⁵⁴ McKenzie, Pamela J. 2001, s. 171f.

⁵⁵ McKenzie, Pamela J. 2001, s. 195.

något som de vill fråga om. Kvinnorna ville inte vara till besvär eller vara alltför påflugna. Enligt McKenzie är detta ett tecken på att kvinnorna är medvetna om den fina linjen mellan att aktivt söka information och att vara överdrivet orolig. Kvinnorna ville inte överösa läkaren med frågor, men denna reservation fanns dock inte när det handlade om personerna i familjen och i bekantskapskretsen. Ett exempel kommer från en av kvinnorna som säger att hon ringer sin väninna så fort hon har en fråga och att hon kan ringa henne när som helst.⁵⁶

Även om kvinnorna kom i kontakt med informationskällor som borde vara bra, kände några av dem att dessa källor ändå inte kunde tillfredsställa deras informationsbehov. Som exempel nämnde en informant att hon inte upplevde sig vara på samma nivå som de andra blivande mammorna, vilka var yngre än henne och en annan informant uppgav att personerna i föräldragruppen hade stora barn och därför heller inte befann sig på hennes nivå.⁵⁷

⁵⁶ McKenzie, Pamela J. 2002, s. 165.

⁵⁷ McKenzie, Pamela J. 2001, s. 128.

4. Teori

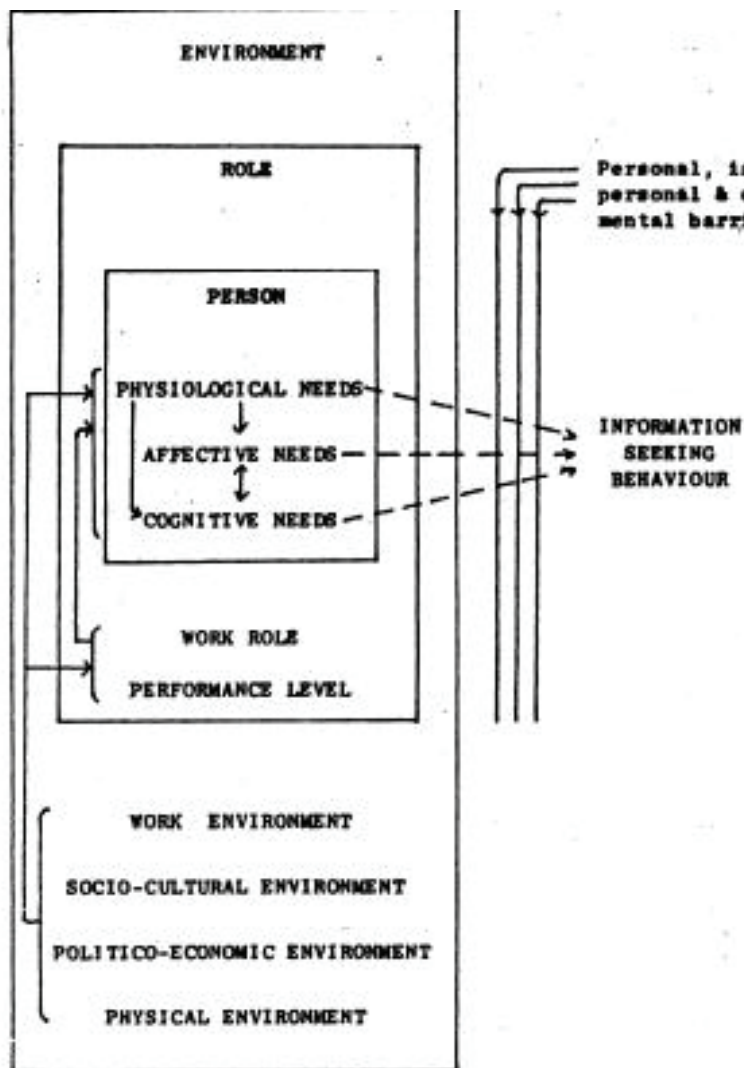
I det här kapitlet presenterar vi de teoretiska redskap som vi kommer att använda för att analysera vårt empiriska material. Eftersom uppsatsen fokuserar både på hur kontexten påverkar individens informationsbehov och gravida kvinnors informationssökning via sina sociala kontakter, fann vi det lämpligt att använda två teorier för att belysa dessa delar i vårt material.

Först kommer vårt material att analyseras utifrån Tom Wilsons modell om informationsbehov utifrån en kontext, som han presenterade 1981. Trots att Wilson vidareutvecklade sin modell 1999, har vi ändå valt att använda modellen från 1981. Det gör vi därför att den enda skillnaden mellan Wilsons modeller är att den senaste versionen innehåller ett tillägg om olika stadier i informationssökningen. Tillägget tillför ingenting till vår undersökning och vi anser därför att det är onödigt att beskriva något som vi ändå inte kommer att använda oss av i analysen. Vi tycker att Wilsons modell passar bra eftersom den placerar individen i mitten och visar hur kontexten påverkar hur informationsökningen sker, vilka informationskällor som används samt vilka barriärer som hindrar individens informationssökning.

Därefter kommer materialet att analyseras utifrån Pamela J. McKenzies modell om informationssökning i vardagen. Denna har hon utformat efter resultatet av sin studie om hur gravida kvinnor söker information. Dock handlar modellen även om informationssökning ur andra källor än sociala kontakter, men vi anser den ändå aktuell för vår undersökning eftersom den dels beskriver informationssökning i vardagen, dels har sin utgångspunkt i gravida kvinnors informationssökning.

4.1 Wilsons modell

I artikeln *On user studies and information needs* från 1981, beskriver T D Wilsons sin modell som visar på hur olika faktorer påverkar informationsbehovet och informationssökningsbeteendet hos individer.

Figur 1. Faktorer som påverkar informationsbehov och informationssökningsbeteende.⁵⁸

En individ befinner sig alltid i en kontext och denna kontext kallar Wilson för livsvärld. En livsvärld definieras som en individs totala erfarenheter, och av de olika roller som individen har i livet. Exempel på roller som en individ kan ha är yrkesrollen, föräldrarollen och kvinno-/mansrollen, men i modellen ses yrkesrollen som den allra viktigaste. Modellen visar på hur individens kontext är en del av en större omgivande kontext så som arbetsmiljö, sociokulturell miljö, ekonomisk-politisk miljö samt en fysisk miljö och att även dessa kontexter påverkar individens behov och informationssökningsbeteende.⁵⁹ Utifrån den kontext som individen befinner sig i uppstår olika behov. Wilson utgår från att individen har olika grundläggande behov och

⁵⁸ Wilson, T.D. 1981, s 8.

⁵⁹ Wilson, T.D. 1981, s 7f.

i ett försök att tillfredsställa dessa, söker individen efter information. Enligt Wilson finns det tre grundläggande behov och dessa är *fysiologiska*, såsom att få mat, vatten och tak över huvudet, *affektiva*, känslomässiga eller psykologiska, såsom behov av trygghet, att bli sedd eller att dominera andra, samt *kognitiva*, såsom att planera, samverka med andra människor eller att lära sig ett yrke. Dessa tre behov är nära sammanlänkade och kan sinsemellan påverka individens informationsbehov och sättet denne sedan söker information på. Informationen som fås kan antingen lyckas eller misslyckas med att tillfredsställa behoven och om individen misslyckas med att tillfredsställa ett kognitivt behov kan det leda till att ett affektivt behov uppstår. Fysiologiska behov kan leda till att affektiva och/ eller, kognitiva behov uppstår och affektiva behov kan i sin tur utlösa kognitiva. Wilson anser dock att ordet informationsbehov inte ska användas utan att det ska ersättas med *informationssökning för att tillfredsställa ett behov* vilket det, enligt Wilson, handlar om.⁶⁰ Då en individ har olika sorters behov innebär det att det är olika sorters information som efterfrågas. Vad gäller de kognitiva behoven så uppstår de oftast i yrkesrollen och då kan för det mesta behoven tillgodoses genom rena fakta, vilket är den vanligaste uppfattningen om vad information är. Oftast är informationen sökt i ett formellt informationssystem såsom i en databas eller på ett bibliotek. Affektiva behov kan ibland tillgodoses genom fysiska dokument då en individ till exempel köper ett objekt till sin samling, såsom ett frimärke från ett särskilt årtal. Individen kan även vända sig till källor som inte har som primärfunktion att tillhandahålla information men som ändå gör det inom vissa områden, såsom försäljare av olika slag. Vid affektiva behov är det vanligt att individen väljer muntliga informella källor då det viktigaste kanske inte alltid är att få information i sig, utan att få tillgodosett behov av att bli sedd och uppmärksam. Om en individ till exempel har ett behov av att hävda sig kan denne välja att muntligt ge information till en annan människa för att på så sätt visa sig överordnad genom att inneha informationen. Att vända sig till andra individer för att söka information benämner Wilson som *information exchange*, informationsutbyte. Wilson använder medvetet ordet *exchange*, utbyte, för att visa på ett ömsesidigt utbyte av information i interaktion med andra individer. Oftast sker detta muntligt men kan även ske i skriftlig form då den andra individen har skrivit ner sina råd, tips eller fakta i ett dokument.⁶¹

Slutligen visar modellen på att individen under sitt sökande efter information troligen kommer att stöta på barriärer av olika slag och oftast brukar dessa barriärer vara av samma slag som de faktorer som utlöste behovet av information.⁶² Exempel på barriärer av personlig karaktär är individens utbildning och ekonomiska status. Det kan handla om att individen inte vet vilka källor som finns att vända sig till eller att kostnaden hos en källa är alldeles för hög för individen. Det kan också vara så att individen tidigare har utfört en sökning i ett system och misslyckats och nu inte vill riskera att göra samma sak igen. Det kan också vara så att personen inte känner sig hemma på, till exempel biblioteket, och därför inte går dit. Barriärer som är miljö- och situationsmässiga kan vara att vissa källor är svårtillgängliga eller svåra att använda, kanske känns inte de källor som finns trovärdiga. Det kan också vara så att viss information inte är tillgänglig för allmänheten, och därmed inte kan sökas fram, vilket leder till att olika grupper har olika tillgång till källor.⁶³ Wilson menar att informationssökning inte alltid omedelbart uppstår när individen uppmärksammar ett

⁶⁰ Wilson, T.D. 1981, s. 7f.

⁶¹ Wilson, T.D 1981, s. 4ff.

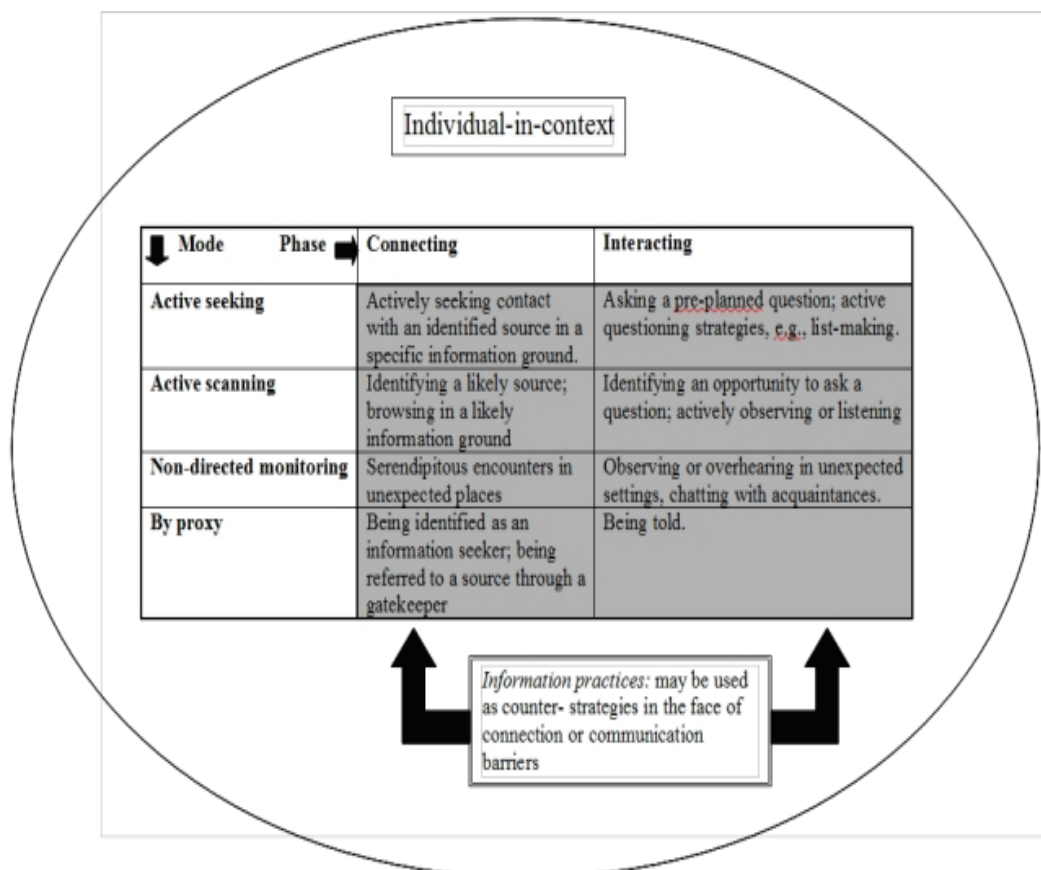
⁶² Wilson, T.D. 1981, s. 7f.

⁶³ Wilson, T.D 1997, s. 42f.

behov utan att det ibland kan dröja innan individen väljer att söka efter informationen, då det är många olika faktorer som spelar in för att informationssökningen ska inledas. Exempel på faktorer som kan spela in är hur viktigt det känns för individen att få behovet tillfredsställt, tillgången till informationskällor samt kostnaden för att använda källorna. Samma slags faktorer som kan vara hinder. Ibland kan det vara så att den eftersökta informationen aldrig eftersöks då det finns alldeles för många barriärer.⁶⁴

4.2 McKenzies modell

Pamela J. McKenzie har med utgångspunkt i sina informanternas svar skapat en modell om informationssökning i vardagen. Hon fann fyra olika sätt att söka information och de sträcker sig från att kvinnan själv aktivt söker efter information i en redan känd källa, till att hon av en slump får information eller på något sätt får ett tips som hon själv inte har efterfrågat. De fyra sätten att söka information har två stadier, vilka McKenzie kallar *skapa kontakt med informationskällor* och *interagera med informationskällor*.⁶⁵

Figur 2. McKenzie's model of information practices in accounts of everyday-life information seeking.⁶⁶

⁶⁴ Wilson T.D. 1981, s 7f.

⁶⁵ McKenzie, Pamela. J. 2001, s. 164.

⁶⁶ Bilden av modellen har vi fått från Pamela J. McKenzie via e-post 110916.

4.2.1 Fyra informationssökningsätt

Det första sättet som McKenzie tar upp är *aktiv sökning* och innebär att kvinnan aktivt söker efter information i en för henne redan känd källa. Denna sökning är medveten och systematisk och kan innebära att leta upp en viss bok, att ställa en planerad fråga till en bestämd källa, eller att helt enkelt vara väl förberedd på att ställa frågor.⁶⁷

Det andra sättet är *aktiv scanning* som innebär att kvinnan aktivt scannar av eller browsar efter information på platser där det är troligt att hitta relevant information, till exempel på läkarens mottagning eller i en bokhandel. Det kan också innebära att ta tillvara på tillfället att ställa en spontan fråga när möjligheten dyker upp eller att aktivt observera hur andra gravida och föräldrar beter sig. Ytterligare exempel på *aktiv scanning* är att lyssna aktivt på konversationer mellan andra människor och att lära sig att känna igen möjliga platser för informationsanskaffning.⁶⁸

Ett tredje sätt att få information är att kvinnan slumpmässigt stöter på information, oftast på en helt oväntad plats och oftast under tiden då hon inte alls medvetet söker information. Det här sättet kallar McKenzie för *spontant fynd*. Informationen kan till exempel fås genom småprat med familj och vänner, under tiden kvinnan läser dagstidningen eller genom att råka observera hur andra föräldrar agerar i olika situationer.⁶⁹

Det sista sättet kallar McKenzie för *via mellanhand* och innebär att kvinnan blir identifierad som en informationssökare och att hon därmed blir hänvisad till en informationskälla på någon annans initiativ. *Via mellanhand* innebär också att kvinnan får information, råd eller ordinationer av andra utan att hon själv har bett om det.⁷⁰

McKenzie skriver att kvinnan kan växla mellan de fyra sätten vid ett och samma tillfälle. Till exempel kan ett *spontant fynd* övergå till att kvinnan *aktivt scannar* och om hon blir mer fokuserad och börjar söka mer information övergår det till *aktiv sökning*.⁷¹

4.2.2 Två stadier i informationsprocessen

Som tidigare nämnts har de fyra sätten att söka information två stadier. Det första stadiet är *skapa kontakt med informationskällor*, som innebär att kvinnan på något sätt identifierar och tar kontakt med källor för att söka information i dessa. Kontakttagandet behöver inte alltid ske genom att kvinnan själv aktivt identifierar eller tar kontakt, utan det kan också vara så att kvinnan blir identifierad som en informationssökare och att någon därmed hänvisar henne till en potentiell källa. Det kan också förekomma att informationskällan istället tar kontakt med henne.

Det andra stadiet i informationsprocessen är *interagera med informationskällor* och innebär att kvinnan interagerar med källan när identifieringen och kontakten väl är etablerad.⁷²

⁶⁷ McKenzie, Pamela J. 2003, s. 26.

⁶⁸ McKenzie, Pamela J. 2003, s. 26.

⁶⁹ McKenzie, Pamela J. 2003, s. 27.

⁷⁰ McKenzie, Pamela J. 2003, s. 27.

⁷¹ McKenzie, Pamela J. 2003, s. 36.

McKenzie tar upp en rad exempel på varje kategori och vi väljer att strukturera upp dessa i en tabell istället för att återge dem i löpande text. Vår förhoppning är att det kommer att underlätta för läsaren att förstå modellen. Uppgifterna i tabellen är hämtade ur McKenzies artikel "A model of information practices in accounts of everyday-life information seeking".

SKAPA KONTAKT MED INFORMATIONSKÄLLOR

Skapa kontakt med källor + Aktiv sökning

Innebär att kvinnan söker svar på en eller flera specifika frågor och själv tar kontakt med informationskällan. Kan till exempel innebära att ringa till någon närstående, att gå till en bokhandel för att hitta en bok om ett visst ämne eller att gå med i en föräldragrupp eller förening där syftet är att träffa likasinnade.

Skapa kontakt med källor + Aktiv scanning

Innebär att kvinnan söker brett inom ett ämne men utan att ha någon specifik fråga i åtanke. Hon tar själv kontakt med informationskällan. Exempel på detta kan vara att samla på sig broschyrer när hon befinner sig i en resursrik miljö, såsom på läkarens mottagning, eller att kvinnan håller ögonen öppna efter potentiella källor som hon kan ha nytta av längre fram.

Skapa kontakt med källor + Spontant fynd

Innebär att kvinnan i sin vardag och under tiden då hon genomför sina regelbundna vanor får kontakt med potentiella källor utan att hon aktivt har sökt efter någonting. Hon hittar alltså relevant information av en slump. Det kan ske till exempel då hon läser tidningen, tittar på TV, är hemma hos en vän eller befinner sig på en allmän plats. Informationen är alltså inte på något sätt efterfrågad men kommer ändå till användning.

⁷² McKenzie, Pamela J. 2003, s. 28.

Skapa kontakt med källor + Via mellanhand

Innebär att den gravida kvinnan blir identifierad som en informationssökare och får kontakt med informationskällor genom att andra människor letar upp dem åt henne.

INTERAGERA MED INFORMATIONSKÄLLOR**Interagera med källor + Aktiv sökning**

Innebär att kvinnan aktivt interagerar med informationskällan, till exempel genom att skapa listor med frågor eller tänka ut strategier för att få sina frågor besvarade.

Interagera med källor + Aktiv scanning

Innebär att aktivt scanna efter information då kvinnan befinner sig i olika situationer som kan erbjuda relevant information. Några exempel är att söka igenom tryckt material, medveten observation av andra personers beteenden eller att lyssna på människor som diskuterar frågor som rör graviditeten.

Interagera med källor + Spontant fynd

Innebär att kvinnan får information utan att hon medvetet söker efter den och på platser där hon inte förväntar sig att finna information. Det kan vara att råka höra vad andra människor pratar om på bussen eller att se en förälder utföra något. Kvinnan och personen som hon hör eller ser behöver inte på något sätt personligen interagera med varandra för att informationen ska överföras.

Interagera med källor + Via mellanhand

Innebär att kvinnan får information, råd och tips av andra människor. Exempel på det är att andra delar med sig av sina egna erfarenheter, berättar historier eller talar om för kvinnan vad hon kan vänta sig under graviditeten.⁷³

4.3 Tillämpning av teorierna

Wilson's modell visar den aktiva informationssökning som utförs utifrån individens olika roller. I sin modell benämner Wilson yrkesrollen som den viktigaste rollen och visar på den kontext som skapas utifrån den. Vi har dock valt att inte lägga någon vikt vid informanternas yrke, utan är intresserade av den roll som kvinnorna har som blivande mammor. En roll som vi har valt att kalla för gravidroll och som vi kommer att utgå från i vår analys. Utifrån den roll som kvinnorna befinner sig i som gravida skapas det en kontext, vilken vi har valt att kalla för gravidkontext. Vi menar att kvinnorna befinner sig i gravidkontexten utöver den kontext som de redan verkar i, och att den tidigare kontexten påverkar hur kvinnorna väljer att söka den informationen som de är i behov av under sina graviditeter.

Efter att ha läst in oss på begreppet kontext har vi insett att det är svårdefinierat. Vi har därmed bestämt oss för att tydliggöra att vi ser på kontext som det sammanhang där individen befinner sig. Sysselsättning, utbildning, familjesammansättning, tidigare erfarenheter med mera skapar tillsammans en kontext som individen verkar i. Liksom Wilson anser vi att det är utifrån den kontext som individen befinner sig i, som dennes behov av information uppstår.⁷⁴

När vi använder McKenzies modell kommer vi enbart att analysera utifrån de fyra informationssökningssätten. Det gör vi efter noggrant övervägande eftersom vi tror att vår analys kommer att bli alltför upprepande och rörig om vi analyserar för detaljerat. Vi anser också att gränsen mellan de två stadierna i informationsprocessen är svårtydd.

⁷³ McKenzie, Pamela J. 2003, s. 28ff.

⁷⁴ Wilson, T.D 1981, s 7f.

5. Metod

I detta kapitel presenterar vi först vårt val av metod. Därefter beskriver vi hur vi gjorde vårt urval och våra reflektioner kring det. Vidare presenteras hur vi arbetade fram vår intervjumall och utformade våra intervjufrågor. Vi berättar också om genomförandet av våra intervjuer och slutligen reflekterar vi kring intervjusituationerna.

5.1 Litteratursökning

För att hitta forskningsresultat, teorier och annat material har vi sökt i LIBRIS, uppsatsdatabasen på Högskolan i Borås, Bibliotek.se och LISA. Vi använde oss även av sökmotorn Google. Vi tog också del av referenslistorna till våra framsökta dokument och hittade på så vis ytterligare material.

När vi utförde sökningarna använde vi oss främst av följande sökord, antingen var för sig eller i kombination med varandra: graviditet, informationssökning, kontext, kvinnor, information, context, pregnancy, information seeking, women. Vi använde även trunkering på vissa ord, till exempel: gravid*.

Våra sökningar gav oss inte riktigt det material som vi hade hoppats på beträffande innehåll. Vi upplevde att det var svårt att hitta forskning om gravida kvinnors informationssökning och vi antar därmed att det helt enkelt inte har forskats så mycket kring ämnet. Vi hittade dock Pamela J. McKenzies avhandling från 2001, vilken har fått en betydande roll i vår uppsats. Vi hittade dessutom några artiklar i ämnet samt en magisteruppsats om småbarnsföräldrar där även informationssökning under graviditeten behandlades. För att försöka utesluta att vi missat någon relevant forskning gjorde vi även sökningar i vårdvetenskapliga och medicinska databaser. Sökningarna var dessvärre resultatlösa.

Då vi ser graviditeten som en kontext valde vi att även leta efter material som behandlade informationssökning utifrån just en kontext. Då vi läst avhandlingen om graviditas informationssökning fick vi inspiration om vad som kunde vara aktuellt att ta upp i vår studie. Slumpmässigt informationspåträffande upplevde vi som särskilt intressant eftersom vi tror att gravida kvinnor många gånger får information, exempelvis från sin bekantskapskrets, utan att själva aktivt söka efter den.

5.2 Intervjuer

Vårt syfte var att undersöka gravida kvinnors informationssökning via deras sociala kontakter. Vi var intresserade av kvinnornas egna beskrivningar och tankar kring sin informationssökning och vi önskade nå en djupare förståelse i ämnet snarare än att generalisera. Pål Repstad, docent i samhällsvetenskap, skriver att kvalitativa metoder inriktar sig på ”aktörernas egna verklighetsuppfattningar, motiv och tankesätt”⁷⁵. Med detta, tillsammans med vår önskan om djupare förståelse, som bakgrund menar vi att en

⁷⁵ Repstad, Pål 1992, s. 10.f.

sådan metod är att föredra och följaktligen har vi utfört kvalitativa intervjuer för att samla in vårt empiriska material.

Repstad skriver att kvalitativa studier är flexibla. Han skriver att inga intervjuer är likadana eftersom människor uppfattar ord på olika sätt, vilket i sin tur leder till att de även uppfattar frågorna olika. Detta menar han inte är en nackdel utan snarare en fördel eftersom det är personens egna tankar, upplevelser och erfarenheter som intervjuaren vill ta del av. Repstad menar också att det inte är något problem att frågorna inte alltid är exakt de samma vid alla intervjuer eftersom frågorna ändå inte uppfattas på samma sätt av olika människor. Han skriver att det är helt i sin ordning att utnyttja den informationen som fås och låta den påverka frågorna. Repstad skriver att nya problem och frågor ofta dyker upp under datainsamlingen och att det påverkar de följande intervjuerna på så sätt att frågorna förändras eller att frågor läggs till. Exempelvis kan en viss fråga leda till en följdfråga som kanske inte var planerad från början men som känns relevant under intervjuens gång.⁷⁶ Flexibiliteten i intervjuerna ansåg vi vara av största vikt och vi hade som ambition att genomgående försöka anpassa frågorna efter varje informant. Dock har vi varit noga med att samtliga frågor i vår intervjumall verkligen blev ställda, men hur och när de ställdes var inte lika viktigt. Vi försökte också att ställa följdfrågor där det var möjligt för att på så vis få reda på vad informanterna egentligen menade. Utöver detta hoppades vi också att informanterna själva skulle fråga om de inte förstod vad vi undrade över. Genom en sådan dialog trodde vi att vår förståelse skulle öka.

5.3 Urval

Inledningsvis diskuterade vi hur många kvinnor vi skulle intervjua. Vi beslutade att inte bestämma något definitivt antal i förväg utan istället genomföra några intervjuer och därefter uppskatta om vi behövde göra fler. Ett riktmärke som vi satte upp var att när vi började höra ungefär samma saker från informanterna så var det dags att sluta intervjua. Det här resonemanget finner vi stöd för hos Repstad som skriver att det är dags att sluta intervjua då ingen ny information framkom.⁷⁷ Vi uppskattade dock att mellan sex och tio intervjuer borde räcka med tanke på uppsatsens omfång. Vi började därför med att boka in sex intervjuer och därefter tänkte vi utöka till åtta om vi behövde mer material. Här tar vi stöd av Trost som menar att kvaliteten på intervjuerna är det viktigaste och att ett fåtal väl utförda intervjuer är mer värda än flera mindre väl utförda.⁷⁸ Åtta intervjuer blev så småningom genomförda.

De tre informanter som vi först valde ut och tillfrågade är bekanta till oss. Dessa är per definition bekanta, det vill säga inga personer som vi brukar umgås regelbundet med. Vi hörde av oss till dem per telefon och frågade om de kunde tänka sig att delta i vår undersökning. Under det inledande kontaktskapandet berättade en kvinna som var bekant till en av oss att hon hade blivit gravid. Det föll sig då naturligt att vi frågade henne om hon ville delta i vår studie. För att finna ytterligare informanter berättade vi för alla i vår umgängeskrets om vårt uppsatsarbete och frågade dem om de visste någon som de trodde skulle kunna tänka sig att delta. Vi fick ytterligare två kontakter på det

⁷⁶ Repstad, Pål 1992, s. 10f.

⁷⁷ Repstad, Pål 1999, s. 70.

⁷⁸ Trost, Jan 2005, s. 123.

sättet. En av informanterna fick vi kontakt med genom en av de informanter som vi redan hade intervjuat. Vi tillfrågade även en gravid kvinna som vi slumpartat mötte och hon svarade ja till att medverka i vår undersökning.

Fyra av kvinnorna i vår undersökning var gravida för första gången och fyra hade fött ett barn innan. Denna fördelning var inte avsiktlig från vår sida, men vi upplevde den som positiv. Visserligen kan vi inte dra några generella slutsatser angående skillnaderna i informationssökning mellan förstagångsfödorskor och omfödorskor eftersom vi inte har tillräckligt många deltagare, men vi kan åtminstone observera skillnader mellan just våra informanter.

Vi är medvetna om att det ur forskningshänseende kan vara ofördelaktigt att låta bekanta delta i undersökningen. En uppenbar risk är att så kallad forskningseffekt uppstår. Informanterna kanske vill vara snälla mot oss, vilja hjälpa oss att få fram ett bra material, anstränga sig för att ge mer intressanta svar eller att ge de svar som de tror att vi vill ha. Vi tror dock att detta kan inträffa även om informanter och intervjuare inte känner varandra alls. Vår uppfattning är att de flesta människor brukar vilja vara tillmötesgående när de själva har valt att delta i något så risken för forskningseffekt lär förekomma oavsett.

En uppenbar fördel, som vi har upplevt, med att intervjua såväl bekanta som bekantas bekanta är att dessa verkar mer positiva till att låta sig intervjuas överhuvudtaget. Vid förfrågan har de svarat ja direkt, i ett fall även innan vi hunnit förklara syftet med undersökningen. Ytterligare en fördel som vi kan se är att dessa personer känner sig trygga med att samtala med någon som de åtminstone vet vem det är och därmed känner att de kan tala fritt och personligt. Även Repstad har intervjuat såväl bekanta som bekantas bekanta då han gjorde sin undersökning. Han menar att det kan ha varit en fördel att några var bekanta till honom då det kan ha gjort det lättare för dem att öppna sig för honom än för en helt främmande person. Dock nämner även han problemet med eventuell forskningseffekt.⁷⁹

Vi tror också att det kan finnas en risk att en informant som är bekant till intervjuaren undanhåller information just av den anledningen att intervjuaren inte är okänd för dem. Kanske vill de inte stöta på intervjuaren igen efter det att de avslöjat något privat. I vissa fall, speciellt om intervjun gäller ett känsligt ämne, kanske det hade varit lättare för informanterna om intervjuaren hade varit en för dem okänd person. Vi är emellertid av den uppfattningen att vårt ämne, informationssökning via sociala kontakter, inte kan anses som ett ämne av sådan karaktär.

5.4 Intervjufrågor

För att komma fram till vilka frågor som kunde vara aktuella att ställa till informanterna diskuterade vi kring uppsatsens syfte, frågeställningar och teoretisk utgångspunkt. Dessförinnan hade vi sökt och läst litteratur, artiklar och annat material om vårt ämne och genom dessa förberedelser hade vi en del tankar om vad vi ville fråga om. Vi skrev ned de frågor vi direkt kom på och hade under ett par veckors tid möjlighet att fylla på med fler frågor allteftersom arbetet fortskred och vi fick nya funderingar. Vi tog också

⁷⁹ Repstad, Pål 1992, s. 62.

tillfället i akt att förevisa intervjufrågorna på vårt etappseminarium och fick där värdefulla förslag på vad vi ytterligare kunde fråga om.

Vi valde att dela upp vår intervjumall i två delar. Den första innehöll några bakgrundsfrågor, det vill säga frågor om födelseår, civilstånd, högsta avslutade utbildning, huvudsakliga sysselsättning, om kvinnan hade barn sedan tidigare, vilken graviditetsvecka kvinnan var i samt frågor om vilka som fanns i kvinnans bekantskapskrets. Den andra delen innehöll frågor om informationssökning och -behov. Bakgrundsfrågorna ansåg vi vara till hjälp för att förstå informantens kontext. Dessutom ville vi utforma frågorna om informationssökning och -behov så att de skulle passa in på informanten. Exempelvis tänkte vi utelämnat frågor om skillnader mellan nuvarande och tidigare graviditeter om det visade sig att kvinnan var förstagångsföderska. Vi hade också för avsikt att vara uppmärksamma på hur informanten beskrivit sin bekantskapskrets och ställa frågorna efter det. Detta innebar att om informanten framhöll sin mamma som en viktig person i bekantskapskretsen och som informationskälla så tänkte vi oss att fråga, till exempel, ”vilken sorts frågor ställer du till din mamma?”, istället för ”vilken sorts frågor ställer du till dina sociala kontakter?”. Genom ett sådant upplägg trodde vi att informanten skulle känna sig mer bekväm och att samtalet skulle bli naturligt.

Intervjumallen var alltså avsedd att fungera som ett stöd för oss och anpassades efter varje informant. Vi valde att spalta upp intervjufrågorna i en, vad vi ansåg logisk ordningsföljd, men vi hade inte för avsikt att följa frågeordningen strikt utan ville att informanterna skulle få tala fritt. Vi tänkte oss även ställa en del följdfrågor beroende på vad informanterna svarade och vi fann det troligt att dessa skulle bli olika beroende på vem vi pratade med och vad denne svarade. I och med det hade vi endast några få följdfrågor inlagda i intervjumallen.

Vårt tillvägagångssätt med intervjumallen finner vi stöd för hos Repstad som skriver att forskare ofta använder sig av en mall för sina frågor men att denna inte följs slaviskt utan används mer som en minneslista över de frågor som ska ställas under intervjun.⁸⁰

5.5 Genomförande av intervjuer

Inledningsvis genomförde vi en provintervju, vilket är något som Trost rekommenderar eftersom detta kan göra intervjuaren uppmärksam på sitt eget beteende⁸¹. Vi insåg fördelarna med detta och genom en vän fick vi kontakt med en kvinna som ville ställa upp. Kvinnan väntade sitt första barn och var vid intervjutillfället gravid i vecka 37. Hennes umgängeskrets bestod av familjen, kompisar samt nya och gamla kollegor. Vår förhoppning var att hon var representativ för de kvinnor vi skulle komma att intervjua längre fram. Vi gjorde själva bedömningen att informanten inte hade några problem med att förstå våra frågor. Efter intervjun frågade vi henne hur hon hade uppfattat frågorna och hon svarade att de hade varit lätta att förstå och att svara på. Med detta som bakgrund valde vi att låta intervjufrågorna vara oförändrade inför kommande intervjuer.

⁸⁰ Repstad, Pål 1992, s. 60.

⁸¹ Trost, Jan 2005, s. 57.

Samtliga intervjuer genomfördes under mars och april år 2007. Vi var genomgående lyhörda för informanternas önskemål om plats, datum och tidpunkt och försökte vara flexibla och emotse deras önskningsar. Enligt Trost är det viktigt att informanten känner sig trygg i intervjumiljön. Han är också av den uppfattningen att informanten, som är vänlig nog att delta, bör få välja plats. Dock påpekar han att intervjuaren bör kunna ge förslag på lämpliga platser och inte överlåter detta ansvar på informanten.⁸² Även Repstad tar upp platsen för intervjun och menar att denna kan påverka resultatet. Han tycker att platsen skall vara ostörd, neutral och vara en plats där informanten känner sig bekväm. Han menar att det är både praktiskt och en psykologisk vinst att intervjua någon i dennes bostad eftersom personen lär känna sig avslappnad i sin egen hemmiljö.⁸³ Utifrån dessa författares resonemang har vi insett betydelsen av att välja en bra plats ur intervjusynpunkt. Vi var därför noga med att platsen som vi träffades på skulle vara en lugn sådan och hade för säkerhets skull ett par förslag klara ifall informanten inte kände till något lämpligt ställe.

Det var enkelt att komma överens med kvinnorna om var vi kunde träffas. Vi intervjuade på ett flertal olika platser. Tre av informanterna intervjuades i sina respektive hem, en informant intervjuades hemma hos en av oss, ytterligare två intervjuer genomfördes i olika grupperum i högskolans bibliotek, en informant intervjuades på ett folkbibliotek och en intervju genomfördes på ett lugnt och folktomt konditori. Intervjuerna tog mellan 15 och 30 minuter att genomföra. Vi var inledningsvis lite oroliga över att samtalen kanske var för korta, men vi fann emellertid att vi fått fram mycket information under intervjuerna.

Vi inledde varje intervju med att presentera oss själva och studien lite närmare och därefter berättade vi om intervjuens upplägg. Vi frågade informanterna om det gick bra att vi spelade in samtalet på en mp3-spelare. Vi förklarade att inspelningen skulle underlätta för oss under själva intervjun och vid bearbetningen av materialet. Vi nämnde också att inspelningen skulle göra det lättare för oss att återge dem korrekt i texten. Vi var noga med att klargöra att det endast var vi som skulle lyssna på inspelningen. Repstad skriver att det är fördelaktigt att spela in samtalet på band. Informantens ord finns ordagrant återgivna, vilket underlättar analysarbetet.” En annan fördel är att intervjuaren kan lyssna koncentrerat på vad informanten säger istället för att anteckna under hela samtalet. Ytterligare en fördel är att då bandspelaren spelar in det som sägs kan intervjuaren se vad som syns, det vill säga kroppsspråk. Hur personen säger något är ofta lika viktigt, om inte viktigare, än vad denne säger, menar Repstad. En nackdel som Repstad nämner är att det finns människor som starkt ogillar att bli inspelade och att de därför kan bli hämmade och obekväma i situationen.⁸⁴ Ingen av kvinnorna hade något emot att bli inspelade när de hört motiveringen till varför vi önskade göra detta. Vi berättade också att vi skulle anteckna lite under intervjun och att dessa anteckningar enbart skall fungera som ett stöd för oss och inte läsas av någon annan. Därefter informerade vi om att det insamlade materialet kommer att vara konfidentiellt och att informanten kommer att tilldelas ett fingerat namn i uppsatsen.

Vi strävade efter att vara med båda två vid intervjuerna. Detta därför att ingen av oss kan påstås vara en van intervjuare. Trost menar att två intervjuare kan stödja varandra i intervjusituationen och om de är samspelade kan de få fram en större informationsmängd

⁸² Trost, Jan 2005, s. 44f.

⁸³ Repstad, Pål 1992, s. 65.

⁸⁴ Repstad, Pål 1992, s. 63f.

och förståelse.⁸⁵ Vi håller med honom om detta. Genom att vara med båda två kunde vi stötta varandra, hjälpas åt att ställa följdfrågor och driva samtalet framåt. Trost fortsätter med att påpeka att det finns risk att två intervjuare kan vara obehagligt för informanten, som då kan hamna i underläge. Vid fyra tillfällen hade vi inte möjlighet att delta båda två. Vi tänkte först att detta skulle vara ett problem med tanke på att förutsättningarna då inte skulle vara de samma för alla informanterna. Vi kom dock fram till att förutsättningarna inte kan vara de samma oavsett om vi är med båda två eller inte. Alla intervjuer skedde i olika miljöer och vid olika tidpunkter. Dessutom menar vi att kommunikationen mellan oss och de olika informanterna skiljde sig åt.

I de fall där någon av oss var bekant med informanten lät vi den av oss som inte alls kände denne ställa bakgrundsfrågorna och inleda frågorna om informationssökning. Detta eftersom vi tänkte att samtalet skulle bli mer givande för såväl informant som intervjuare om intervjuaren inte kände till en del svar som skulle framkomma på bakgrundsfrågorna. I övrigt arbetade vi på ett liknande vis, det vill säga att en av oss hade huvudansvaret för att ställa frågorna och den andra förde anteckningar samt inflikade med fler frågor där vi tyckte att det behövdes. Under intervjun använde vi intervjumallen som ett stöd, det vill säga frågorna formulerades inte så som de är skrivna i intervjumallen och frågorna anpassades dessutom efter vad informanten svarade. Vi följde inte frågeordningen strikt utan lät personen prata fritt. Vi var också noga med att vara lyhörda på det som informanten sade och att ställa följdfrågor därefter för att på så vis fördjupa såväl samtalet som vår förståelse.

I direkt anslutning till intervjun skrev vi ned det som vi uppfattat som essensen i samtalet med informanten. Vi skrev också ned våra intryck av hur informanten betett sig och hur vi uppfattat intervjusituationen. Med detta tillvägagångssätt tänkte vi att vi skulle förstå det informanten delgivit oss ännu bättre. Vi avslutade vår kontakt med varje informant genom att efter intervjun tacka för deras medverkan. Detta gjordes per e-post, telefonsamtal eller sms.

5.6 Reflektioner kring intervjusituationerna

Vi hade många reflektioner kring intervjusituationerna och för läsbarhetens skull har vi delat in dem i tre teman. Dessa teman är intervjusamtalet, störande moment samt platserna för intervjuerna. Indelningen känns också lämplig med tanke på att det i metodlitteraturen finns mycket skrivet om vad intervjuaren bör tänka på angående just detta.

5.6.1 Samtalen

Vår uppfattning är att informanterna, oavsett om de var bekanta eller inte, tyckte det var lätt att prata med oss. Detta tror vi kan bero på att vi båda är kvinnor och i ungefär samma ålder som informanterna. Dessutom tror vi att kvinnor i allmänhet gärna diskuterar med andra kvinnor kring ämnen som rör graviditeten. Vi tror inte att någon medvetet undanhöll något för oss, men givetvis kan vi inte vara helt säkra på den punkten. Vi tror dock att ämnet i sig inte är särskilt känsligt och av den anledningen borde informanterna inte ha känt sig besvärade av våra frågor och därmed undvikit att

⁸⁵ Trost, Jan 2005, s. 46.

ge oss vissa svar. Det finns en risk att informanterna påverkats av att vi är intresserade av informationssökning och att de därmed ser denna aktivitet som något de förväntas göra. I och med detta finns risken att de har framhållit sin informationssökning som mer frekvent förekommande och sina sociala kontakter som mer betydelsefulla än vad som motsvaras i verkligheten. Vi har visserligen inte erfårit att så har varit fallet under någon av våra intervjuer, men även här kan vi inte vara helt säkra. Vi upplevde att informanterna inte uppfattade ämnet som särskilt komplicerat eller känsligt och att de kunde relatera till frågorna. Vi tror därför att informanternas svar var uppriktiga och inte anpassade efter vad de kunde uppfatta som passande att svara. Det faktum att vi själva inte har varit gravida tror vi eventuellt kan ha påverkat intervjuerna. Även om vi försökt sätta oss in i hur det är att vara gravid så är det inte alls samma sak som att ha gått igenom en graviditet själv. Informanterna märkte nog att vi inte tog del av samtalet på samma igenkännande vis som någon som är eller har varit gravid skulle ha gjort. Trots detta tror vi att vår roll som ”lyssnare” och ”de som undrar” fungerade bra i en intervjusituation, som förvisso gärna får likna ett naturligt samtal, men som trots allt inte är ett sådant.

I de fall där vi båda var med vid intervjun upplevde vi att samtalet fungerade bra och att kvinnorna inte kände sig besvärade av att vi var två som intervjuade. Då vi, som tidigare nämnts, valde att låta en av oss ha huvudansvaret för att ställa frågorna och att den andra inflikade frågor där det behövdes, försökte vi undvika att informanten kände sig överöast med frågor från flera håll. Vi tyckte att intervjusituationerna påminde om gruppsamtal med trevlig stämning. Under de intervjuer där endast en av oss deltog upplevdes samtalet lika välfungerande.

Överlag uppfattade vi att informanterna inte tyckte att det var obehagligt att samtalet blev inspelat. En informant verkade lite avvaktande i början av intervjun, men slappnade sedan av. I övrigt har vi inte gjort några andra observationer som tyder på att informanterna kände sig obekväma med att bli inspelade. I och med att mp3-spelaren är såpass liten och spelar in på ett mycket diskret sätt så glöms den snabbt bort. Dessutom kan den spela in under en betydligt längre tid än en vanlig bandspelare, vilket innebär att vi slapp tänka på att bandet skulle ta slut eller behöva vändas på. Sådana moment kan påminna informanten om att hon blir inspelad och dessutom kan det ge ovälkomna avbrott i intervjun. Vårt resonemang kring mp3-spelaren finner vi stöd för hos Repstad, som nämner såväl fördelen med en liten bandspelare som fördelen med lång inspelningsstid på densamma. Även han menar att en paus för att vända på bandet uppmärksammar den intervjuade på bandspelaren igen, vilket kan påverka intervjun negativt.⁸⁶

Avslutningsvis tycker vi att det material som vi samlat in är innehållsrikt och ger en bra bild över hur våra informanter söker information via sina sociala kontakter. I och med att kvinnorna var gravida vid intervjutillfället var ämnet högaktuellt för dem. De berättade om hur de hade det just nu och behövde inte, såsom en nybliven mamma, anstränga sig för att erinra sig om hur hon betedde sig under graviditeten.

⁸⁶ Repstad, Pål 1992, s. 63.

5.6.2 Störande moment

I två av intervjuerna förekom moment som vi ansåg var störande för intervjun. Vid det ena intervjutillfället ringde informantens mobiltelefon tre gånger och en gång svarade hon på ett samtal. Vi kom av oss lite i och med ringsignalerna och sedermera hennes samtal och risken finns att något som skulle ha framkommit inte gjorde det. Vi tog upp diskussionen där vi blev avbrutna så vi missade inte att ställa någon fråga, men därmed inte sagt att vi inte missade att följa upp något intressant. Vi tror att informantens tankegångar abrupt avbröts i samband med såväl signalerna som telefonsamtalet och att det tog tid att komma tillbaka och fundera kring ämnet igen. Under en annan intervju var informantens lilla son närvarande. Han pratade och sökte uppmärksamhet samt sprang iväg vid två tillfällen. Detta medförde att informanten var tvungen att följa efter honom och således fick intervjuaren göra det också. Den intervjun blev av den anledningen lite rörig. Vi tror också att informanten tappade fokus på frågorna med tanke på att hennes uppmärksamhet riktades mot barnet vid flera tillfällen. Trots detta var intervjun givande, men vi är medvetna om att risken finns att informanten kunde ha haft mer att säga om hon haft möjlighet att tänka efter utan att bli avbruten.

5.6.3 Platserna för intervjuerna

Tre av informanterna intervjuades i sina respektive hem, vilket fungerade väl. Vi upplevde att informanterna kände sig bekväma i sin hemmiljö. Bibliotekets grupprum på högskolan tyckte vi var neutrala platser eftersom de två kvinnor som intervjuades i dessa var studenter på högskolan och därmed vana att vistas där. Den kvinna som intervjuades på ett folkbibliotek hade inte varit där förut, så miljön var helt obekant för henne. Ett bibliotek är förvisso en offentlig plats, men vi tror inte att alla människor anser det vara neutralt. Ett hus med rum fulla av böcker tror vi kan uppfattas av vissa som en plats för högutbildade. Kvinnan som intervjuades där hade gymnasieutbildning, men detta i sig behöver inte betyda att hon kände sig obekväma på folkbiblioteket. Vår uppfattning var att miljön i detta fall inte hämmade informanten. En av kvinnorna intervjuades på ett folktomt konditori. Detta låg i en mindre ort och enligt informanten är det vanligt att det är lugnt där vid den aktuella tidpunkten. Vi insåg att risken fanns att någon skulle komma in och kanske störa intervjun eller höra vad som sades. För att minimera den risken hade vi placerat oss i ett hörn längst inne i lokalen. Vi litade på informanten och kände oss därför inte oroliga för att vi skulle störas, vilket vi heller inte gjorde. Intervjun gick bra och vi uppfattade att informanten kände sig bekväm på den plats hon själv valt. En intervju genomfördes hemma hos en av oss. Enligt Trost är intervjuarens bostad i princip alltid en illa vald plats eftersom informanten lätt kan hamna i underläge där.⁸⁷ Vi vågar dock påstå att platsen i detta fall var acceptabel med tanke på att denna informant var bekant till den av oss som bor där.

5.7 Bortfall

Vid en intervju stoppades inspelningen av samtalet och i princip hela materialet gick till spillo. Detta var något som vi märkte först efteråt. Direkt efter denna intervju skrev vi var för sig ned allt vi kom ihåg och sammanställde sedan detta. Utskriften från den

⁸⁷ Trost, Jan 2005, s. 44.

intervjun blev därmed olik de övriga. Vi kan inte med säkerhet säga att vi inte glömt bort någonting från det intervjutillfället, men vi tror att vi fick med det viktigaste. Vi tror också att det finns en anledning till att vi lade just dessa saker på minnet och att vi därmed skrivit ned essensen av samtalet. Trots detta missöde har vi ändå valt att använda oss av materialet då mycket intressant framkom. Däremot har vi inte citerat just denna informant då vi menar att det inte låter sig göras under rådande omständigheter.

5.8 Analys och tolkning

Då vi ville få en överblick över vårt intervjumaterial valde vi att skriva ut intervjuerna i sin helhet. Utskrifterna gjordes dagen efter intervjun och den intervju som inte blev inspelad skrev vi, som vi tidigare nämnt, ned allt vi kom ihåg direkt efteråt. De första tre intervjuerna skrevs ut i sin helhet medan de övriga redigerades något. I de redigerade intervjuutskrifterna har vi tagit bort hostningar och liknande samt små störningar i de fall då det har förekommit.

I resultatredovisningen har vi valt att dela in informanternas utsagor i olika teman. Tematiseringen är baserad på våra intervjufrågor, vilka i sin tur är baserade på uppsatsens syfte, frågeställningar och den teoretiska utgångspunkten vi har valt. Vid genomläsningen av det insamlade materialet fann vi nio olika teman som var särskilt framträdande och valde att använda oss av dessa för att göra materialet mer överskådligt, både för oss och för läsaren. De nio olika teman som vi fann är följande: kvinnornas *användning av sociala kontakter* som informationskällor, det *informationsbehov* som kvinnorna upplever sig ha, vilket nästa steg är *om kvinnan inte får svar*, hur *omgivningens intresse* ser ut, kvinnornas upplevelser av *oombedd information*, hur kvinnorna ser på *informationssökning från främlingar*, hur *kvinnornas tankar kring informationen* som de får ser ut, hur *betydelsen av sociala kontakter* ser ut, samt de *barriärer* som kan hindra kvinnorna från att söka efter den efterfrågade informationen.

Som vi nämnde tidigare inleddes uppsatsarbetet våren 2007. Under den terminen sökte vi information, läste in oss på ämnet, samlade in vårt empiriska material samt skrev kapitel 1-6. Kapitel 7-10 skrevs under 2011. Det innebär att allt förarbete var klart och vi började därför med analysen. Vi är medvetna om att det finns både för- och nackdelar med att låta det gå så lång tid mellan påbörjande och färdigställande. Något som vi upplever som en fördel är att vi har fått möjlighet att ta del av materialet igen och därmed kunna se på det med nya ögon. Det tror vi kan ha varit fördelaktigt för vår uppsats. Dessutom anser vi att den större förståelse som vi har fått genom den ena författarens graviditet har gjort att förståelsen för kvinnorna har ökat och det tror vi är positivt för vår analys. En uppenbar nackdel är ändå just tidsaspekten. Även om vi har tagit del av allt vårt material igen är det inte samma sak som att ha mötet med kvinnorna i färskt minne. Vi är också medvetna om att det kan ha tillkommit ny forskning inom ämnet.

6. Resultatredovisning

Vi har i vår studie undersökt gravida kvinnors informationsökning från sina sociala kontakter. För att försöka nå en djupare förståelse i ämnet har vi intervjuat några gravida kvinnor och resultatet av intervjuerna presenterar vi i detta kapitel. Vi inleder med att presentera varje informant. Slutligen presenterar vi vårt resultat i några olika teman, som har sin utgångspunkt i våra frågeställningar och vår intervjuguide.

6.1 Informanterna

Vi har intervjuat åtta gravida kvinnor, vilka kommer presenteras närmare nedan. Vi har gett informanterna fingerade namn i alfabetisk ordning.

Anna är född 1980 i ett utomeuropeiskt land och är till större delen uppvuxen där. Hon bor nu med sin man i ett radhus i en mindre stad. De har inga barn sedan tidigare. Efter gymnasiet har hon läst på folkhögskola och håller just nu på att läsa halvtid på högskola samtidigt som hon arbetar heltid som lärare. Hon har nära kontakt med sina föräldrar, sin syster och en av sina kusiner. Övrig familj har hon inte lika mycket kontakt med, eftersom de flesta bor i hemlandet. I sin bekantskapskrets i övrigt har hon gamla kompisar från gymnasiet, nya kompisar från högskolan samt hennes kollegor.

Beata är född 1972 och bor med sin man och deras 16 månader gamla son i en villa i en mindre ort, där de är relativt nyinflyttade. Beata har en examen från universitetet och just nu studerar hon halvtid för att få ytterligare en universitetsexamen, samtidigt som hon är mammaledig. I hennes närmsta bekantskapskrets finns hennes familj som består av mamma, pappa och tre syskon, hennes man, en kompis som har en 11 månaders dotter och en annan kompis som inte har barn. Sin mamma och yngre bror ringer hon till ganska ofta, sina andra två syskon ringer hon inte till lika ofta, men har emellanåt kontakt med dem. Kompisen som har en dotter är närmsta vännen och de pratar några gånger i veckan. Den andra kompisen pratar hon inte lika ofta med. Beata pratar mycket med sin man och har även telefonkontakt med honom under dagarna då han arbetar.

Cecilia är född 1973 och bor med sin man och deras treåriga dotter i en lägenhet i en större stad. De ska snart flytta till en villa i en mindre ort. Hennes högsta avslutade utbildning är på gymnasienivå men hon har gått några mindre fristående datakurser efter gymnasiet. På grund av graviditetsbesvär har hon nyss blivit sjukskriven från sitt arbete som telefonist. Cecilias närmsta bekantskapskrets består av hennes mamma och pappa som hon träffar ungefär två gånger i månaden. Hon tror att hon kommer träffa dem betydligt oftare inom kort eftersom huset de köpt ligger i närheten av föräldrarnas bostad. Hon pratar dagligen i telefon med sin mamma. I bekantskapskretsen ingår även hennes mans familj, som de träffar ungefär en till två gånger i månaden, samt kollegor som blivit hennes kompisar.

Diana är född 1982 och bor med sin sambo och deras 18 månader gamla son i ett hus på en mindre ort. Hennes högsta avslutade utbildning är på gymnasienivå och hon arbetar idag som personlig assistent. Hennes familj består av hennes mamma och pappa som är skilda och hennes pappas nya fru som han har varit gift med sedan Diana var liten. Hennes styvmamma har i sin tur en dotter som Diana ser som sin syster. Styvsystern har en son som är lika gammal som Dianas pojke. Hennes sambos familj består av hans

mamma, pappa och två syskon, vilka alla bor i närheten. Diana och hennes sambo har en stor umgängeskrets. Utöver de gemensamma vännerna träffar Diana även andra mammor i en föräldragrupp och hon nämner även sina kollegor som hon dock inte umgås med utanför arbetsplatsen.

Erika är född 1973 och bor med sin man, deras gemensamma 18 månader gamla son och mannens två tidigare barn i en villa på en mindre ort. Erika har gymnasieutbildning och är för tillfället mammaledig från sitt arbete. I hennes bekantskapskrets finns hennes mamma och pappa, som är skilda, och pappans nya fru och hennes tidigare barn. Sin mamma och pappa har hon mycket kontakt med. Erika är inte från orten från början vilket innebär att många av hennes kompisar och deras familjer bor en bit bort, men de har tre barnfamiljer därifrån som de träffar ibland. Erikas mans familj består av hans mamma och två bröder som båda har egna familjer, samt mammans särbo. Erika och hennes man umgås ofta med hans familj då de alla bor i närheten av dem. I övrigt umgås de mest med några andra barnfamiljer som bor i närheten.

Frida är född 1984 och bor med sin sambo på en mindre ort. De har inga barn sedan tidigare. Hennes högsta avslutade utbildning är gymnasiet och idag arbetar hon i familjeföretaget. Hennes familj består av mamma, pappa och två bröder och har daglig kontakt med dem alla eftersom hon arbetar ihop med sina bröder och har sin häst i stallet hos sina föräldrar. I övrigt umgås hon med personer som hon har blivit kompis med via stallet och även dem träffar hon dagligen. Hon och hennes sambo träffar inte hans familj särskilt ofta eftersom de inte bor i närheten.

Gabriella är född 1981 och bor med sin sambo i en lägenhet i en mindre ort. De har inga barn sedan tidigare. Hon studerar just nu på högskolan men har även tidigare eftergymnasiala studier bakom sig. Gabriella har en liten bekantskapskrets då hon gjorde valet att flytta rätt långt till sin sambo. En annan anledning är att hennes kompisar bor utspridda runt omkring i landet, vilket gör det svårt att träffas. På sin nya ort har Gabriella en bekant som hon träffar någon gång då och då. I övrigt träffar hon sina klasskompisar i skolan men hon är inte närmare bekant med dem. De hon umgås mest med är sambon och hans kompisar. Hennes mamma, pappa och bror bor kvar där Gabriella kommer ifrån och hon pratar med sin mamma i telefon ungefär en gång i veckan men mer sällan med sin pappa och bror. Hennes sambos familj bor i närheten och de träffar dem ganska ofta men hon säger sig inte ha så nära kontakt med hans familj. Gabriella säger att hon saknar vänner, någon att träffa och ta en fika med.

Helena är född 1981 och bor med sin sambo i en villa i en mindre ort. De har inga barn sedan tidigare. Hennes högsta avslutade utbildning är på gymnasienivå och hon arbetar nu som trafikledare och tågmästare. Hon och hennes sambo har båda skilda föräldrar, vilket gör att de "har åtta föräldrar att besöka", varav de oftast umgås med sambons pappa som bor på samma gata som de gör. Hon har nära vänner som hon inte umgås så ofta med då de bor "en bit bort". Helena säger att hon och hennes sambo arbetar väldigt mycket båda två, och på oregelbundna tider, vilket gör att när de väl är lediga vill de ofta bara vara hemma och ordna med sitt nybyggda hus och orkar inte umgås så mycket med andra.

6.2 Resultat av intervjuerna

6.2.1 Användning av sociala kontakter

Samtliga kvinnor i vår undersökning uppger att de i någon mån pratar med och frågar sin bekantskapskrets om graviditeten. Fyra informanter nämner ”mamma” när vi frågar om vem de brukar ställa frågor till. Beata, Gabriella och Helena säger att de har hört att dotterns graviditet ofta är ganska lik mammans och menar att det kan vara bra att fråga sin mamma av den anledningen. Frida i sin tur säger att hon litar mest på sin mamma och att hon tycker det är lättast både att fråga henne och att få svar. Frida tror att det faktum att hon träffar sin mamma varje dag är ytterligare ett skäl till att hon tycker det känns lätt att prata med henne. Beata tillägger dock att det beror på vilken fråga det handlar om: ”Men det beror ju lite på vilka frågor det gäller också, för är det något jag riktigt undrar så frågar jag nog min barnmorska istället.”

Alla informanter, förutom Gabriella, brukar ställa frågor till de vänner och kollegor som har egen erfarenhet av graviditet. Även en övrig familjemedlem kommer upp i ett fall. Det är Helena som säger att hon brukar vända sig till sin syster också. Anna nämner att hon ibland ställer frågor till sina grannar, men att hon oftast frågar en äldre kollega som är fembarnsmamma. Diana tillägger att hon därutöver pratar med några kvinnor som hon har lärt känna i sin mammagrupp.

Några kvinnor uppger att de kunde fråga sin partner om de undrade något om graviditeten. Anna berättar att hennes man söker en del information och är nästan mer intresserad av graviditeten än vad hon själv är. Han läser mycket böcker och delger sedan henne informationen. I och med att han har blivit så påläst har Anna börjat ställa frågor även till honom. Erikas man söker ingen information, men eftersom det här blir hans fjärde barn så kan han sägas ha en del erfarenhet. Erika säger att hon kan ställa en fråga till honom om det skulle behövas och att hon då får ett svar, men hon tillägger att hon skulle ställa samma fråga till sina kompisar också. Gabriella säger att hon blev förvånad över att hennes sambo söker information om graviditeten. Hon säger att han läser på och därefter kommer till henne och kontrollerar om hon känner till uppgifterna. Om hon inte gör det så informerar han henne och vid de tillfällena händer det att hon själv ställer frågor.

Alla omfödernsorna uppger att de använder sig själva som en källa till information. Beata uttrycker informationssökningen på följande vis: ”Man använder sig själv som referens, det är självklart man gör det. Det måste man ju göra för det är ju den person man känner allra bäst i alla fall.”

Cecilia berättar att hon brukar jämföra första och andra graviditeten och har hon något problem så försöker hon minnas hur det var förra gången och på så vis försöka finna ett svar. De övriga omfödernsorna gör likadant och Diana tillägger att detta är det sätt hon främst använder för att ta reda på något om sin graviditet.

6.2.2 Informationsbehov

”Det kommer många frågor varje dag som poppar upp!” (Frida)

Tre av våra informanter, alla förstföderskor, uppgav att de hade fått ett ökat behov av information i och med sin graviditet. Frida säger att hon tycker att graviditet är ett stort ämne och att hon frågar om ”allt möjligt”. Hon säger att det ”händer saker med kroppen som man inte känner igen” och att hon därmed har många frågor som hon önskar få svar på. Anna i sin tur uttrycker att hon har fått ett mycket stort behov av information dels eftersom det gäller hennes första barn, dels eftersom hon tidigare har fått missfall. Anna hoppas att hon genom att vara informerad skall kunna undvika att det händer igen. Helenas informationsbehov har ökat i takt med att graviditeten fortskridit. Hon säger att hon inte hade så många frågor i början men att det har ändrats nu när förlossningen börjar närma sig. Gabriella, som även hon är förstföderska, tycker däremot inte att hennes informationsbehov har ökat nämnvärt. Hon säger dock att hon tyckte det var intressant att läsa om fosterutvecklingen samt att hon i början tog reda på vad hon inte fick äta. Senare under intervjun nämner hon dock att hon brukar fråga sin mamma om olika besvär eller förändringar i kroppen. Till exempel om mamman hade mycket klåda, fick konstiga prickar eller svullna händer och fötter. Gabriella var även nyfiken på hur mycket mamman hade gått upp i vikt. Hon säger att hon mest ställer ”småfrågor” eftersom hennes graviditet har varit problemfri och tillägger att hon nog hade frågat mer om hon hade haft mer besvär. Ytterligare något som Gabriella tar upp är att hon har ångest över allt det materiella som reklamen säger att de blivande föräldrarna måste införskaffa och att hon även har varit orolig för hur föräldrapenningen kommer att bli eftersom hon varit student både före och under graviditeten. Dessa frågor har hon också tagit upp med sin mamma. Även Helena har haft mycket funderingar om hur det fungerar med föräldrapenningen och eftersom hon börjar närma sig förlossningen har hon börjat undra lite kring livet som kommer därefter.

Omföderskorna är eniga om att informationsbehovet var större under deras första graviditet och att frågorna då var många fler. Diana säger att hon då ville veta allt och att hon läste allt hon kunde få tag på, medan det under den nuvarande graviditeten inte har uppstått så många frågor. Även Beata, Cecilia och Erika uppger att de ville veta mycket förra gången. Beata utvecklar detta och säger att under den första graviditeten är allt så nytt. Det är omöjligt att veta hur det ska kännas eller hur det förväntas vara och därför uppkom många frågor. Hon tror också att hon ställde frågor på ett annat sätt under sin första graviditet och även att hon utstrålade till andra att hon gärna ville få information.

Omföderskorna är också överens om att deras informationsbehov nuförtiden främst rör deras barn, till exempel hur de ska hantera trotsperioder och sjukdomar. Tre av fyra säger uttryckligen att de inte har tid att fundera kring graviditeten eftersom de har småbarn att ta hand om. Erika tillägger att de frågor hon trots allt ställer främst rör kroppsliga förändringar, såsom hur stor mage väninnan hade i en viss vecka, hur mycket hon vägde och hur hon mådde. Cecilia brukar ställa likande frågor till sina kompisar och Beata säger att hon ibland frågar om hur graviditeten varit för exempelvis hennes mamma eller svärmor. Beata lägger till att hon tror att informationsbehovets omfattning varierar beroende på om kvinnan mår bra eller inte. Mår kvinnan dåligt så uppkommer fler funderingar och därmed ett större informationsbehov oavsett om det är första eller andra graviditeten, menar hon.

Sex av åtta kvinnor uppgav att de har frågor som de inte vill ställa till sina sociala kontakter. ”Intima frågor” nämndes som exempel av Anna och Cecilia, som tycker att sex och samlevnad är för privat, så därför ställer de inte frågor om det. Diana och Erika håller med, men tillägger att de kan tänka sig att prata om detta ifall de känner personen mycket väl. Beata i sin tur uppgav att hon inte skulle fråga sin mamma något om kejsarsnitt. Hon menar att det inte är någon idé eftersom mamman inte har varit med om det själv och därmed inte vet hur det känns att föda barn igen efter det. Helena berättar att hon har vänner som har fått missfall och att graviditet därför har blivit ett känsligt ämne för dem. Av den anledningen undviker hon att alls diskutera kring graviditeten om inte den andra kvinnan först tar upp ämnet.

När vi undrar hur kvinnorna söker svar på dessa funderingar svarar Anna, Beata, Cecilia och Diana att de vänder sig till barnmorskan. Anna och Cecilia nämner även sin läkare. Beata säger att det känns mycket bättre att fråga barnmorskan om vad som kan vara skadligt för barnet i magen eftersom barnmorskan ”mycket säkrare kan svara på det än vad min mamma kan göra”. Diana säger också att hon söker på Internet eller slår upp det i en bok direkt. Då slipper hon vänta tills det är dags att träffa barnmorskan.

6.2.3 Om kvinnan inte får svar

Samtliga informanter svarar att de på något sätt söker sig vidare till andra källor om de inte får de svar de behöver från sina sociala kontakter. Men vad de väljer att gå vidare i för källa och i vilken följd de kommer varierar mellan kvinnorna.

Anna och Frida uppgav båda att de i dessa fall vänder sig till sin barnmorska eller att de slår upp det i en bok. Gabriella nämner också att hon går vidare till sin barnmorska men att hon även väljer att vända sig till internet för att söka svar. Beata väljer att först gå vidare till att söka på internet och om hon inte hittar informationen där söker hon sig till böcker. Om hon inte hittar ett bra svar efter detta vänder hon sig till barnmorskan. Helena vänder sig direkt till internet medan Diana först försöker hitta svaret i böcker. Erika utmärker sig mest då hon uppgav att hon gärna ringer till sjukvårdsupplysningen. Cecilia är den enda som säger att hon frågar en annan person i bekantskapskretsen innan hon går vidare och läser i böcker.

6.2.4 Omgivningens intresse

Enligt Anna, Cecilia, Frida och Helena är personerna i deras bekantskapskretsar mycket intresserade av att prata med dem om deras graviditet. Även Beata nämner att så är fallet, men tillägger att det var betydligt fler som intresserade sig under hennes första graviditet. Hon säger att hon själv även var mer intresserad av att prata med andra om det då, vilket hon tror bidrog till att många ville prata med henne också. Diana och Erika säger däremot att personerna i deras omgivning inte är särskilt intresserade av att prata om graviditeten. Båda berättar att folk mest bara frågar hur de mår. Då Diana och Erika tillfrågas om personerna i bekantskapskretsen var mer intresserade under deras förra graviditet uppgav båda att det knappt var någon skillnad. Liksom de två ovan nämnda kvinnorna säger Gabriella att bekantskapskretsen inte är intresserade av att prata med henne om graviditeten. Hon tror dock att sambons mamma är mer nyfiken än hon vågar

tala om. Hon frågar inte så mycket utan Gabriella berättar själv att hon mår bra och att allt är som det ska. Gabriella nämner också att en flickvän till en av sambons kompisar själv gärna vill ha barn och att hon är avundsjuk på Gabriellas graviditet. Den kvinnan är däremot mycket intresserad av att prata om graviditeten menar Gabriella.

Både Anna och Frida har fått kommentaren ”Vad tjock du har blivit!”. Frida har också fått höra ”vänta du bara, det blir bara värre!”. Frida fortsätter med att berätta att bekantskapskretsen brukar fråga hur hon mår och om hon nämner att hon har något problem, exempelvis ryggvärk, så berättar de hur det var för dem. Därefter ger de svar på varför det är så, om de vet det. Helena i sin tur uppger att hennes bekantskapskrets vill prata ”om allt”, det vill säga hur hon mår, vad hon tänker på och hur de själva hade det. ”Allt från barnvagnar till vakna nätter och erfarenheter.” Beata säger att det oftast är hennes mamma och svärmor som frågar hur hon mår, men eftersom Beata mår bra glider samtalen istället över på hennes son, vilket hon tycker är roligare att prata om.

6.2.5 Oombedd information

Samtliga av våra informanter har upplevt att personer i deras bekantskapskrets har kommit med råd, tips och information utan att kvinnorna hade bett dem om det.

Erika säger att andra mammor gärna kommer med goda råd om vad hon bör tänka på och vad hon bör förbereda nu när hon ska få ett barn till. Hon uppger att hon blir stressad av det eftersom de tar upp saker som hon inte alltid har tänkt på själv. Helena säger att ”alla” har åsikter om graviditet och att hon tycker att det ibland kan vara riktigt jobbigt, speciellt då folk vill övertyga henne om att tycka som dem. Cecilia känner att det var många som ville ge en massa goda råd i början och säger:

”Ja, det var väldigt mycket såna där goda råd som dom ville komma med i början, som jag tyckte att, nämen det har jag inte behov av, det har jag inte bett om”. Mest uppfattar Cecilia att det är hennes mamma och svärmor som kommer med råd och tips till henne.

Ibland vill bekantskapskretsen dela med sig av sina värsta historier kring graviditet och förlossning. Gabriella berättar att sådan information är det hon oftast får höra: ”Varenda människa ska ju berätta om missfall och svåra förlossningar och hemska saker som kan hända.” Hon säger att de som säger så alltid efteråt påpekar att detta säkert inte kommer hända henne. Gabriella säger att hon inte har någon förståelse för att de vill berätta dessa skräckhistorier och hon vet heller inte vad hon skulle ha för nytta av att höra dem. Hon uppfattade det som om folk mest ville berätta om hemska saker. Beata är inne på samma spår när hon säger att när hon berättade att hon var gravid, var det en hel del personer i hennes närhet som skulle berätta om kvinnor som fått missfall och om fall där barnet dött inne i magen sent under graviditeten, och hon kunde inte alls förstå varför de skulle berätta sådant. Men hon säger vidare att när magen började synas allt mer så fick hon inte höra mer sådant.

Gabriella berättar att hon inte fått så mycket tips och råd kring själva graviditeten men att hon har fått en del råd om de praktiska sakerna, som att ”välja barnvagn och sådana saker”. Detta säger hon sig ha uppskattat och hon tyckte det var bra att få reda på ”vad som är bra att ha och vad som är strunt”. Hälften av kvinnorna uppger att de fått kostråd från sin bekantskapskrets. Anna berättar att hennes mamma tycker att det är en utmärkt anledning för Anna, som är vegetarian, att nu börja äta kött. Det är mycket vanligt att

bekantskapskretsen tar upp vad kvinnorna bör göra och vad som händer om de inte gör det. Helena nämner att många pratat med henne om amning och varför hon inte bör avstå från att göra det.

Anna nämner ett särskilt tillfälle då hon har haft bra användning av information som hon inte bett om då hon en dag mötte en kvinna i väntrummet hos barnmorskan och de utbytte lite tankar och information om den stundande undersökningen. Anna tyckte att det var mycket givande.

Frida har uppfattningen att personer i hennes omgivning vill tala om för henne hur det ska vara och hur det kommer bli eftersom hon är ung och de vill hjälpa henne. Några av informanterna nämnde att bekantskapskretsen gärna ville tala om vilket kön det blir, vilket de försökt göra genom att titta på kvinnans mage. Beata och Diana berättar om detta och båda menar att den diskussionen är tröttsam. Diana ser inte meningen med att spekulera utan säger att ”det blir nog vad det blir ändå”.

”Det är ju klart att man alltid har fått tips och råd ” menar Diana. Vidare säger hon att det ju oftast är roligt att få höra hur andra har haft det under sina graviditeter men att det ibland kan bli lite mycket under den första graviditeten då man inte vet någonting själv.

6.2.6 Informationssökning från främlingar

Hälften av kvinnorna i vår undersökning säger att de inte har frågat någon okänd person om råd. Cecilia motiverar det med att hon tycker att det är lättare att prata med någon som hon känner, eller med någon utomstående som är professionell, till exempel barnmorskan. Hon säger också att hon tyckte att föräldrautbildningen var en konstlad situation där hon kände sig obekvämt och därför undvek hon att fråga något där. Anna säger att hon inte har ställt frågor till någon okänd, men att hon har tänkt tanken då hon sett andra människor ute med sina fina vagnar. Hon hade velat gå fram och fråga vart de köpt dem, men vågade inte. Anna tror att hon kommer att prata med för henne okända personer under en föräldrautbildning som hon och hennes man ska gå på. Hon tror att det faller sig naturligt att prata med andra i samma situation.

Diana i sin tur menar att det är väldigt vanligt att hon tar kontakt med okända. Hon säger att föräldrar har något gemensamt och att det är lätt att bara fråga någon. En plats som Diana tycker är bra för spontana frågor mellan föräldrar är den så kallade ”Öppna förskolan”⁸⁸. Hon har bland annat frågat om syskonrelationer. Även Erika berättar att hon frågat en för henne okänd kvinna på ”Öppna förskolan”. Erika noterade att kvinnan hade barn där ålderskillnaden var samma som den kommer att bli för hennes son och det nya barnet. Av den anledningen frågade hon om kvinnan hade några tips på vad man kan tänka på för att storebror ska känna sig delaktig när syskonet har kommit. Kvinnan

⁸⁸ Öppna förskolan drivs av kommunen och är en avgiftsfri gruppverksamhet som vänder sig till de barn som inte är inskrivna på den vanliga förskolan. Verksamheten leds av en förskollärare och ska ge ett stort utrymme till lek och skapande och ska ta tillvara på barns nyfikenhet och lust att lära. Öppettider för verksamheten varierar från 3-5 timmar om dagen, 1-5 dagar i veckan, beroende på kommun och kräver ingen inskrivning utan alla bestämmer om, när och hur ofta som de vill delta. Förutom att vara till för barnens skull så är det ett sätt för vuxna att få kontakt och gemenskap med andra vuxna i samma situation. (<http://www.skolverket.se>, www.ne.se)

gav Erika några förslag och ett av dem ansåg hon var användbart. Frida säger att hon ibland pratar med okända i föräldragruppen och att hon vid ett tillfälle träffade på en annan gravid kvinna och passade på att ställa några frågor till henne.

6.2.7 Kvinnornas tankar kring informationen

Informanterna visar på olika grader av källkritiskt tänkande vad gäller informationen som de får från personer i sin omgivning. Helena berättar att hon inte alltid är nöjd med informationen som hon får. Ibland händer det att hon inte får det svar som hon hade önskat och vid de tillfällena brukar hon avvisa det svar som hon anser vara fel och därefter söker vidare tills hon får fram vad hon anser vara rätt svar. Helena upplever även att hon ibland får motstridiga uppgifter. Även Frida är något skeptisk och ifrågasätter trovärdigheten i informationen när hon säger att ”alla” säger olika saker. Frida uppger att hon i övrigt är nöjd med informationen som hon får, men att hon får mycket information från olika håll och menar att det är bra att ”ta det med en nypa salt” eftersom ”ingen graviditet är ju den andra lik”.

Beata har många tankar kring informationens trovärdighet. Hon säger att om informationen kommer från barnmorskan, som har sett många graviditeter och som har erfarenhet av att svara på frågor, så tror hon lite mer på den än vad hon skulle tro på någon annan. Vidare säger hon ”att det ej går att tro att all info är sann, det är som att säga att allt i tidningen är sant”.

Helena menar att hennes mamma säkert inte i detalj kommer ihåg hur hon hade det i den vecka som Helena är i nu, men ”själva känslan”. Något liknande uttalas av Erika som menar att hon lyssnat på sin mamma då hon berättade hur det var då hon födde henne, men hon ser det mer som ”minnesprat” snarare än information.

Helena skiljer på informationen som hon får från olika källor och säger att: ”Du får ju ren fakta från böcker och internet och från dom bekanta får du mer känslor.”

Anna, Cecilia, Erika och Gabriella tycker att informationen som de får från sina sociala kontakter känns trovärdig när den kommer från personer som kan tala utifrån egen erfarenhet av graviditet och barn. Cecilia anser att det är viktigt att informationen är aktuell, men att det inte finns någon anledning att tro att personerna i bekantskapskretsen skulle hitta på något utan att de vet vad de pratar om. Gabriella menar att berättelser om hur hennes mamma upplevde sin graviditet är trovärdiga men att övriga råd, exempelvis kostrekommendationer, har ändrats under åren och dessa är hon mer kritisk till. Cecilia frågar inte sin mamma alls mycket eftersom det är 30 år sedan hennes mamma var gravid. Även Diana resonerar kring informationens aktualitet. Hon är kritisk till informationen hon får från sina sociala kontakter och säger: ”Jag vet ju också att man glömmer mycket, så att om vi säger att det är någon som har varit med barn för 20 år sedan, dom har ju förträngt och lagt till en hel del och därför kan man ju känna lite att det inte alltid är så himla nödvändigt att lyssna på vad de säger heller. För de har ju ändå ändrat historien ganska så mycket. Som förlossningar och så där, du ändrar ju nästan allting eftersom du inte har någon riktig hum om vad som har hänt.”

Diana säger att det till och med skiljer mellan mammans och pappans berättelse om förlossningen trots att båda var närvarande. Hon påpekar återigen att det är vanligt att

glömma mycket allteftersom tiden går och att berättelserna ändras. Med detta som bakgrund menar Diana att informationen från de andra kvinnorna i mammagruppen känns mer trovärdig eftersom det var någorlunda nyligen som de fick barn.

Anna, som brukar prata med en 60-årig kollega, tycker inte att den information hon får av henne är mindre trovärdig trots att aktualiteten inte är så hög. Det var 16 år sedan kollegan födde sitt yngsta barn, men Anna menar att kollegans erfarenhet av sina fem barn gör henne till en god källa till information. Anna säger att hon inte är nöjd med mängden information som hon får från sina sociala kontakter utan att hon gärna hade fått mer men att detta hindras av att hon inte har så många i sin bekantskapskrets som hon kan fråga.

6.2.8 Betydelsen av sociala kontakter

Det är en viss skillnad på hur kvinnorna i vår studie ser på betydelsen av sina sociala kontakter.

Beata menar att det är skönt att bara få prata med någon och ställa lite frågor. Oftast rör det sig inte om några stora frågor men hon uppskattar ändå att få höra vad andra personer tycker. Frida, Erika och Helena instämmer i detta och säger alla att det är bra och viktigt att ha personer att prata med. Helena tillägger även att hon känner att det är en trygghet. Erika tycker att det är av stor nytta att kunna diskutera och ventilerat sin fråga med en annan person. Frida säger dock att hon säkert hade klarat sig bra utan sin bekantskapskrets men att hon istället hade fått fråga sin barnmorska mer och kanske sökt på internet, vilket hon nästan inte har gjort hittills. Ett liknande resonemang finner vi hos Cecilia som säger att hon inte känner att det är så viktigt för henne att ha personer i sin bekantskapskrets som hon kan prata om sin graviditet med. Hon säger att det finns så många andra ställen att söka efter information på, men menar ändå att det är en bonus att ha bekanta att prata med.

Även Gabriella säger att hon skulle klara sig lika bra utan att ha någon i bekantskapskretsen att prata med om sin graviditet, men håller med Helena då hon menar att det ändå är en trygghet att ha sin mamma. Gabriella menar att hon saknar jämnåriga vänner och att hon gärna hade haft fler. Diana, som har en stor umgängeskrets säger sig dock sakna jämnåriga i samma situation, hon menar att det hade gett henne mycket att ha någon att prata med och säger att det hade varit ”mycket roligare om inte annat”. Även Anna saknar jämnåriga i samma situation i sin bekantskapskrets och säger även att hon önskar att hon hade kunnat prata mer med sin mamma om sin graviditet.

6.2.9 Barriärer

Utifrån kvinnornas utsagor kan vi skönja ett antal barriärer i deras informationsökning.

En stor barriär upplevs vara att kvinnan inte har någon för henne lämplig person att prata med. Diana säger sig ha en stor umgängeskrets men att hon saknar personer att prata med rörande just sin graviditet, då hon saknar jämnåriga i samma situation. Även Gabriella och Anna nämner att de inte har några jämnåriga i samma situation, att prata med. Gabriella upplever att hon överlag saknar vänner då hon flyttat till sin sambo i en ny stad och att de mest umgås med hans grabbgång och att hennes egna vänner är utspridda runtom i Sverige. Beata menar att hon inte vänder sig till personer som inte har någon egen erfarenhet av en graviditet ” för dom har ju ingen koll, dom vet ju inte”.

Även ämnet på frågan kan göra att flera av kvinnorna inte vill ställa den till vem som helst. Kvinnorna berättade att de inte vill diskutera alltför privata saker med alla i bekantskapskretsen, dock brukar de inte heller i vanliga fall diskutera privata saker med dessa personer. Erika och Frida uppger att det endast är mer ytligt bekanta som de inte vill fråga. Det visade sig även finnas andra anledningar till varför vissa personer inte tillfrågades, detta på grund av att informanterna inte orkade med reaktionen på deras frågor. Diana menar att det blir ”mycket tjat” om hon frågar sina föräldrar och svärmor vill hon inte alls fråga och menar att svärmor ”inte behöver veta mer än tillräckligt”. Även Cecilia och Gabriella undviker att ställa frågor till sina svärmödrar och Cecilia menar att svärmor blir så orolig om det är något.

Beata menar även att andra personers personligheter har varit en barriär för henne och berättar att hennes syster har försökt att bli med barn utan att lyckas ännu, vilket gör att Beata inte känner att hon kan prata med sin syster om sin graviditet eftersom det är ett allt för känsligt ämne för henne. Dock menar Beata att det kanske inte är på grund av att ämnet i sig är känsligt, utan att ”det har ju också att göra med hur hon är som person. Det behöver inte nödvändigtvis vara för att hon inte kan få barn utan det är snarare hennes personlighet som sätter käppar i hjulen”. Beata nämner även att hon har en kompis som inte tycker om barn och inte heller med henne känner Beata att hon kan prata om sin graviditet som hon vill. Helena nämner att hon har vänner som tidigare har fått missfall och hon känner inte att hon kan diskutera sin graviditet med dem om de själva inte först tar upp ämnet.

Ytterligare en person som några av kvinnorna inte tillfrågar är deras egen pappa. Gabriella menar att hon och hennes pappa inte har den sortens relation där det känns naturligt att prata om graviditet och det som rör den. Anna berättar att hennes pappa inte ens har nämnt hennes graviditet och det tror hon beror på deras kultur. En annan kulturell barriär som Anna nämner är att hon inte upplever det som att hon kan prata med sin mamma om graviditeten, förlossningen och liknande eftersom mamman inte säger sig känna igen det som Anna pratar om och att hon inte har någon erfarenhet av den svenska sjukvården rörande detta ämne. Anna berättar att hennes mamma bara har fött ett av fyra barn på ett sjukhus, detta på grund av komplikationer. Annars är det brukligt att kvinnan föder i hemmet.

En barriär visade sig vara att kvinnan känner sig obekvämt med att fråga en för dem främmande person. Ett exempel på detta är att Cecilia upplevde att situationen på

föräldrautbildningen var konstlad och därför inte ville prata om sin graviditet med någon där. Anna säger att hon någon gång har känt att hon skulle ha velat gå fram till en främmande kvinna med en fin vagn men att hon inte vågade.

Helena uppger att för henne är tidsbrist en barriär då hon arbetar mycket och när hon är ledig har hon varken tid eller ork att träffa folk. Då vill hon bara vara hemma och ta det lugnt eller jobba på deras hus som de håller på att bygga. Hon säger sig inte heller alltid orka eller ha tid att sätta sig ner och ringa till någon i bekantskapskretsen. Ytterligare en tidsaspekt som kan vara en barriär visar Cecilia och Diana på när de nämner att de inte brukar fråga sina mammor angående deras graviditeter eftersom de båda upplever det som att informationen mammorna kan ge är inaktuell med tanke på att det var längesedan dessa fick barn och att mycket har förändrats sedan dess. Flera av våra informanter tar upp att anledningen till att de inte frågar vissa personer i sin närhet är att deras information inte känns aktuell längre.

Tidsbrist är även något som våra omföderskor upplever som ett problem då samtliga av dem nämnde att de inte hade tid att tänka så mycket på sin nuvarande graviditet, eller söka efter den informationen som de kanske hade varit intresserade av, eftersom de har småbarn att ta hand om. Beata förklarar det bra när hon säger: ”Med första barnet är man gravid och andra gången väntar man barn, då har man inte tid att vara gravid”.

7. Analys

I det här kapitlet kommer vi att analysera våra informanternas utsagor utifrån de teorier som vi presenterade i kapitel 4. Vi inleder med att analysera utifrån Wilsons modell och fortsätter sedan med analys utifrån McKenzies modell.

7.1 *Analys utifrån Wilsons modell*

7.1.1 Kontext

För att analysera våra informanternas informationsbehov sätter vi in informanterna i mitten av Wilsons modell, i en vad vi kallar för gravidroll. Utifrån sin gravidroll befinner sig kvinnorna i en kontext som skapar ett stort behov av information. Enligt Brodén innebär en graviditet en drastisk förändring av kvinnornas livsvärldar, oavsett om de är första- eller andragångsföderskor.⁸⁹ Genom sin gravidroll befinner sig alla kvinnorna i vår studie i en kontext som vi har valt att kalla för gravidkontext. Denna gravidkontext påverkar kvinnan starkt under en relativt kort period i hennes liv och slutar då barnet är fött. Graviditeten är en kontext som är här och nu och som är väldigt påtaglig för den gravida kvinnan som är i behov av den eftersökta informationen nu och inte kan vänta med att söka efter den.

Informanternas liv ser något olika ut vad gäller ålder, utbildning, sysselsättning, bostadsort samt familjesammansättning men oavsett detta anser vi att de i och med sin graviditet, och den roll den skapar, befinner sig i samma kontext. Den gemensamma kontexten som de befinner sig i borde påverkas av de kontexter som kvinnorna redan verkar i. Men utifrån det vi vet rörande våra informanternas ålder, utbildningar, sysselsättningar och bostadsort kan vi inte se att dessa faktorer nämnvärt påverkar deras gravidkontext och deras sätt att söka information genom sina sociala kontakter. Förutom vad gäller en sak. Den sociala miljön som de befinner sig i påverkar deras sökande på så sätt att de som har ett stort socialt nätverk med flera användbara källor använder sig av detta i större grad än de som har ett litet eller inget socialt nätverk alls. De av våra informanter som säger sig ha ett litet, eller avsaknad av, socialt nätverk med användbara källor uppger alla att de gärna hade haft ett större.

En faktor som vi ser påverkar kvinnornas informationsbehov och deras sätt att söka efter informationen är hur deras familjesammansättning ser ut, och med det menar vi huruvida kvinnorna är första- eller andragångsföderskor. Andragångsföderskorna har redan varit med om det en gång tidigare och vet vad det innebär, det är inget nytt för dem. Deras informationsökning skiljer delvis från förstagångsföderskorna på så sätt att de kan använda sig själva som källa eftersom de har egen erfarenhet och vet hur deras kroppar reagerade under första graviditeten.

⁸⁹ Brodén, Margareta 2004, s. 28.

7.1.2 Behov

Vi har funnit ett ökat behov av information hos alla våra informanter och dessa behov har till största del varit vad Wilson kallar för *affektiva* och *kognitiva*. Det finns dock *fysiologiska* behov som vi kan härleda till att ha blivit kognitiva.⁹⁰ Exempel på detta är att kvinnornas graviditet har förändrat deras *fysiologiska* behov genom att de nu inte kan äta exakt samma mat som tidigare. Detta har lett till ett *kognitivt* behov av att veta vad man får och inte får äta, har uppstått. Alla kvinnorna har sökt information kring just kosten. En graviditet påverkar i alla högst grad kvinnan rent fysiskt och vi ser tydligt att alla våra kvinnor har haft ett stort behov av att söka efter information rörande just detta. Det är många kroppsliga förändringar och Frida visar på detta när hon säger att det ”händer saker med kroppen som man inte känner igen”. Gabriella ger exempel på problem med klåda, konstiga prickar samt svullna händer och fötter och även funderingar kring viktuppgång. Detta är frågor som hon har haft behov av att söka information kring. Två av våra informanter, Gabriella och Beata, säger båda två att de inte har haft några större problem under sina graviditeter men att om de hade haft det hade de alldeles säkert haft behov av att söka efter mer information än vad de gör nu. Detta menar vi visar tydligt hur kvinnornas kontext, i detta fall hur de mår, påverkar deras informationsbehov och informationssökning

Även om samtliga kvinnor uppvisar ett ökat informationsbehov skiljer det sig dock något åt vad gäller vilken information som efterfrågas och mängden information som söks. Tydligast märks det om vi jämför förstagsångsföderskorna med andragångsföderskor då de som är gravida första gången har ett betydligt större behov av information. De fyra andragångsföderskorna säger dessutom att de hade ett större informationsbehov under sin första graviditet. Nu känner de att de kan använda sig själva som källa för det mesta och därmed söker de inte så mycket information i andra källor. Den information som andragångsföderskorna sade sig ha mest behov av var sådant som rörde det barn som de redan hade. Beata och Erika som båda är andragångsföderskor, menar att det inte alls är samma oro under andra graviditeten som under den förra då de redan har gjort det en gång och vet att det gick bra.

Hos samtliga kvinnor kunde vi urskilja *affektiva* behov som låg till grund för deras informationssökning. Detta visar sig tydligt då det är flera av informanterna som vänder sig till sina sociala kontakter för att få svar på sina frågor och för att ventilera sina funderingar. Enligt Wilson är detta vanligt vid just *affektiva* behov. En graviditet väcker många känslor och funderingar hos kvinnan och vi kan se att detta väcker ett behov av information hos kvinnorna i vår studie. Att få ta del av hur andra kvinnor kände det och upplevde det under sina graviditeter visade sig vara viktigt för våra informanter. Ämnen som kvinnorna visade behov av att prata om är bland annat storleken på deras magar och deras vikt under olika veckor av graviditeten, hur de mådde och även kring själva förlossningen. Att jämföra sin graviditet med andras verkar vara viktigt för flera av våra informanter och det tolkar vi som att kvinnorna har ett behov av att bli bekräftade i sin roll som gravida och att bli sedda av omgivningen.

Våra informanter visar alla på olika *kognitiva* behov. De visar alla behov av information kring vad de ska och inte ska göra för att barnet ska må så bra som möjligt. Exempelvis vad de ska äta och om de till exempel kan röra på sig även om de har ont, utan att det

⁹⁰ Wilson, T.D. 1981, s 7.

skadar barnet. Flera av informanterna visar på att de har behov av information kring vad de har att vänta sig och om hur det ska bli när barnet har kommit, för att de ska kunna planera ordentligt och för att veta hur de ska bli bra föräldrar. Gabriella till exempel har oroat sig och haft behov av att söka information kring hur hennes föräldrapenning ska bli då hon var student både före och under graviditeten. Även Helena har funderat kring detta och har sökt en del information kring när hon har rätt att sluta jobba och hur länge hon kan vara hemma. De som är gravida med sitt andra barn uppvisar även de ett behov av information kring vad de har att vänta sig, men då främst rörande syskonrelationer och hur det ska bli när det kommer in ytterligare ett barn i bilden.

7.1.3 Barriärer

I sin modell visar Wilson på tre olika barriärer, *personliga*, *sociala- rollbetingade* samt *situation- och miljömässiga*, som kan uppstå under en informationssökning.⁹¹ Hos våra informanter kan vi finna exempel på samtliga barriärer. Dessa barriärer kan antingen förhindra att informationssökningen över huvudtaget sker eller att den inte blir tillfredsställande nog.

De två barriärer som vi har funnit varit störst för kvinnorna i vår studie, och som vi anser vara *sociala- och rollbetingade*, är bristen på sociala kontakter att vända sig till eller om sociala kontakter finns, bristen på användbara sociala kontakter. Med användbara kontakter menar vi personer som har egen erfarenhet av ämnet graviditet och förlossning, då det är dessa som våra informanter har nämnt att de i första hand vänder sig till. Beata visar tydligt på detta då hon säger ”För dom har ju ingen koll, dom vet ju inte”, när hon pratar om personer utan erfarenhet. Många av kvinnorna nämner källans trovärdighet. Att det kan vara svårt att veta hur trovärdig källan är och flera av kvinnorna nämner att om de vill ha ren fakta kring graviditet och förlossning, till exempel vad hon får äta, så är inte information från hennes mamma särskilt trovärdig då det var längesedan hon själv var med barn, samma gäller alla andra sociala kontakter som inte nyligen har fått barn. Men samtidigt så har flera av kvinnorna nämnt mamma som en viktig informationskälla och detta tolkar vi som att mamma, och även andra sociala kontakter som fick barn betydligt tidigare än kvinnan själv, upplevs som trovärdiga källor vad gäller minnesprat och jämförelser men att tiden är en barriär när det gäller rena fakta, eftersom mycket har ändrats sedan de fick barn. Både Anna och Gabriella säger sig ha brist på personer i sin omgivning som de kan prata med om sin graviditet. Gabriella nämner att hon inte har så många vänner på sin nya bostadsort och att hennes vänner nu är utspridda i Sverige, och hon har inte så bra kontakt med sin sambos familj och kompisar, eftersom de flesta är killar utan barn. Diana däremot, har stort umgänge men saknar personer som har fått barn relativt nyligen.

Personliga barriärer kan handla om att kvinnorna är för blyga för att våga fråga personer som de inte känner, eller känner så bra. Kvinnorna har olika gränser för vad de anser vara okej att prata om med andra personer. Vissa anser att en del ämnen är för privata medan andra inte upplever det som något problem. Detta tolkar vi som att kvinnans personlighet kan vara en barriär i vissa situationer. Anna visar exempel på detta när hon nämner att hon inte har vänt sig till någon social kontakt, då hon har haft undringar kring sex och samlevnad under sin graviditet, därför att hon anser det vara en

⁹¹ Wilson T.D. 1981, s. 8.

allt för privat fråga. Beata upplever tvärtom, att personligheten hos vissa i hennes sociala umgänge har gjort att hon inte har kunnat prata eller fråga om sin graviditet på det sätt som hon hade velat. Hon säger sig inte kunna prata med sin syster på det sätt hon kanske hade velat därför att graviditet är ett känsligt ämne för systemen som har försökt bli gravid utan att lyckas. Dock inflikar Beata att det kan vara systemens personlighet som ”sätter käppar i hjulen”. Beata berättar också att hon har en nära kompis som inte alls tycker om barn och inte heller där upplever hon att hon kan prata om sin graviditet. En annan barriär som i första hand beror på personer i kvinnans omgivning och som Helena ger som exempel, är att graviditeten är ett känsligt ämne att prata om med andra kvinnor som tidigare har fått missfall. Helena säger att hon endast pratar om sin graviditet om den andra kvinnan först tar upp ämnet.

En annan *social- och rollbetingad* barriär som vi har sett är att andragångsföderskorna i studien inte har haft tid eller möjlighet att söka den information som de kanske egentligen hade haft behov av, då de har ett litet barn att ta hand om. Beata, Cecilia, Diana och Erika, alla våra andragångsföderskor, säger samtliga att de inte hinner med att söka information. Beata resonerar kring detta då hon säger: ”Med första barnet är man gravid och andra gången väntar man barn, då har man inte tid att vara gravid”. Detta tolkar vi som att andragångsföderskornas roll som föräldrar är en barriär för dem vad gäller att söka information i sin graviditetsroll.

Ett annat exempel på *rollbetingad* barriär är att kvinnorna inte vänder sig till sina egna pappor för att prata om sina graviditeter. Anna säger att hennes pappa inte ens har nämnt hennes graviditet och det tror hon beror på kulturella skillnader, att mannen inte pratar om sådant i deras/hans hemkultur. Även Gabriella nämner sin pappa och säger att hon inte tycker det känns naturligt att prata om sådant med honom då de inte har någon naturlig kontakt med varandra. Kvinnorna avskriver sina egna pappor som källa både för att han inte har egen erfarenhet av det rent kroppsligt men också att de i sin far- och dotterroll inte har den sortens relation att de upplever att de kan prata om kvinnans graviditet.

En faktor som kan hindra informationssökning genom sociala kontakter är helt enkelt tidsbristen, att inte ha tid att umgås så mycket med andra på grund av arbete eller andra saker som behöver göras. Helena nämner till exempel att hon och hennes sambo jobbar i skift och när de väl träffas vill de bara vara hemma och umgås med varandra och fixa med sitt nya hus. Kan även gälla tvärtom, att personerna i omgivningen som kvinnan gärna söker information från inte har tid att träffa henne på grund av samma faktorer.

Kulturella skillnader kan upplevas som barriärer och Anna ger exempel på detta när hon pratar om att hon inte kan prata så mycket med sin mamma då hon inte har någon erfarenhet av den svenska sjukvården rörande graviditet och förlossning. Hon har inte heller någon större erfarenhet av den i hemlandet, då hon endast har fött ett av fyra barn på sjukhus. I hemlandet föder kvinnorna barnen hemma med hjälp av kvinnliga familjemedlemmar.

7.2 Analys utifrån McKenzies modell

7.2.1 Aktiv sökning

Enligt McKenzie kännetecknas *aktiv sökning* av att kvinnan aktivt söker efter information i en för henne redan känd källa. Informationssökningen är medveten och systematisk och kan till exempel innebära att ställa en planerad fråga till en bestämd källa. Vi har funnit att samtliga informanter ägnar sig åt *aktiv sökning* om än i varierande grad. Alla kvinnor i vår undersökning uppger att de har frågor som de söker svar på genom att ställa dem till någon i bekantskapskretsen. Oavsett vem de väljer att ställa frågorna till så är informationskällan välkänd för kvinnorna och de lär ha sökt information där tidigare. Ett exempel på en källa till information är ”mamma”, som fyra kvinnor uppgav att de ofta ställer frågor till. ”Mamma” har använts som en informationskälla under hela uppväxttiden och kan av den anledningen sägas vara en mycket känd och många gånger pålitlig källa. Genom att ställa frågor till sin mor ägnar sig kvinnorna åt aktiv sökning. Beata tillade att om det är något som hon ”riktigt undrar” så ställer hon hellre frågan till barnmorskan än till sin mamma. Uttalandet visar på en medvetenhet om källans begränsningar och Beatas informationssökning kan även den räknas som *aktiv sökning* eftersom hon vänder sig till en annan känd källa för att få information.

Anna och Gabriella uppgav att deras partner söker information om graviditet och Erika berättade att hennes man sedan tidigare har kunskaper om ämnet. Anna sade att maken nästan är mer intresserad av graviditeten än vad hon själv är och att hon på grund av hans engagemang har börjat ställa sina frågor till honom. Erika ställer också frågor till sin man ibland, men tillägger att hon tar upp samma frågor med sina kompisar också. Liksom i exemplet med Beata ovan tolkar vi detta som att Erika är medveten om informationskällans begränsningar. Vi tycker att hennes sätt att söka information stämmer väl in på *aktiv sökning* eftersom hon söker systematiskt i flera för henne kända källor.

Partnerns informationssökning skulle även kunna hamna under McKenzies rubrik *via mellanhand* åtminstone då partnern söker information som han sedan delger sin kvinna. Så skedde hemma hos Gabriella och även Anna har varit med om det. Annas fall är dock lite speciellt eftersom maken har sökt information främst för egen del, men att detta har lett till att hon har börjat ställa frågor till honom eftersom han har blivit påläst. Det menar vi är ett exempel på *aktiv sökning* från den gravida kvinnans sida.

Alla informanter som tidigare har fött barn uppgav att de använde sig själva som en källa till information. Då ett problem eller en fråga uppenbarade sig försökte de minnas hur det var förra gången de var gravida och på så vis finna den information de sökte. Det var inte så längesedan som Beata, Diana och Erika var gravida med sina första barn och vi antar därför att deras minnen är ganska färska och tillika användbara. Även denna strategi kan tolkas som *aktiv sökning* eftersom kvinnan anstränger sig för att få information genom att söka svaret inom sig själv.

I de fall då kvinnorna inte får svar från den person de valt att ställa frågan till, uppger samtliga att de söker sig vidare till andra källor. I kvinnornas utsagor kan vi se att de gärna väljer en formell källa, såsom barnmorskan, läkaren eller böcker. Endast Cecilia uppgav uttryckligen att hon tar upp frågan med någon annan som hon känner. Vi tror

dock att flera av de andra kvinnorna gör så, även om de inte nämnde detta under intervjuerna. Vi anser att det här beteendet är *aktiv sökning* eftersom kvinnorna inte ger upp utan går de vidare till andra kända källor och söker medvetet och metodiskt tills de hittar det de söker.

7.2.2 Aktiv scanning

McKenzies *aktiv scanning* innebär att kvinnan håller utkik efter information på platser där det är troligt att hitta relevant information. Kvinnan söker inte efter svar på någon specifik fråga men håller ögon och öron öppna. I vår undersökning har vi funnit några få exempel på *aktiv scanning* men vi tror att deltagarna scannar mer än vad som framkom i intervjuerna. Vi ansåg att det var svårt att ställa frågor om detta utan att vara alltför specifika och på så vis lägga orden i munnen på informanterna.

Diana och Erika uppgav att de brukade besöka "Öppna förskolan" och att de hade fått användbar information från andra föräldrar som befann sig där. Diana sade att hon tycker att föräldrar har något gemensamt och att det är lätt att bara fråga någon, vilket vi tolkar som att hon har identifierat föräldrar som en källa där det är troligt att hitta relevant information. Vi menar att "Öppna förskolan" är en plats där *aktiv scanning* ofta förekommer just eftersom det är en mötesplats för föräldrar. Vi tror även att kvinnorna ofta växlar mellan informationssökningssätten när de befinner sig i den miljön. Dianas exempel kan tolkas som att hon först *aktivt scannar* bland de andra föräldrarna och därefter *aktivt söker* genom att ställa frågor.

Ett annat exempel på *aktiv scanning* hittade vi hos Anna. Hon berättade att hon mötte en annan gravid kvinna i väntrummet hos barnmorskan och att de hade utbytt information angående den stundande undersökningen. Vi tolkar inledningsvis händelsen som *aktiv scanning* eftersom Anna var i väntrummet tillsammans med en kvinna som befann sig i samma situation som hon själv och att Anna därför scannade efter information genom att samtala med henne. Om vi funderar vidare på det här exemplet kan vi tänka oss att det även här skedde växlingar mellan informationssökningssätten. Det skulle kunna vara så att den andra kvinnan identifierade Anna som någon som behövde information och att informationssökningssättet *via mellanhand* inledde samtalet. Vi gissar att Anna visste något om undersökningen hon skulle göra och att hon därför till en början bara *aktivt scannade* efter information under samtalet. Därefter kan det tänkas att hon själv ställde någon fråga och då övergick det till att bli *aktiv sökning* istället.

Frida i sin tur tog upp föräldrargruppen som en källa till information. Vi tolkar den informationssökning som sker i en föräldrargrupp som *aktiv scanning* eftersom deltagarna är där just för att diskutera med varandra om ämnen som rör graviditet och barn. De vet inte i förväg exakt vart diskussionerna kommer att leda och därför antar vi att Frida lyssnar noga, det vill säga *scannar*, för att inte missa relevant information. Senare kan det säkert hända att Frida *aktivt söker* information genom att själv ställa frågor.

7.2.3 Spontant fynd

Spontant fynd innebär enligt McKenzie att kvinnan slumpmässigt stöter på information eller en potentiell källa, oftast på en helt oväntad plats och oftast under tiden då hon inte medvetet söker information. Det här informationssökningssättet har vi knappt sett alls hos våra informanter. Vi tror att förklaringen till det är att McKenzie exemplifierar *spontant fynd* med att kvinnorna slumpmässigt stötte på information genom att läsa tidningar, se på TV eller genom att observera hur en förälder faller ihop en barnvagn. Småprat med bekanta nämndes också, men framförallt handlade det om informationssökning i andra källor än sociala kontakter. Vi måste också vara självkritiska och konstatera att vi dessvärre har missat att ställa frågor om det här till våra informanter.

Ett exempel kan vi dock finna i vårt material. Anna sade att hon hade velat gå fram och fråga andra föräldrar om var de hade köpt sina fina vagnar. Vi tolkar det som *spontant fynd* eftersom Anna slumpmässigt stötte på information om att dessa vagnar finns och att det hände då hon inte medvetet sökte efter information.

7.2.4 Via mellanhand

Enligt McKenzie innebär *via mellanhand* att kvinnan blir identifierad som en informationssökare vilket leder till att hon får information, råd eller ordinationer angående graviditeten utan att hon själv har bett om det. Samtliga informanter uppgav att de hade fått information på det här sättet vilket visar att personerna i deras närhet alltså har identifierat dem som några som söker information .

Vi har sett flera exempel på *via mellanhand* i vårt material och vi inleder med de utsagor som definieras som information. Anna och Gabriella berättade att deras män sökte information och att de sedan delgav dem vad de hade hittat, medan Helena sade att bekantskapskretsen gärna berättade hur de själva hade det när de var gravida. Frida i sin tur sade att folk bland annat berättade om varför ett visst medicinskt problem kunde uppstå. Gabriella sade att hon hade fått praktisk information om bland annat barnvagnar men uppgav också att personerna i omgivningen gärna berättade om svåra förlossningar och annat hemskt som kunde hända. Den här informationen, med undantag av Gabriellas sista exempel, verkade uppskattas av kvinnorna. Vi tolkar det som att bekantskapskretsen alltså har gjort ett riktigt antagande om att kvinnorna var informationssökare och att de var i behov av information.

Beata var inne på samma linje när hon sade att bekantskapskretsen hade rätt i att hon sökte efter information under hennes första graviditet. Hon berättade att hon då utstrålade till andra att hon gärna ville få upplysningar, vilket säkerligen bidrog till att bekantskapskretsen delade med sig av den information de hade. I Beatas fall skedde *via mellanhand* genom att den gravida kvinnan indirekt påverkade sina medmänniskor till att ge henne information och vi antar att det som började som *via mellanhand* avslutades med *aktiv sökning* för Beatas del.

Vidare har informanterna gett oss exempel på *via mellanhand* i form av råd och ordinationer. Anna, som är vegetarian, sade att hennes mamma tycker att graviditeten är en utmärkt anledning till att hon borde börja äta kött. Helena uppgav att flera har berättat om varför hon inte bör avstå från att amma och sade dessutom att ”alla” hade

åsikter om graviditet och gärna vill övertyga henne om att tycka som dem. Erika nämnde att andra mammor kommit med goda råd om vad hon bör tänka på och förbereda, vilket hon upplevde som stressande. Vi tolkar uttalandena som att kvinnorna inte uppskattade råd och ordinationer eftersom dessa tolkas som uppmaningar. Vi tror också att det i dessa fall inte skedde någon växling till ett annat informationssökningssätt.

8. Diskussion och slutsatser

I det här kapitlet diskuterar vi vårt resultat utifrån vårt insamlade material, vår analys och den tidigare forskning som vi presenterade i kapitel 3. Vi har våra frågeställningar som utgångspunkt i diskussionen och i anslutning till varje fråga presenterar vi våra slutsatser.

8.1 Hur uttrycker gravida kvinnor att de söker information via sociala kontakter?

Samtliga informanter uppgav att graviditeten hade skapat ett informationsbehov hos dem. I vår analys kunde vi, liksom Henriksson och Klahr, konstatera att förstagångsföderskornas informationsbehov var större än omföderskornas eftersom de förstnämnda inte har någon erfarenhet av hur det är att vara gravid.⁹² Med tanke på att informationen som kvinnorna visade sig ha behov av var viktig både för dem själva och för fostren, menar vi att kvinnorna troligen har ett stort intresse av att ta reda på svaren på sina frågor och att de därför anstränger sig för att få information. Våra informanter uppgav dessutom att de fortsätter att söka om de inte får svar, vilket vi menar styrker vårt antagande. Vi fann också att samtliga informanter söker information genom att själva ställa frågor till sina sociala kontakter, vilket McKenzie kallar *aktiv sökning*. McKenzie menar att *aktiv sökning* är den mest riktade formen av informationsökning och att det även är den sortens sökning som kvinnan känner att hon har mest kontroll över.⁹³ Vi tänker oss att kvinnan genom att aktivt söka efter information som hon är i behov av, har större kontroll över när hon får information och vilket ämne informationen ska gälla.

Motsatsen till att själv aktivt söka efter information är att identifieras som en informationssökare och att därmed få information av sina sociala kontakter utan att själv först ha ställt en fråga. I likhet med flera av McKenzies och Williamsons informanter uttrycker samtliga kvinnor i vår studie att de har fått information på det här viset, vilket McKenzie kallar för *via mellanhand*. När kvinnan får information på det här sättet har hon inte längre kontroll över när hon ska få informationen och inte heller vilket ämne det rör sig om.⁹⁴ I vår undersökning såg vi att kvinnorna inte alltid uppskattade att få information genom *via mellanhand*. Det tror vi beror på att informationen många gånger upplevs som uppmaningar och att personen som ger dessa vill övertyga kvinnan om att tycka likadant som denne.

Vi får en känsla av att det finns en uppfattning om att den gravida kvinnan vill ha all information hon kan få angående graviditet och förlossning. Under en intervju sade en kvinna dessutom att hon på något sätt utstrålade att hon ville ha information också. Vi antar att detta skulle kunna gälla även andra gravida kvinnor, speciellt med tanke på att det i några studier jämte vår, uttrycks att informationsbehovet är stort. Om kvinnans kunskapsbrist lyser igenom tror vi att det kan vara en bidragande orsak till att det är så många i kvinnans omgivning som delger henne information även om hon själv inte har ställt någon fråga.

⁹² Henriksson, Fredrike H. & Klahr, Annica 2004, s. 51ff.

⁹³ McKenzie, Pamela J. 2003, s. 26.

⁹⁴ McKenzie, Pamela J. 2003, s. 26, Williamson, Kirsty 1998, s. 31.

I likhet med Säljö menar vi att samtalen mellan individer är en del av den sociala miljön⁹⁵ och vi tror därför att det kan vara svårt för kvinnorna att undvika att få information som de inte har bett om. Vi menar att graviditet är ett ämne som många är nyfikna på och tycker är spännande, vilket leder till att de gärna pratar med kvinnan om graviditeten. Främst tror vi att det är andra kvinnor med egen erfarenhet som vill dela med sig av sina upplevelser och ge tips och råd. Det är allmänt känt att en förlossning är krävande och att den ibland kan vara dramatisk. Många gånger tror vi att det är med skräckblandad förtjusning som det berättas historier om vad som har hänt en själv eller andra kvinnor under förlossningen. I Marander-Eklunds studie tog en kvinna upp att hon fann det terapeutiskt att få diskutera och klaga över sin graviditet och förlossning.⁹⁶ Här frågar vi oss om det kanske kan vara så att kvinnor som berättar om hemspheter gör detta för att på så sätt kunna bearbeta sin egen upplevelse och att deras syfte därmed inte är att skrämna den som just nu är gravid. Oavsett vad skälet är uppskattas dessa berättelser inte alltid av den gravida kvinnan, som i och med sin graviditet är mitt inne i detta och därmed inte vill höra om allt som kan gå fel.

Vi har funnit några exempel på McKenzies informationssökningssätt *aktiv scanning* men vi tror att kvinnorna scannar mer än vad som framkom under intervjuerna. Föräldraträffar, föräldragrupper och Öppna Förskolan är ställen som fungerar som mötesplatser och där tror vi att kvinnorna både scannar och aktivt söker mer än vad de har uppgett i undersökningen, eftersom kvinnorna vid dessa tillfällen befinner sig i informationsrika miljöer.

McKenzies *aktiv sökning* och *via mellanhand* var alltså de två vanligaste sätten som informanterna sökte information på. Dock bör det beaktas att de frågor vi ställde till informanterna hade mer fokus på kvinnans *aktiv sökning* och *via mellanhand*, eftersom de två övriga informationssökningssätten handlade mer om informationssökning ur andra källor än sociala kontakter. Ytterligare en anledning till att de här två sätten blev de vanligaste kan vara att det troligen är lättare för kvinnorna att erinra sig tillfällen då de själva har ställt en fråga eller när någon har gett dem information utan att de har bett om det, särskilt då de har fått information som de har upplevt som jobbig och stressande. Vidare anser vi att resultatet är föga förvånande med tanke på att vår studie handlar om informationssökning från sociala kontakter, där samtal mellan människor är det centrala. I ett samtal är det normalt att själv ställa frågor och att motparten ger information som inte först har efterfrågats.

Vår slutsats är att kvinnorna i vår studie uttrycker att de främst själva aktivt ställer frågor till sina sociala kontakter, samt motsatsen, att de sociala kontakterna delger kvinnorna information av olika slag.

8.2 Påverkar kvinnornas kontext deras informationssökning?

Vi anser att en graviditet är en kontext som tillkommit till den kontext som kvinnan verkade i innan hon blev gravid. En gravidkontext påverkar kvinnan starkt under en kort tid av hennes liv och den har ett tydligt slut den dagen hon föder sitt barn. Liksom McKenzies informanter, visade kvinnorna i vår studie ett behov av att söka efter

⁹⁵ Säljö, Roger 2000, s. 34.

⁹⁶ Marander-Eklund, Lena 2000, s. 96.

information angående sin graviditet. Karaktäristiskt för en gravidkontext menar vi är att kontexten i allra högsta grad är påtaglig för kvinnan och att den är här och nu. Den informationen som eftersöks behövs nu och den kan inte väntas med att sökas efter. Vi håller med McKenzie om att graviditeten är en extremt rik informationsökningskontext då vi upplever att kvinnorna i de flesta fall gärna söker information, i detta fall genom att ställa frågor till sina bekanta och att de bekanta i sin tur gärna delger dem information.⁹⁷ Dervin, Kari och Savolainen samt Säljö säger alla att det är viktigt att förstå kontexten för att kunna förstå fenomenet, att det är viktigt att förstå en människas kontext för att kunna förstå dennes beteende.⁹⁸ Genom att vi har ställt frågor kring kvinnornas ålder, utbildning, yrke, familjesammansättning och deras sociala nätverk har vi försökt att ringa in den kontext som de befinner sig i förutom gravidkontexten och för att kunna se om, och i så fall hur, den påverkar deras informationsökning genom sina sociala kontakter.

Aaronson et al skrev att både inkomst och utbildning påverkade deras informanternas informationsökning. Förutom att alla informanter hade sjukvården som första- eller andrahandskälla, valde de som hade högre inkomst och utbildning att söka främst i böcker och andra media, medan de med lägre utbildning och inkomst helst vände sig till sig familj och vänner eller använde sig själv som källa.⁹⁹ Vi anser att det är högst troligt att den kontext som våra informanter befinner sig i utöver sin gravidkontext påverkar hur de söker information, men vi har inte funnit belägg för det i vårt material. Ett exempel som eventuellt skulle kunna visa att kontexten påverkar hittar vi hos Diana, som har gymnasieutbildning, som uppger att hon främst använder sig själv som källa. Detta kan dock vara relaterat till att hon är andragångsföderska och behöver inte nödvändigtvis bero på hennes utbildningsnivå. Vi tror att vi hade fått fram ett tydligare svar på den här frågeställningen om vi istället hade undersökt kvinnornas informationsökning i formella källor, såsom böcker, vårdpersonal och så vidare. Kanske skulle de med högre utbildning söka på ett annat vis eftersom de till exempel är vana vid det från studietiden, medan de med lägre utbildning i större utsträckning skulle använda sina sociala kontakter för att få information.

Däremot märks det att delar av kontexten påverkar hur kvinnorna söker information. Den första delen som vi vill ta upp är kvinnornas sociala kontext, det vill säga deras sociala nätverk. De informanter som har ett stort socialt nätverk använder sig också mer av det för att söka efter information. Dock innebär inte ett stort nätverk automatiskt ett stort antal användbara sociala kontakter. Med ett litet socialt nätverk minskar chansen att kvinnan har tillgång till användbara sociala kontakter och det påverkar givetvis informationsökningen. I vissa fall skulle det kunna vara så att hon har tur och de få som ändå finns samtliga är användbara. I vår undersökning ser vi att de kvinnor som uppgav att de hade ett litet nätverk önskade att de hade haft ett större, vilket tyder på att de gärna hade sökt mer genom att samtala med andra om det bara hade funnits någon som de kunde prata med.

En delkontext som visade sig påverka kvinnornas behov av att söka information var deras upplevda hälsa. Två av våra informanter, Gabriella och Beata, säger båda att de inte har haft några större problem under sina graviditeter men om så hade varit fallet hade de alldeles säkert haft ett större behov av att söka efter information än de har i

⁹⁷ McKenzie, Pamela J. 2001.

⁹⁸ Dervin, Brenda 1997, s.14, Kari Jarkko & Savolainen Reijo 2007, s. 48, Säljö, Roger 2000, s.129ff.

⁹⁹ Aaronson, Lauren S., Mural, Carol Macnee & Susan K. Phoutz 1988, s. 335ff.

nuläget. När vi tittar lite närmare på Gabriellas utsagor upptäcker vi att hon, trots att hon uppgett att hon inte har några större besvär, ändå nämner en hel del symptom som hon sökt information kring. Här tror vi att personligheten spelar en viktig roll dels när det gäller hur mycket kvinnan anser att ”söka mycket” är, dels när det gäller upplevelsen av hur besvärligt någonting är.

Ytterligare en delkontext som påverkar kvinnornas gravidkontext är om kvinnan är första- eller andragångsföderska. Alla informanter som är gravida för andra gången nämner att de känner att det är svårt att få tid över för att söka efter information som de kanske egentligen hade haft behov av. De förklarar den uteblivna informationsökningen med att de har fullt upp med att ta hand om det barn som de redan har. Detta tycker vi att Beata förklarar bra med meningen: ”Med första barnet är man gravid och andra gången väntar man barn, då har man inte tid att vara gravid”. Vi kan se att de informanter som redan är föräldrar har mer behov av information om barn än om graviditeten och vi har fått uppfattningen att kvinnorna inte upplever sin andra graviditet som lika spännande som den första. Dessutom har andragångsföderskorna fördelen att kunna söka svaret hos sig själv eftersom de har erfarenhet av hur det kan kännas att vara gravid. Den känsla vi får är att andragångsföderskorna därmed inte ger sin gravidkontext lika stor del av deras liv jämfört med vad förstagångsföderskorna gör.

Vår slutsats är att delar av kvinnans kontext påverkar informationsökningen. I vårt fall handlar det om det sociala nätverket, den upplevda hälsan samt föräldrarollen.

8.3 Vilka sociala kontakter använder de?

Liksom deltagarna i McKenzies och Wiktores studier uppgav kvinnorna att de brukade prata med familjemedlemmar, vänner, bekanta, grannar och kollegor.¹⁰⁰

Till skillnad från Wiktores informanter, där majoriteten hade uppgett att mamman var den viktigaste informationskällan, var det endast hälften av våra informanter som uppgav det.¹⁰¹ Fyra kvinnor nämner ”mamma” och motiverar det bland annat med att det är bra att fråga henne eftersom de har hört att mor och dotters graviditet ofta liknar varandra. Ytterligare argument kommer från Frida som säger att hon litar mest på sin mamma och att hon tycker att det är lätt att fråga henne. Vi trodde på förhand att alla informanter skulle säga att de brukar vända sig till sin mamma med sina frågor och blev därför lite förvånade när endast hälften av kvinnorna uppgav det. Vi hade en tanke om att relationen mellan mor och dotter skulle stärkas under graviditeten, i och med att de fick mammarollen gemensamt, och att informationsutbytet mellan döttrar och mödrar därmed skulle vara omfångsrikt. Det vi missade att ta med i beräkningen är individuella skillnader och att alla mor- och dotterrelationer inte ser likadana ut. Diana tog upp att hon inte ställde frågor till sin mamma på grund av att hon tycker att informationen som modern kan bidra med är inaktuell eller att det blir ”så mycket tjat”. Anna i sin tur uppgav att förutsättningarna var helt annorlunda då hennes mamma var gravid och födde barn och att modern därför inte kan ge Anna relevant information. Erika sade att hon mest pratar minnen med sin mamma och att hon hellre ställer frågor till vänner som

¹⁰⁰ Wiktores, Gyrih 1997, s. 11. McKenzie, Pamela J. 2002, s 165ff.

¹⁰¹ Wiktores, Gyrih 1997, s. 11.

var gravida nyligen. Uttalandet menar vi tyder på att Erika inte anser att hon söker information när hon lyssnar och ställer frågor kring mammans minnen.

Anna berättade att hon ställde många frågor till en äldre kollega som är fembarnsmamma. Det var 16 år sedan kollegan födde sitt yngsta barn, men Anna verkade inte ha några problem med tidsaspekten i det fallet. Här funderar vi på om de kvinnor som har få användbara sociala kontakter helt enkelt nöjer sig med dem de har, även om de vet att informationens relevans kan ifrågasättas. Kanske tycker de att det är bättre att prata med någon som varit med om en graviditet för längesedan än att inte få prata med någon alls. Det här resonemanget styrks till viss del av Beata, som säger att det är skönt att bara få prata med någon och få höra vad andra tycker, samt av Erika som tycker att det är bra att kunna diskutera och ventilera sin fråga med en annan person. Detta skulle kunna säga något om de sociala kontakternas betydelse för en gravid kvinna. Kanske handlar samtalen inte alltid om att få svar på konkreta frågor utan mer om att få ”prata av sig” och att någon lyssnar på ens tankar och funderingar. Vi upplever att kvinnorna ibland inte har som mål att söka information från sina sociala kontakter utan att de snarare önskar bekräftelse i sin graviditet. Den här tankegången kan vi koppla till Marander-Eklunds avhandling om kvinnors berättelser om förlossningen. Hon skriver att kvinnorna ”genom sitt berättande visar att de klarade av prestationen att föda barn” och att de därmed kommit in i mödragemenskapen samt att berättelserna handlar om ”kvinnornas identitet som kvinnor, som föderskor och som nyblivna mammor”.¹⁰² Berättelserna skildrar förvisso förlossningen, men vi tycker att detta borde vara applicerbart även på graviditeten.

Tre kvinnor uppgav att det hände att de ställde frågor till sin partner. Vi uppfattade det dock inte som någon primär källa till information, men fann det ändå intressant eftersom partnern ju inte är en social kontakt som har egen erfarenhet av att vara gravid. Vi tror att kvinnans informationssökning hos partnern skulle kunna bero på att de i sin kärleksrelation vanligtvis pratar om det mesta ändå och att det därför blir naturligt att även prata och ställa frågor om graviditeten. Kvinnan och hennes partner ska ju båda bli föräldrar. De har barnet gemensamt och vi antar att det ligger i bådass intresse att mor och barn mår så bra som möjligt.

Samtliga omföderskor uppgav att de använde sig själva som en informationskälla, vilket är något som vi även sett i både McKenzies och Henriksson och Klahrs undersökningar.¹⁰³ I studien av Aaronson et al, framkom det att de informanter som hade varit med om en graviditet tidigare uppfattade sig själva som den viktigaste eller näst viktigaste informationskällan.¹⁰⁴ Även detta kan vi se hos våra omföderskor.

Några kvinnor berättade att de ibland tog kontakt med för dem okända personer och frågade dem om råd, vilket vi också kunde se i McKenzies studie.¹⁰⁵ Öppna Förskolan, föräldrautbildningar och mammagrupper är exempel på ställen och sammanhang där kvinnorna passade på att ställa frågor till andra gravida eller föräldrar. Vi ser att det är främst de kvinnor som redan fött barn som uppger att de söker information på det här sättet. Det tror vi kan bero på att de lättare hamnar i samspråk med andra föräldrar då de träffas tillsammans med barnen.

¹⁰² Marander-Eklund, Lena 2000, s. 182.

¹⁰³ Henriksson, Fredrike H. & Klahr, Annica 2004, s. 56, McKenzie, Pamela J. 2002, s. 165ff.

¹⁰⁴ Aaronson, Lauren S., Mural, Carol Macnee & Susan K. Phoutz 1988, s. 335ff.

¹⁰⁵ McKenzie, Pamela J. 2002, s. 165ff.

Vår slutsats är att de sociala kontakter som våra informanter använder sig av är, med ett undantag, personer som har egen erfarenhet av graviditet. Kvinnorna vänder sig till dem för att ta del av deras erfarenheter och upplevelser, men verkar även använda dem för att få stöd och bekräftelse.

8.4 Vilken information söker kvinnorna via sociala kontakter?

Våra informanternas informationsbehov följer samma linje som både McKenzies och Henriksson och Klahrs informanter gav uttryck för. Även vi ser att våra informanternas frågor kan delas in i McKenzies fyra teman, som var *kvinnan själv och hennes tillstånd, fostren, vad kvinnorna behövde göra och livet efter det att barnen fötts*. Kvinnorna i vår studie berättade att de har eller har haft behov av information kring vad de ska och inte ska göra för att barnet ska må så bra som möjligt, till exempel vad de kan äta och om fysisk aktivitet. Vidare sade de att de gärna ville prata med sina sociala kontakter om hur de mår, om olika symptom, storleken på magen, viktuppgång, förlossning och i vissa fall om hur livet blir när barnet väl har fötts. Många av dessa frågor skulle kunna gå att slå upp i en faktabok eller på Internet, till exempel hur en förlossning går till, hur vikten vanligtvis brukar öka eller hur magen brukar se ut i en viss vecka. Dock verkade kvinnornas mål främst vara att få veta något om den andra kvinnans upplevelse. Här finner vi viss likhet med McKenzies informanter, som uppgav att de i de flesta fall hade tyckt om att få ta del av andra kvinnors berättelser om graviditet.¹⁰⁶

Vi tror att berättelser från verkligheten ibland kan ge, för kvinnorna, bättre information än vad de kan få i en bok eftersom de har möjlighet att ställa följdfrågor och på så sätt få mer nyanserad information. Kvinnan kan exempelvis välja att fokusera på en liten detaljfråga, som kanske bara omnämns kort i en bok, men som personen som kvinnan pratar med kan beskriva ytterligare. Om kvinnan dessutom känner personen väl, litar på denne och brukar prata med personen i vanliga fall tror vi också att det känns lätt att ställa alla sina frågor.

I vår undersökning fann vi dock att kvinnorna var kritiska mot den information som de får från sina sociala kontakter. Frida nämner till exempel att ”alla” säger olika saker och att man får ”ta det med en nypa salt”. Helena tar upp att det händer att hon får motstridiga uppgifter samt att hon inte alltid är nöjd med svaret som hon får från sina sociala kontakter och att hon då brukar söka vidare tills hon hittar ”rätt” svar. Cecilia, Diana, Erika och Helena tar upp tidsaspekten, det vill säga att en person som var gravid för länge sedan inte kan bidra med aktuell information om till exempel kostråd. Trots att kvinnorna alltså är medvetna om att informationen som kommer från bekantskapskretsen kan vara bristfällig verkar de ändå fortsätta att ställa frågor till personerna som ingår i den. Det skulle kunna bero på att kvinnorna upplever sig veta hur de kan söla i den information de får eller att det helt enkelt känns bra att bara få prata lite med någon. Det sistnämnda uttrycks också av fyra kvinnor i vår studie. Det kan också tänkas att den information som kvinnorna är mest kritiska till rör de uppgifter som av de sociala kontakterna läggs fram som fakta. Berättelser om hur någon upplevde en graviditet, hur de mådde och vilka känslor hon hade verkar kvinnorna se som mer trovärdiga, framförallt om den som berättar nyligen var gravid själv.

¹⁰⁶ McKenzie, Pamela J. 2001, s. 95ff.

Ovanstående resonemang känns trovärdigt med tanke på att samtliga informanter uppgav att det fanns frågor som de hellre tog upp med barnmorskan än med sina sociala kontakter. Exempel på sådana frågor var vad kvinnan ska tänka på när det gäller kosten och vad som kan vara skadligt för barnet i magen. Kvinnorna motiverade sitt val av informationskälla med att barnmorskan med sin medicinska utbildning är mer insatt i ämnet och därmed kan ge ett korrekt svar.

Helena fortsätter sina tankegångar kring vilken information hon egentligen söker och får från sina sociala kontakter och säger: ”Du får ju ren fakta från böcker och Internet och från dom bekanta får du mer känslor”. Citatet tycker vi är ett mycket intressant resonemang kring formella och informella källor. Helena verkar mena att det är skillnad på informationen som kan fås från de olika källorna och att informationen från dem kompletterar varandra. Vi tolkar hennes uttalande som att hon vill ha nyanserad information och att hon genom att skaffa information från olika perspektiv skapar sig en helhetsbild av det aktuella frågeområdet. Erika verkar ha något likande i tanken när hon uppger att hon lyssnat på sin mamma då hon berättade hur det var då hon födde henne, men Erika ser det som ”minnesprat” snarare än information.

I likhet med Henriksson och Klahrs informanter har vi noterat att förstföderskorna uttryckte att de hade betydligt fler frågor och sökte mer information än vad omföderskorna gjorde. I deras studie sade flera informanter att de ”ville veta allt” och detta är något som även vi fick höra när vi gjorde våra intervjuer. Frida uppgav till exempel att hon tycker att graviditet är ett stort ämne och att hon frågar om ”allt möjligt”. Vidare berättade omföderskorna i både vår och Henriksson och Klahrs studie att de kunde använda sig själva som en källa till information.¹⁰⁷ Vi tänker oss att de frågor som eftersöks på det här sättet kan röra kroppsliga förändringar, känslor men även vissa faktafrågor som kvinnan redan vet svaret på sedan den förra graviditeten. Diana tillägger att hon främst använder sig själv som källa när hon söker information och efter intervjun ställde vi oss frågan om det verkligen kan vara tillräckligt. Hon får dock stöd av Savolainen, som menar att erfarenheten är en informationskälla och att det ofta räcker att ta del av sina egna erfarenheter för att få information.¹⁰⁸

Vår slutsats blir att kvinnorna främst söker information som är mer personlig än vad till exempel en faktabok kan ge. Kvinnorna söker alltså inte ren medicinsk fakta utan är mer intresserade av andras erfarenheter och upplevelser av graviditeten, till exempel hur de kände sig eller om de hade samma symptom som dem. Informationen de får används sedan som ett komplement till den information som de får från formella källor, såsom barnmorskan.

8.5 Vilka barriärer kan hindra kvinnorna från att söka information via sociala kontakter?

I Wilsons modell som vi har använt för att analysera en del av vårt material, visas det på tre barriärer av olika karaktär. Samtliga av dessa har vi funnit exempel på hos våra informanter.

¹⁰⁷ Henriksson, Fredrike H. & Klahr, Annica 2004, s. 51ff.

¹⁰⁸ Savolainen, Reijo 2003, s. 72.

I likhet med vad som kan utläsas i Wilsons modell kan vi se att informanterna upplever barriärer som är *socialt- och rollbetingade*.¹⁰⁹ Exempel på detta är att några av kvinnorna upplever att deras sociala nätverk inte innehåller tillräckligt många användbara kontakter. Detta gör att kvinnorna inte kan få den mängd information som de önskar från sina sociala kontakter utan får istället vända sig till andra källor. Vi har tidigare resonerat kring användbara kontakter och har sett att tillgången till dessa varierar mellan våra informanter. De kvinnor som säger sig ha få användbara kontakter uttrycker alla en önskan om att ha fler.

En barriär som vi har sett är att kvinnorna ifrågasätter informationens trovärdighet. Främst verkar det vara information av mer medicinsk karaktär som ifrågasätts när den kommer från personer vars erfarenhet ligger längre tillbaka i tiden. Flera av informanterna menar att det är så mycket som förändras under åren att de istället vänder sig till sin barnmorska eller andra mer formella källor för sådan information. Med tanke på den snabba medicinska utvecklingen inom de flesta områden kan vi inte säga att vi är förvånade över kvinnornas resonemang.

En annan barriär som vi kan koppla till Wilsons modell är av mer *personlig* karaktär, och det är att frågan kan kännas som alltför privat för att kvinnorna ska vilja ställa den till vem som helst.¹¹⁰ Här kan vi se en skillnad mellan våra informanter då vissa inte upplever detta som ett problem medan andra upplever samma fråga som alltför privat. Här tror vi att kvinnans egen personlighet och relationen till den aktuella källan spelar stor roll. Har kvinnan den nära relationen till källan att de brukar prata om intima ämnen så gör hon nog det även under graviditeten men om relationen är mer ytlig undviks frågan. Det kan också vara så att kvinnan har en nära relation med personer i sin omgivning men att de personerna inte är användbara på grund av avsaknad av egen erfarenhet och att kvinnan har en ytlig relation till en användbar källa, vilket gör att hon ändå inte ställer sin fråga. Vi har också sett att vissa kontakter som skulle kunna vara användbara ändå inte används av kvinnorna då de inte orkar med reaktionen de får på sina frågor. Diana menar att det blir så mycket tjat om hon frågar sin mamma och att svärmor ”inte behöver veta mer än tillräckligt”.

Även om Mattsson och Wrede menar att graviditet som ämne är något som det pratas öppet om både i media och i samtal mellan människor har vi ändå kunnat se att graviditet i sig kan vara ett känsligt ämne att prata om.¹¹¹ Exempel som vi har funnit är att en av kvinnorna i vår studie uttrycker att hon inte kan prata om sin graviditet med sin syster. Systemen har försökt att bli gravid utan att lyckas och vår informant upplever det som att ämnet är för känsligt för systemen. En annan av våra informanter uttrycker att hon har vänner som har fått missfall och därmed tar hon inte upp ämnet om inte vännen gör det först.

Ingen av kvinnorna i vår studie har uppgett att de har sökt information från sina egna pappor. Vi uppfattar det som att pappan inte känns aktuell som källa då han inte har någon egen fysisk erfarenhet av att vara gravid. En av informanterna menar att hon inte har den sortens relation med sin pappa att de kan diskutera graviditet på ett naturligt

¹⁰⁹ Wilson, T.D. 1981, s. 8.

¹¹⁰ Wilson, T.D. 1981, s. 8.

¹¹¹ Mattsson, Kristin 1998, s. 174, Wrede Sirpa 1998, s.113f.

sätt. Anna nämner att hennes pappa inte ens har kommenterat hennes graviditet och att det nog beror på deras kultur. Med tanke på att informanterna tidigare har uttryckt att de helst vänder sig till personer som har egen erfarenhet av graviditet känns det logiskt att de heller inte väljer att vända sig till sina pappor.

Ytterligare en barriär av kulturell karaktär är att Annas mamma säger att hon inte alls känner igen sig i det som Anna berättar om sin graviditet och den vård hon får, därför att mamman var gravid och födde sina barn under andra förhållanden i deras hemland. Det här uttalandet överraskade oss i efterhand när vi såg att de flesta andra informanter åtminstone använde sin mamma som stöd samt för att få upplysningar om hur modern upplevde sin graviditet. Anna uttrycker inget av detta och eftersom vi inte fördjupade oss i frågan under hennes intervju kan vi inte spekulera i vad som ligger till grund för hennes uttalande.

En *social- och rollbetingad* barriär som vi kan se i Wilsons modell och som vi har funnit vara ett stort hinder i våra informanternas informationssökning, är tidsbrist av olika slag.¹¹² Främst är det våra andragångsfödorskorna som uppger att de inte har tid över till att söka efter information, då de har fullt upp med att ta hand om det barn de redan har. Samtidigt uttrycker omfödorskorna att de inte behöver söka information i samma omfattning som under sin första graviditet med tanke på att de nu kan använda sig själv som källa. Även en förstagångsfödorska nämner tidsbrist, men i hennes fall beror det på hennes arbete.

Vår slutsats är att barriärerna som kvinnorna stöter på under sin informationssökning från sina sociala kontakter följer Wilsons modell. Dessa är av *personlig karaktär, social- och rollbetingade* och *situations- och miljömässiga*. Kvinnorna hindras av bristen på användbara sociala kontakter, personliga och kulturella skillnader, frågans art, tidsbrist samt att informationen uppfattas som inaktuell.

8.6 Metod och genomförande

Då vi var intresserade av informanternas egna beskrivningar kring hur de söker information anser vi att kvalitativa intervjuer var ett bra val av metod för insamlandet av vårt empiriska material. Genom intervjuerna nådde vi en djupare förståelse för kvinnorna än vad vi hade gjort om vi istället hade använt oss av enkäter.¹¹³ Vår uppfattning är att informanterna tyckte att det var lätt att prata med oss.

Vi har använt oss av Wilsons modell över faktorer som påverkar informationsbehov och informationsbeteendet hos individer. Denna modell känner vi har varit intressant att använda oss av på det sätt att modellen visar hur informationsbehov uppstår ur mer basala behov, samt hur den visar att individen kan stöta på barriärer av olika slag under sin informationssökning. Modellen har varit givande för att få en förståelse för vilka behov som ligger bakom våra informanternas informationssökning. McKenzies modell har varit givande att använda för att se på hur våra informanter söker efter den information som de är i behov av. Vi anser att dessa två modeller kompletterar varandra på ett bra sätt.

¹¹² Wilson, T.D. 1981, s. 8.

¹¹³ Repstad, Pål 1992, s. 10f.

Om vi hade fått göra om undersökningen skulle vi inte ha använt oss av den intervju som inte blev inspelad. Istället hade vi försökt att hitta en ny informant. Även om vi tror att vi uppfattade det viktigaste av det som hon hade att säga kan vi inte vara helt säkra eftersom vi inte kan gå tillbaka och lyssna på hennes tonfall och betoningar eller höra om hon är säker eller osäker. Vi tycker dessutom att det är tråkigt att vi inte kunde citera henne i vår text.

Vi kan i efterhand se att vår undersökning hade gynnats av att enbart fokusera på förstföderskor. Vi kan se att de uttrycker ett större informationsbehov och att de därmed också söker mer information eftersom de inte har varit med om en graviditet förut. Samtliga omföderskor i studien uppgav dessutom att de hade ett mycket större informationsbehov under den första graviditeten, vilket vi menar ytterligare stödjer vår inställning. Hade samtliga informanter varit förstföderskor tror vi att vi hade kunnat se fler likheter mellan kvinnornas informationssökning.

Avslutningsvis anser vi att uppsatsen hade vunnit mycket på om vi hade blivit klara under 2007, även om vi haft fördelen att ha kunnat ta del av materialet igen med nya ögon och med ny förståelse. Hade vi varit klara i tid hade vår forskning varit mer aktuell än vad den blir nu.

8.7 Förslag på vidare forskning

Överlag anser vi att mer forskning skulle vara av intresse, med tanke på att den som finns börjar bli gammal. McKenzies studie är från 2001 och det kan tänkas att andra eller nya källor används numera. Ytterligare en tanke kring McKenzies avhandling är att deltagarna är kanadensiska kvinnor, medan kvinnorna i vår studie är svenska. Det skulle vara intressant om det forskades kring hur gravida kvinnors informationssökning skiljer sig åt beroende på var i världen de lever.

Vi skulle gärna se att det forskades mer kring användningen av formella källor. Vi föreslår att användningen av formella och informella källor mäts för att på så sätt kunna visa hur informationssökningen fördelas på vardera källa.

Vi tycker också att det skulle vara intressant om det forskades kring Internets roll i gravida kvinnors informationssökning. Det finns många hemsidor och internetforum som vänder sig till gravida och frågeställningen skulle kunna vara hur kvinnorna ställer sig till informationen som de kan finna där.

9. Sammanfattning

Syftet med den här uppsatsen var att nå en djupare förståelse för hur sociala kontakter kan fungera som källor till information för gravida kvinnor under deras graviditeter. Vidare vill vi få en uppfattning om hur den kontext som kvinnorna normalt verkar i påverkar deras informationssökning under graviditeten samt vilka hinder som kan uppstå vid användandet av sociala kontakter som informationskällor.

Våra frågeställningar var:

- **Hur uttrycker gravida kvinnor att de söker information via sociala kontakter?**
- **Hur påverkar kvinnornas kontext deras informationssökning?**
- **Vilka sociala kontakter använder de?**
- **Vilken information söker kvinnorna via sociala kontakter?**
- **Vilka barriärer kan hindra kvinnorna från att söka information via sociala kontakter?**

I bakgrundsavsnittet gavs en bild av hur graviditet och förlossning kom att gå från att vara tabu att prata om till att bli ett vardagligt samtalsämne. Vi presenterade även mödravårdens arbete samt ger ett exempel på hur graviditeten kan vara en livsförändring.

I kapitlet Tidigare forskning presenterar vi inledningsvis studier om informationssökning i vardagen, slumpmässigt informationspåträffande och kontext. Därefter presenterar vi forskning kring sociala kontakter. Här tar vi först upp vilken betydelse sociala kontakter har för oss människor och presenterar sedan hur kunskapsförmedling genom sociala kontakter går till. Slutligen behandlar vi gravida kvinnors informationssökning där särskild vikt läggs vid Pamela J. McKenzies avhandling om några kvinnors informationssökning under tvillinggraviditet.

Som teoretisk utgångspunkt har vi Tom Wilsons modell om informationsbehov utifrån en kontext och Pamela J. McKenzies modell om informationsprocesser hos gravida kvinnor. Den sistnämnda modellen består av två stadier i informationsprocessen samt fyra informationssökningssätt. I vår tillämpning av McKenzies teori använder vi oss enbart av de fyra informationssökningssätten.

För att besvara frågeställningarna utfördes en kvalitativ undersökning där åtta gravida kvinnor intervjuades. Vi använde oss av en intervjuguide som vi utformat utifrån uppsatsens syfte, frågeställningar och teoretisk utgångspunkt.

Vårt resultat visar att kvinnorna framförallt fick information genom att aktivt söka efter den, eller genom att de fick information från sin bekantskapskrets utan att de själva hade bett om den. Gemensamt för de sociala kontakter som kvinnorna vände sig till var att de, med ett undantag, hade egen erfarenhet av att vara gravida. Kvinnor som nyligen varit gravida var, enligt våra informanter, särskilt intressanta att lyssna på eftersom deras information är aktuell. Informanterna uttrycker att de använder sina sociala kontakter för att få veta hur andra kvinnor upplevde sin graviditet, snarare än för att ta reda på medicinska fakta. Vidare har vi funnit en rad barriärer som hindrar kvinnorna

från att söka information. Brist på användbara sociala kontakter, tidsbrist, personliga och kulturella skillnader, frågans art samt informationens inaktualitet är barriärer som framkom. Trots att kvinnorna är medvetna om att informationen de får från bekantskapskretsen kan vara bristfällig, fortsätter de ändå att ställa frågor till personerna som ingår i den. Det verkar vara så att de sociala kontakterna fyller en annan funktion, utöver att vara informationskällor. Vi uppfattar att de sociala kontakterna fungerar som ett stöd och att kvinnorna söker bekräftelse i sin graviditet när de pratar med dem.

Slutligen har vi sett att åtminstone några delar av den kontext som kvinnan vanligen verkar i, påverkar informationssökningen kring graviditeten. Först och främst påverkar den sociala kontexten, det vill säga att en person som har ett stort nätverk söker också mer information där än en kvinna som har ett litet, åtminstone om de sociala kontakterna är användbara. Likaså påverkade kvinnornas upplevda hälsa informationssökningen. Två kvinnor sade uttryckligen att de skulle ha sökt mer information om de hade mått dåligt och haft mer besvär. Ytterligare en del av kontexten som påverkade informationssökningen hos våra informanter är om kvinnorna var gravida för första eller andra gången. De som redan var föräldrar upplevde att de inte hade tid till att söka information, men uppgav också att de heller inte behövde söka så mycket utöver att söka svaret inom sig själva.

10. Käll- och Litteraturförteckning

Källor

Intervjuer:

Anna	2007-03-15
Beata	2007- 03-17
Cecilia	2007-03-23
Diana	2007-03-25
Erika	2007-03-25
Frida	2007-03-30
Gabriella	2007-04-04
Helena	2007-04-06

Ljudupptagningar samt utskrifter av intervjuerna finns i författarnas ägo.

Litteratur

Aaronson, Lauren S., Mural, Carol Macnee & Susan K. Phoutz (1988). Seeking information: Where do pregnant women go? *Health Education & Behaviour*, vol.15, nr. 3, s. 335-45.

Brodén, Margareta (2004). *Graviditetens möjligheter: En tid då relationer skapas och utvecklas*. Stockholm: Natur och Kultur.

Cross, Rob, Rice, Ronald E, & Parker, Andrew (2001) Information Seeking in Social Context: Structural Influences and Receipt of Information Benefits. *IEEE transactions on system man, and cybernetics-part C: applications and review*, vol. 31, nr. 4, november 2001.

Dervin, Brenda (1997). Given a context by any other name: Methodological tools for taming the unruly beast. Ingår i P. Vakkari, R. Savolainen & B. Dervin (Red.). *Information seeking in context: Proceedings of an international conference on research in information needs, seeking and use in different contexts*, Tampere, Finland, 1996 (s. 13-38) London : Taylor Graham, 1997.

Erdelez, Sanda (1995). *Information encountering: An exploration beyond information seeking*. Diss.: Syracuse University.

Erdelez, Sanda (1999). Information encountering: It's more than just bumping into information. *Bulletin of the American Society of Information Science*, vol. 25, nr. 3, s. 25-28.

Henriksson, Fredrike H. & Klahr, Annica (2004). *Föräldrar i fokus!: En studie av småbarnsföräldrars informationsbehov och barnbibliotekariers intentioner med*

föräldrträffar. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap, (Magisteruppsats 2004:95).

Kari, Jarkko & Savolainen, Reijo (2007) Relationships between information seeking and context: A qualitative study of Internet searching and the goals of personal development. *Library & Information Science Research*, vol 29, s. 47–69.

Knutsson, Bodil (2005). *Mödravård före 1980-talet*. [2007-05-04] http://www.growingpeople.se/templates_GP/GP_page.asp?id=3968. Uppdaterad 2005-04-12.

Knutsson, Bodil (2005). *Välkommen till mödravården*. [2007-05-04] http://www.growingpeople.se/templates_GP/GP_page.asp?id=3961. Uppdaterad 2005-05-12.

Marander-Eklund, Lena (2000). *Berättelser om barnafödande: Form, innehåll och betydelse i kvinnors muntliga skildring av födsel*. Diss.: Åbo Akademi.

Mattsson, Kristin (1998). Från värkar till sammandragningar: Olika sätt att tala om graviditet och förlossning. *I dialog med kvinnoliv*. Red. Harriet Silius et al. Åbo: Åbo Akademi. (Publikationer från Institutet för kvinnoforskning vid Åbo Akademi 11.), s.165-188.

McKenzie, Pamela J. (2001). *Negotiating authoritative knowledge: Information practices across a life transition*. Diss.: The University of Western Ontario.

McKenzie, Pamela J. (2002). Connecting with information sources: How accounts of information seeking take discursive action. Ingår i T. Wilson, M.Barraulas & P. Vakkari (Red.). *The new review of information behaviour research: Studies of information seeking in context*, vol. 3, s. 161-174.

McKenzie, Pamela J. (2003). A model of information practices in accounts of everyday-life information seeking. *Journal of Documentation*, vol. 59, nr. 1, s. 19-40.

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se>, [2007-05-04]

Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans: Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur. 3:e uppl.

Savolainen, Reijo (1995). Everyday life information seeking: Approaching information seeking in the context of "way of life". *Library & Information Science Research*, vol. 17, nr. 3, s. 259-294.

Savolainen, Reijo (2003). Informationssökning och informationsbehov. Ingår i Mäkinen, Ilkka & Sandqvist, Katja (Red.) *Introduktion till informationsvetenskapen*. Tammerfors: Tampere University Press. s. 69-102.

Skolverket. <http://www.skolverket.se> [2007-05-14]

Spink, Amanda & Cole, Charles (2001). Introduction to the special issue: Everyday life information-seeking research. *Library & Information Science Research*, vol. 23, nr. 4, s.301-304.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.

Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Wiktorrell, Gyrith & Saveman, Britt-Inger (1996). Tre generationer mödrars upplevelser av graviditet, förlossning, moderskap och kunskapsöverförande. *Vård i Norden*, vol. 16, nr. 4, s. 4-13.

Wiktorrell, Gyrith (1997). *Tre generationer mödrars kunskapsöverföring vid graviditet, förlossning och moderskap*. Linköping: Linköpings universitet, Hälsouniversitetet.

Williamson, Kirsty (1998) Discovered by Chance: The Role of Incidental Information Acquisition in an Ecological Model of Information Use. *Library & Information Science Research*, vol 20, nr 1, pages 23-40.

Wilson, Tom D. (1981). On user studies and information needs. *Journal of Documentation*, vol. 37, nr. 1, s. 3-15.

Wilson, Tom D. Information behaviour: An inter-disciplinary perspective. Ingår i P. Vakkari, R. Savolainen & B. Dervin (Red.). *Information seeking in context : proceedings of an international conference on research in information needs, seeking and use in different contexts*, Tampere, Finland, 1996 (s. 39-50) London : Taylor Graham, 1997.

Wrede, Sirpa (1998). ”Hon är inte en i hopen”: Barnmorskor publicerar minnen. *I dialog med kvinnoliv*. Ingår i Harriet Silius et al. (red) Åbo: Åbo Akademi. (Publikationer från Institutet för kvinnoforskning vid Åbo Akademi 11.), 112-142.

Währborg, Peter (2002). *Stress och den nya ohälsan*. Smedjebacken: Natur och Kultur.

Bilaga 1

Intervjufrågor

Bakgrundsfrågor:

Vilket år är du född?

Civilstånd?

Har du barn sedan tidigare? Om ja, hur många och hur gamla är de?

Var bor du?

Vilken är din högsta avslutade utbildning?
(Grundskola, Gymnasiet eller likvärdig utbildning, Universitet/Högskola etc)

Vad är din huvudsakliga sysselsättning?

I vilken graviditetsvecka är du?

Berätta om din bekantskapskrets! Vilka ingår i den?

Frågor om informationssökning, -behov:

Upplever du att du har fått ett ökat behov av information i och med att du är gravid? Hur har det visat sig?

Om kvinnan inte är förstagångsföderska : Känner du någon skillnad mellan din första graviditet och den nuvarande i fråga om informationsbehov?

Upplever du att din bekantskapskrets är intresserade av att prata om och kommentera din graviditet? Om ja, hur visar det sig?

Till vem/vilka av dina sociala kontakter vänder du dig oftast till när du vill ha information?

Varför frågar du just dessa sociala kontakter?

Vilka sorts frågor ställer du till dem? (Fråga efter ämnen, inga specifika frågor)

Om de inte kan svara, vad gör du då?

Finns det några av dina sociala kontakter som du inte vänder dig till? Om ja, vilka är de? Varför väljer du bort dem?

Finns det frågor du inte vill ställa till dina sociala kontakter? Om ja, till vem vänder du dig till i så fall?

Vad tycker du om informationen du får? (Trovärdig? Nöjd med den?)

Upplever du några problem med informationen angående graviditet från dina sociala kontakter?

Vilken betydelse har dina sociala kontakter för dig?

Känner du att du får den hjälp du vill ha från dina sociala kontakter?

Har det hänt att du, utan att ha bett om det, fått information från dina sociala kontakter?

Har du någonsin frågat någon okänd person om information?

Är det något du vill tillägga?